

**Освітня програма
1 – 2 кл. (I цикл)**

Мовно-літературна освітня галузь

Рідномовна освіта (українська мова)

Пояснювальна записка

Освітню програму з рідномовної освіти створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою рідномовної освіти для загальної середньої освіти є розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху; плекання здатності спілкуватися рідною мовою (якщо вона не українська); формування шанобливого ставлення до культурної спадщини; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** рідномовної освіти у початковій школі є:

- виховання стійкої мотивації до читання та прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- сприяння індивідуальному самовияву учнів та взаємодії між ними через розвиток комунікативних умінь, зокрема діалогічного мовлення, театралізацію;
- розвиток умінь вдумливого читання і базових правописних умінь;
- збагачення духовного світу учнів через естетичне сприймання творів художньої літератури та медіапродуктів;
- розвиток уяви та творчого мислення учнів за допомогою творів літератури та мистецтва, медіатекстів, театралізації, гри;
- формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти);
- розвиток здатності спостерігати за мовними явищами, експериментувати зі звуками, словами, фразами, зокрема і в мовних іграх, для опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- створення сприятливого мовного середовища у школі, зокрема й через пізнання сучасної дитячої літератури різної тематики та жанрів.

Відповідно до окреслених завдань, у початковому курсі рідномовної освіти виокремлено такі **змістові лінії**: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення», «Театралізуємо».

Комунікативна компетентність, зокрема вільне володіння українською мовою та спілкування рідною мовою (якщо вона не українська), виявляється в безпосередньому та опосередкованому спілкуванні.

Для формування комунікативної компетентності в умовах безпосереднього спілкування програма пропонує розгортати навчальну діяльність у межах змістової лінії **«Взаємодіємо усно»** (мовець / слухач – слухач / мовець). Ця змістова лінія передбачає залучення учнів до дій зі сприймання, перетворення, виокремлення, аналізу й інтерпретації, оцінювання та використання усної інформації в реальній мовленнєвій практиці (бесіда, дискусія у класі, мікродискусія в групі, обговорення в парі тощо).

Для становлення комунікативної компетентності в умовах опосередкованого спілкування (на відстані у просторі та часі) запропоновано змістові лінії «**Читаємо**» (читач – автор), «**Взаємодіємо письмово**» (автор – читач), «**Досліджуємо медіа**» (читач / глядач / слухач – автор). Ці змістові лінії забезпечують здобуття досвіду опосередкованого спілкування, опанування кола знань (понять, уявлень) та вмінь, що дають змогу учням удосконалювати комунікативну компетентність.

Змістова лінія «**Читаємо**» спрямована на розвиток мотивації дітей до читання, залучення їх до читацької діяльності, яка ґрунтується на учнівській ініціативності та самостійності у доборі текстів для читання та інтерпретації прочитаного. Під час читання учні розвивають уміння сприймати та аналізувати текст, оцінювати прочитане та перетворювати інформацію, уявляти, мислити творчо.

Змістова лінія «**Взаємодіємо письмово**» передбачає залучення учнів до реальної писемної практики, зокрема за допомогою цифрових пристроїв та в режимі онлайн. Результатом такої роботи є базові вміння створювати писемні висловлювання у реальному та віртуальному просторі та редагувати їх.

Змістова лінія «**Досліджуємо медіа**» передбачає ознайомлення школярів з основами медіаграмотності. Діти формують уявлення про межу між реальним світом і світом мас-медіа. Вони вчаться інтерпретувати, аналізувати, оцінювати медіатексти (фільм, мультфільм, реклама, фотографія тощо) та створювати прості медіапродукти. Змістова лінія «Досліджуємо медіа» пропонує інструмент для активного критичного освоєння комунікативного медіасередовища.

Змістова лінія «**Досліджуємо мовлення**» забезпечує дослідження мовних закономірностей і формування на цій основі свідомих мовленнєвих умінь (орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних, стилістичних, словотвірних). Також у межах цієї змістової лінії учні опановують виражальні засоби художніх текстів, що в цілому сприяє творенню індивідуального стилю мовлення.

Змістова лінія «**Театралізуємо**» слугує розвитку комунікативних умінь учнів, зокрема вміння моделювати різні ситуації спілкування, обирати відповідні комунікативні стратегії, досліджувати несловесні засоби спілкування. Увага до несловесних засобів приділятиметься і в змістових лініях «Взаємодіємо усно» та «Досліджуємо медіа», а сам прийом театралізації може використовуватися й у змістовій лінії «Читаємо».

Специфіка змістової лінії «**Театралізуємо**» пов'язана з формуванням уявлення про театр як місце, де учні здобувають досвід співчуття та співпереживання. Тому в межах змістової лінії «Театралізуємо» учні досліджують чужу (глядач) та власну (актор) експресію. Ця змістова лінія передбачає залучення учнів до сценічної творчості, в умовах якої школярі набувають акторського досвіду, зокрема імпровізації, що забезпечує розвиток у дитини емоційного інтелекту, творчого мислення, самосвідомості й самоєфективності, уміння мобілізувати інших, ініціативності, уміння долати бар'єри, пов'язані з неоднозначністю, невизначеністю та ризиками, співпрацювати з іншими особами.

Результати навчання і пропонований зміст 1 – 2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
Сприймає усну інформацію, перепитує, виявляючи увагу, доречно реагує	Учень / учениця: - з увагою <i>сприймає</i> усні репліки й доречно реагує на усну інформацію в діалозі (погоджується або не погоджується, виконує певні дії у відповідь на прохання чи відповідно до інструкції)

	<ul style="list-style-type: none"> - перепитує співрозмовника для уточнення почутої інформації; - <i>сприймає</i> монологічне висловлення (казки, розповіді, вірші, інструкції до виконання завдань тощо) з конкретною метою
Відтворює основний зміст усного повідомлення відповідно до мети; на основі почутого малює/добирає ілюстрації; передає інформацію графічно	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>використовує</i> фактичний зміст (хто?, що?, де?, коли?) для перетворення усної інформації - <i>малює або добирає</i> ілюстрації, створює мапу думок до почутого - <i>передає</i> інформацію в таблицях, схемах із допомогою вчителя / вчительки
Виокремлює цікаву для себе інформацію; передає її іншим особам	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i> про те, що зацікавило в усному повідомленні [- <i>ставить запитання</i> до усного повідомлення для отримання додаткової інформації - <i>обговорює</i> з іншими інформацію, яка зацікавила
Розпізнає ключові слова і фрази в усному повідомленні, виділяє їх голосом у власному мовленні; пояснює, чому зацікавила інформація	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розпізнає</i> ключові слова і фрази в усному висловлюванні - <i>виділяє</i> голосом ключові слова і фрази у власному усному висловлюванні - <i>пояснює</i> на основі власного досвіду, чому якась інформація зацікавила
Висловлює думки щодо усного повідомлення, простого тексту, медіатексту; намагається пояснити свої вподобання; звертається до дорослих за підтвердженням правдивості інформації	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>висловлює</i> думку, що подобається в почутому, а що – ні - <i>обґрунтовує</i> свої вподобання - <i>обирає</i>, до кого з дорослих можна звернутися за підтвердженням правдивості почутої інформації - <i>пояснює</i>, як сприйняття тексту залежить від способу його презентації (логічний наголос, темп, міміка, жест) і враховує це у своєму мовленні
Висловлює власні погляди щодо предмета обговорення; намагається зробити так, щоб висловлювання було зрозуміле і цікаве для інших осіб; правильно вимовляє загальноживані слова	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>підтримує й ініціює</i> діалог на теми, які викликають зацікавлення - <i>спостерігає за діалогом</i>, де висловлюються різні погляди на предмет обговорення, <i>підтримує</i> одну з точок зору; - <i>пояснює</i> значущість уважного ставлення до інших та потребу подивитися на річ по-різному ; - <i>розповідає</i> про те, що його / її вразило, схвилювало; переповідає події із власного життя, правильно вимовляючи й наголошуючи загальноживані слова ; - <i>підтримує аргументами</i> власні думки або спростовує їх
Розпізнає емоції своїх співрозмовників, використовує відомі вербальні та невербальні засоби для передачі емоцій та настрою; розпізнає образні вислови і пояснює, що вони	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розпізнає</i> емоції співрозмовника і пояснює власну реакцію на них - <i>уживає</i> відповідну до ситуації спілкування лексику і несловесні засоби (жести, міміка тощо) - <i>поповнює</i> власний словниковий запас;

допомагають уявити; створює прості медіатексти	- <i>вирізняє</i> в художніх текстах (казках, оповіданнях, віршах) образні вислови й пояснює, які саме образи вони допомагають уявити
Розповідає про власні відчуття та емоції від прослуханого/побаченого; ввічливо спілкується	Учень / учениця: - <i>розповідає</i> про власні почуття та емоції від прослуханого та побаченого - <i>звертається, вітається, прощається</i> , дотримуючись норм мовленнєвого етикету, <i>використовує</i> ввічливі слова
<p>Пропонований зміст Діалогічне та монологічне мовлення. Умови безпосереднього спілкування: можливість бачити й чути один одного. Розуміння значення слова як умова успішного спілкування. Уявлення про діалог як ланцюжок висловлювань. Репліка в діалозі: звертання, привітання, прощання, вибачення, подяка, побажання, питання, прохання, знайомство, поздоровлення, запрошення, згода, відмова тощо. Розповідь та опис як види монологічного мовлення. Есе (без уведення терміну на прикладі “крісло автора”). Спілкування та людські емоції (радість, сум, страх, злість). Несловесні засоби спілкування (міміка, жести, рухи тощо). Робота з інформацією. Ключові слова у висловленні. Логічний наголос як засіб виділення ключових слів. Перепитування як уточнення інформації. Види інформації: текстова, графічна, звукова (без уведення термінів). Перетворення інформації. Комікс, ілюстрації, схема, таблиця, мапа думок тощо як перетворена почута інформація. Мовленнєвий етикет. Норми спілкування з людьми різного віку (однокласники, вчителі). Роль ввічливих слів у спілкуванні</p>	
2. Змістова лінія «Читаємо»	
1	2
Обирає книжку для читання; пояснює власний вибір	Учень / учениця: - <i>обирає</i> тексти (книжки) для читання, може пояснити власний вибір - <i>пояснює</i> , з яких елементів складається книжка і яку інформацію вони передають - <i>описує</i> обкладинки книжок, які подобаються - <i>добирає</i> тексти на запропоновану тему
Передбачає за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці; читає вголос правильно, свідомо, цілими словами, нескладні за змістом і формою тексти; розуміє фактичний зміст прочитаного	Учень / учениця: - <i>прогнозує</i> орієнтовний зміст тексту за заголовком та ілюстраціями - <i>читає</i> правильно та виразно вголос різні тексти (вірші, народні і літературні казки, оповідання, графічні та інформаційні тексти) залежно від мети читання - <i>ставить запитання</i> за змістом тексту для уточнення свого розуміння - <i>розповідає</i> , про що текст, <i>відповідає</i> на запитання за змістом прочитаного - <i>знаходить</i> у тексті незнайомі слова, робить спроби пояснити їхнє значення, виходячи з контексту - <i>добирає</i> потрібну інформацію із графічного тексту

	(таблиці, графіки, схеми)
Пов'язує інформацію з тексту з відповідними життєвими ситуаціями; розрізняє головне і другорядне в тексті; визначає тему художнього твору, а також простого медіатексту	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> послідовність подій у художньому тексті - <i>розповідає</i> про вчинки улюблених персонажів - <i>словесно моделює</i> власну поведінку на прикладі вчинків персонажів ; - <i>пояснює</i> вчинки персонажів на основі змісту тексту та власного досвіду - <i>розрізняє</i> головне і другорядне в тексті - <i>пояснює</i> зв'язок між окремими повідомленнями в тексті [- <i>визначає</i> графічні елементи тексту, досліджує зв'язок між ними - <i>визначає</i> тему і головну думку в тексті - <i>досліджує</i> особливості казки, вірша, оповідання, загадки, скоромовки, забавлянки тощо
Розповідає про свої власні почуття та емоції від прочитаного тексту	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i> про свої враження (почуття та емоції) від змісту прочитаного художнього тексту - <i>зіставляє</i> пережиті під час читання почуття та емоції із власним емоційно-чуттєвим досвідом
Висловлює власні вподобання щодо змісту прочитаних творів, літературних персонажів, намагається пояснити, що подобається, а що ні	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, що в творі подобається, а що ні (вчинки, мовлення персонажа, описи тощо) - <i>пояснює</i> зв'язок тексту із власним досвідом, навколишнім світом та раніше прочитаними текстами - <i>пояснює</i> роль ілюстрацій, таблиць, графіків, схем для глибшого розуміння змісту тексту - <i>висловлює</i> думку про те , як факти, ідеї прочитаного можуть допомогти в конкретних життєвих ситуаціях - <i>обирає</i>, до кого з дорослих можна звернутися за підтвердженням правдивості прочитаної інформації
На основі тексту малює/добирає ілюстрації, фіксує інформацію графічно	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>малює або добирає</i> ілюстрації до художнього тексту, створює аплікації, ліпить (напр., персонажів казок тощо) - <i>представляє інформацію</i> графічно (схеми, таблиці, діаграми) - <i>добирає</i> відповідні твори мистецтва, співзвучні з текстом
Експериментує з текстом (змінює кінцівку, місце подій)	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>фантазує</i> на основі прочитаного: придумує іншу кінцівку літературного твору, змінює місце подій, додає нових персонажів - <i>читає за ролями</i> фрагменти літературного твору
<p>Пропонований зміст Книжка як джерело задоволення і знань. Назва книжки. Елементи книжки: обкладинка, титульна сторінка, ілюстрації. Мета читання (розважитися, отримати інформацію). Пошук у тексті необхідної інформації. Вибіркове читання. Художня і науково-популярна література, тексти із щоденного життя.</p>	

Структура тексту-розповіді: початок дії, розвиток дії, кінець дії.

Бібліотека як освітньо-культурний центр.

Науково-популярні тексти.

Мета, тема, головна думка.

Ключові слова.

Головна і другорядна інформація в тексті.

Довідкова література: словники, довідники, дитячі енциклопедії.

Тематика науково-популярних текстів: «Екологічна безпека і сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» тощо.

Художні тексти.

Малі фольклорні форми: загадки, скоромовки, прислів'я, приказки, ігровий фольклор, казки, пісні, легенди, міфи.

Літературні казки й оповідання українських та іноземних авторів.

Теми дитячого читання: пригоди, фантастика, сім'я, дружба, етичні проблеми, патріотизм, відданість, любов до рідного краю, Україна тощо.

Тексти зі щоденного життя.

Анкети, електронна пошта, інструкції, запрошення, етикетки, листи приватні й офіційні, карти, кулінарні рецепти, оголошення тощо.

Аналіз художнього тексту.

Місце і час подій, персонажі (вчинки, мотиви поведінки, думки, емоції), конфлікт або проблема, розвиток подій, розв'язка конфлікту.

Тема, ідея художнього тексту.

Роль заголовка. Зв'язок між заголовком і змістом тексту.

Автор і оповідач. Аналіз вчинків персонажів (причини і наслідки).

Виявлення власного ставлення до вчинків.

Стратегії вдумливого читання.

Перед читанням (визначення мети читання, прогнозування змісту); під час читання (розуміння лексики, створення в уяві картин, які відповідають змісту, прогнозування розвитку подій, відповідь на запитання, поставлені перед читанням); після читання (зв'язок книжкових подій з подіями із власного життя, формування власного погляду на книжку).

Мова художнього твору.

Діалоги, монологи, оповідач, засоби художньої виразності у тексті (порівняння, метафори тощо, без уведення термінів), пряме й переносне значення слів у художньому тексті.

Слова і вирази, які характеризують персонажа, події.

Вірш.

Рима, ритм, настрої у вірші.

Сила і тон голосу, темпоритм при читанні вірша. Емоційний вплив.

Інтерпретація художнього тексту.

Виразне читання, драматизація, читання в ролях, творчий переказ, створення власного тексту за аналогією, його «модернізація», продовження тексту.

Запитання до окремих абзаців і до тексту.

Емоційний вплив творів на читача.

Опис настрою, почуттів, викликаних твором, порівняння їх із почуттями, викликаними подіями власного життя.

Улюблений персонаж, улюблена частина твору

3. Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»

1	2
Пише рукописними буквами, зливо, розбірливо; створює невеликі та нескладні за змістом висловлювання, записує їх;	Учень / учениця: - обмінюється елементарними письмовими повідомлення (записка, лист, вітальна листівка) [- обирає для написання висловлення відповідне

<p>правильно записує слова, які пишуться так, як вимовляються</p>	<p>оформлення (шрифт, розмір, колір тощо) - <i>створює</i> невеликі висловлення на добре відому тему з різною метою спілкування; <i>записує</i> їх розбірливо, рукописними буквами - <i>записує</i> окремі слова та речення, дотримуючись опрацьованих правил щодо оформлення речення на письмі, а також слів, які пишуться так, як вимовляються</p>
<p>Обмінюється короткими письмовими повідомленнями</p>	<p>Учень / учениця: - <i>створює</i> прості тексти за допомогою цифрових пристроїв (питання, вибачення, подяка, побажання, прохання, поздоровлення, запрошення, порада, згода, відмова тощо) - <i>використовує</i> доречно поширені графічні зображення смайлів</p>
<p>Перевіряє написане, виявляє і виправляє недоліки письма самостійно чи за допомогою вчителя; обговорює створений текст і вдосконалює його за допомогою інших осіб</p>	<p>Учень / учениця: - <i>відновлює</i> деформований текст - <i>перевіряє</i>, чи є в написаному тексті помилки на вивчені правила, виправляє їх - <i>удосконалює</i> з допомогою вчителя / вчительки власний текст (лексика, будова речення, форми слова)</p>
<p>Пропонований зміст <i>Комунікативна спрямованість процесу письма.</i> Відомості про письмо як засіб спілкування на відстані та в часі. Загальне ознайомлення з історією письма. Малюнкове письмо стародавніх народів(на рівні оповідань). <i>Графіка, орфографія та пунктуація.</i> Буква як знак звука. Алфавіт. Велика буква в іменах людей, кличках тварин і деяких географічних назвах (назви міст, річок). Правила оформлення висловлювання на письмі (велика буква на початку речення, крапка, знак оклику, знак запитання в кінці речення, правила переносу слів, окреме написання слів-помічників і слів-назв). Правила оформлення діалогу на письмі. Орфографічний словник як джерело для перевірки орфограм. Будова словника та прийоми роботи з ним. Друкований текст – зразок орфографічних написань. Редагування як спосіб удосконалення тексту. <i>Жанри писемного мовлення.</i> Лист, оголошення, подяка тощо як писемні висловлення. Учасники безпосереднього спілкування та оповідач. Текст-розповідь. Частини тексту: зачин, головна частина, кінцівка. Текст-опис. Тема тексту та його головна думка. Назва тексту. Назва тексту як відображення теми. Назва тексту як відображення головної думки. <i>Спілкування за допомогою цифрових пристроїв.</i> Короткі письмові висловлення для спілкування за допомогою цифрових пристроїв (запитання, вибачення, подяка, побажання, прохання, поздоровлення, запрошення, порада, згода, відмова тощо). Піктограми для зображення емоцій (емотикони, зокрема графічні зображення смайлів). Правила поведінки і безпека в інтернет-просторі.</p>	

4. Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
1	2
За допомогою вчителя виявляє очевидні ідеї у простих текстах, медіатекстах	Учень / учениця: - <i>обговорює</i> зміст і форму простого медіатексту (світлина, фотоколаж, листівка, мультфільм), <i>виявляє</i> (з допомогою вчителя / вчительки) очевидні ідеї у простих медіатекстах - <i>спостерігає</i> за використанням кольору, музики, анімації в медіатексті - <i>визначає</i> , кому і для чого призначений медіатекст - <i>визначає</i> тему і головну думку простих візуальних медіатекстів
Висловлює думки щодо простого медіатексту	Учень / учениця: - <i>висловлює</i> власні думки і почуття з приводу прослуханих / переглянутих простих медіатекстів (світлина, мультфільми, комп'ютерні ігри, реклама тощо) - <i>висловлює</i> власні думки і почуття з приводу прочитаних простих медіатекстів (комікси, дитячі журнали, реклама тощо)
Створює прості медіатексти	Учень / учениця: - <i>створює</i> прості аудіальні медіапродукти (презентує роботу групи, робить оголошення зі сцени, повідомляє новини через гучномовець тощо) з допомогою вчителя / вчительки, зважає на мету й аудиторію; - <i>створює</i> прості візуальні медіапродукти (фото, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж тощо) з допомогою вчителя / вчительки, зважає на мету й аудиторію
<p>Пропонований зміст Уявлення про медіа, медіаграмотність. Призначення (мета) і цільова аудиторія (Хто буде це дивитися / слухати? Чому?). Правдива і неправдива інформація. Візуальні медіа. Книжка як джерело інформації. Періодичні друковані видання (журнал, газета). Фотографія як джерело інформації (наприклад: пейзаж, портрет, сюжетна світлина). Малюнок як джерело інформації. Комікси. Аудіовізуальні медіа. Мультфільми. Улюблений герой. Кіноафіша (інформаційне призначення). Колір, звук, музика в мультфільмах. Критерії добору мультфільмів для перегляду. Інтернет. Загальне уявлення про віртуальне спілкування, етику віртуального спілкування, безпеку в Інтернеті. Комп'ютерні ігри як джерело навчання, розвитку і відпочинку. Вплив на здоров'я. Реклама. Вплив реклами на поведінку людини. Реклама в медіа. Як захиститися від небажаного впливу реклами.</p>	

Зміст і форма медіатекстів.

Теми, емоційно-ціннісне навантаження медіатекстів.

Елементи форми і їх значення для сприйняття основних ідей (колір, музика, анімація у мультфільмах), музика в рекламі

5. Змістова лінія «Досліджуємо мовлення»

1	2
<p>Спостерігає за мовними одиницями та явищами, відкриває деякі закономірності співвідношення звуків і букв, значення слів, їх граматичної форми та ролі в реченні; спостерігає за власним мовленням та мовленням інших осіб, удосконалює власне мовлення за допомогою інших осіб</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none">- <i>аналізує</i> звуковий склад слова (кількість складів, наголошений та ненаголошені склади, голосні та приголосні звуки)- <i>порівнює</i> власне мовлення з мовленням інших (швидкість, вимова звуків і наголошування слів) [- <i>обирає</i> букви на позначення звуків на письмі, враховуючи правила позначення твердості – м'якості приголосних звуків, звука [й] в різних позиціях слова, подовжених приголосних звуків- <i>знаходить</i> у висловленні і пояснює роль синонімів, антонімів, багатозначних слів, споріднених слів - <i>знаходить</i> у художніх текстах виражальні засоби мови і пояснює їхню роль- <i>знаходить</i> у тексті речення різних видів (питальні, розповідні, спонукальні; окличні й неокличні) і доводить доцільність їх використання для досягнення мети спілкування)- <i>утворює</i> відповідні граматичні форми слів для поширення або ускладнення речення- <i>знаходить</i> слова в орфографічному словнику, щоб перевірити написане- <i>розрізняє</i> різні види текстів (розповідь, опис) і пояснює їх призначення
<p>Експериментує звуками, словами, фразами в мовних іграх; аналізує за допомогою вчителя мовлення літературних персонажів</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none">- <i>творює</i> нові слова на основі запропонованих (замінює звуки, міняє послідовність складів, замінює або об'єднує частини слова)- <i>творює</i> власні художні тексти малих жанрів (загадки, лічилки, мирилки тощо) на основі відомих- <i>знаходить</i> у мовленні персонажа слова, які його вирізняють з-посеред інших персонажів; <i>пояснює</i>, як використання деяких слів характеризує персонажа

Пропонований зміст

Слово та речення.

Називна функція слова.

Слова-назви предметів, дій, ознак.

Група слів і речення. Зв'язок слів у реченні.

Форма слова. Слова-помічники та їх роль у реченні.

Питальні, розповідні, спонукальні речення; окличні й неокличні речення.

Звуки мовлення.

Звуки природи, навколишнього світу та звуки мовлення як "будівельний матеріал" для слова.

Змісторозрізнавальна роль звуків.

Склад як найменша вимовна одиниця.

Наголос. Змісторозрізнавальна роль наголосу.

Голосні та приголосні звуки. Звуки тверді та м'які. Пом'якшені звуки. Звуки дзвінки та глухі. Подовжені звуки.

Закономірності позначення звуків буквами.

Позначення твердості та м'якості приголосних звуків на письмі.

Позначення звука [й] у різних позиціях.

Позначення звуків на письмі на слух, за орфографічним словником, за правилом.

Будова слова.

Основа та закінчення.

Корінь слова.

Форми слова та споріднені слова.

Лексичне значення слова.

Слова однозначні й багатозначні.

Пряме та переносне значення слова.

Багатозначні слова і омоніми.

Синоніми. Власний словниковий запас

6. Змістова лінія «Театралізуємо»

1	2
Відтворює емоції літературних персонажів під час інсценізації	Учень / учениця: - <i>використовує</i> голос і мову тіла (міміку, жести, рухи) для відтворення емоцій персонажів казок, байок тощо
Імпровізує з репліками під час інсценізації	Учень / учениця: - <i>імпровізує</i> з інтонацією, тембром та силою голосу, відтворюючи репліки персонажів казок, віршів, народних пісень тощо
Створює прості медіапродукти з допомогою інших осіб	Учень / учениця: - <i>передає</i> своє враження від побаченого в малюнках, у листах подяки - <i>створює</i> в групі афішу, реквізит, костюми, маски, декорації
Висловлює власні погляди щодо предмета обговорення; намагається зробити так, щоб висловлювання було зрозуміле і цікаве для інших осіб; правильно вимовляє загальноживані слова	Учень / учениця: - <i>обговорює</i> враження від драматизації з позиції глядача, зосереджуючи увагу на тому, наскільки обрані інтонації відповідають ролі - <i>ділиться</i> театральним <i>досвідом</i> та <i>описує</i> власні почуття, використовуючи доречно тематичну групу слів «театр»
Аналізує за допомогою вчителя мовлення літературних персонажів	Учень / учениця: - <i>описує</i> власні почуття від виконання ролі з позиції учасника драматизації, зосереджуючи увагу на тому, наскільки обрані інтонації допомагали створити образ

Пропонований зміст

Театр і гра.

Інсценізація улюблених казок і віршів.

Вистава.

Діалог між акторами – обмін висловлюваннями.

Важливість імпровізації у грі.

Простір для гри акторів у спілкування.

Актори як учасники гри у спілкування.

Роль глядачів у виставі.

Репліка як словесний складник висловлювання.

Жести, міміка, інтонації, пози, дії – несловесний складник висловлювання.

Декорації та театральний реквізит. Театральний костюм як складник ролі. Театральна

афіша.

Різновиди традиційного і нетрадиційного театру.

Драматичний театр.

Пантоміма.

Ляльковий театр (театр картинок, пальчиковий театр, театр рукавичок, «шкарпетковий» театр тощо).

Театр тіней.

Тематична група слів «театр»: актор, афіша, глядач, гра, декорації, жест, міміка, пантоміма, п'єса, режисер, реквізит, ремарка, репетиція, роль, сцена

Мовно-літературна освітня галузь

Іншомовна освіта (англійська мова)

Пояснювальна записка

Освітню програму з іншомовної освіти створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою іншомовної освіти для загальної середньої освіти є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей і задоволення різних життєвих потреб дитини.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** іншомовної освіти у початковій школі є:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених цією програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;
- читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий під час вивчення рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати в разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування;
- обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб;
- ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов.

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах опанування іноземної мови в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає ознайомлення з культурою народу, чію мову вивчають учні. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 2-го класу учні загальноосвітніх навчальних закладів досягають рівня Pre-A1, а на кінець 4-го класу – рівня A1. Ці рівні характеризують результати

навчальних досягнень в кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із «Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти»¹.

Відповідно до мети іншомовної освіти та завдань у початковій школі, виокремлено такі **змістові лінії**: «Сприймання на слух», «Зорове сприймання», «Усна взаємодія», «Усне висловлювання», «Писемна взаємодія», «Писемне висловлювання», «Онлайн взаємодія».

Іншомовна комунікативна компетентність виявляється в безпосередньому та опосередкованому міжкультурному спілкуванні. Для формування комунікативної компетентності в умовах безпосереднього спілкування програма пропонує розгортати навчальну діяльність у межах змістових ліній **«Сприймання на слух», «Усна взаємодія», «Усне висловлювання»**. Змістова лінія **«Сприймання на слух»** передбачає залучення учнів до дій зі сприймання коротких простих запитань, тверджень, вказівок, інструкцій та реагування на них вербально і/ або невербально. Змістова лінія **«Усна взаємодія»** спрямована на розвиток умінь розпізнавати знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті; ставити запитання та давати відповіді про себе та щоденні справи. Змістова лінія **«Усне висловлювання»** передбачає творення коротких фраз про себе, надавання базової персональної інформації (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність).

Для становлення комунікативної компетентності в умовах опосередкованого спілкування (на відстані в просторі та часі) запропоновано змістові лінії **«Зорове сприймання»** (читач – автор), **«Писемна взаємодія», «Писемне висловлювання», «Онлайн взаємодія»**. Усі перелічені змістові лінії забезпечують для учня здобуття досвіду опосередкованого спілкування та опанування низки комунікативних умінь, що дасть змогу учням розвивати комунікативну компетентність. Змістова лінія **«Зорове сприймання»** передбачає сприймання та розпізнавання знайомих слів у супроводі малюнків. У рамках змістової лінії **«Писемне висловлювання»** учні навчаються писати короткі фрази для надання базової інформації. Результатом опрацювання змістової лінії **«Онлайн взаємодія»** є оволодіння вміннями встановлювати базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання, та розміщувати прості твердження про себе у форматі онлайн.

Результати навчання і пропонований зміст 1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання (рівень Pre-A1)
1	2
1. Змістова лінія «Сприймання на слух»	
Розуміє короткі, прості запитання, твердження, прохання/вказівки та реагує на них вербально та/або невербально	Учень / учениця: - <i>реагує</i> на короткі, прості запитання, твердження, вказівки та інструкції, якщо вони вимовляються повільно й чітко, супроводжуються відеорядом (наочностю) чи жестами для полегшення сприймання та повторюються за необхідності - <i>розпізнає</i> знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке

¹ Йдеться про документ: Common European Framework of reference for language learning, teaching and assessment.

Розпізнає знайомі слова і фрази під час сприймання усної інформації	Учень / учениця: - <i>розпізнає</i> числа, ціни, дати та дні тижня у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке
2. Змістова лінія «Зорове сприймання»	
Розпізнає знайомі слова з опорою на наочність	Учень / учениця: - <i>розпізнає</i> знайомі слова, що супроводжуються малюнками ; - <i>сприймає</i> короткі, прості інструкції у знайомому контексті - <i>здогадується</i> про значення слів, якщо вони супроводжуються малюнком або символом
3. Змістова лінія «Усна взаємодія»	
Запитує та повідомляє інформацію про себе та повсякденні справи, вживаючи короткі сталі вирази та використовуючи за потребою жести	Учень / учениця: - <i>запитує</i> інших та <i>відповідає</i> на запитання про себе та повсякденну діяльність - <i>вітається</i> та <i>прощається</i> - <i>уточнює</i> інформацію
4. Змістова лінія «Усне висловлювання»	
Описує себе та свій стан короткими фразами	Учень / учениця: - <i>описує</i> себе та власний досвід, вживаючи прості слова та формульні вирази - <i>виражає</i> свої почуття та думки, вживаючи прості слова та супроводжуючи їх невербально
5. Змістова лінія «Писемна взаємодія»	
Надає найпростішу інформацію про себе у письмовій формі (записка, анкета)	Учень / учениця: - <i>надає</i> елементарну інформацію в анкеті, використовуючи прості фрази, з опорою на наочність, модель - <i>використовує</i> найпростіші формули ввічливості (вітання, подяка, прощання) у записці
6. Змістова лінія «Писемне висловлювання»	
Пише короткими фразами про себе	Учень / учениця: - <i>пише</i> про себе простими фразами з опорою на наочність, модель - <i>записує</i> прості слова, які відображають його / її емоційний стан (сум, радість) та вподобання
7. Змістова лінія «Онлайн взаємодія»	
Пише короткі фрази в режимі реального часу у разі потреби з використанням словника	Учень / учениця: - <i>встановлює</i> базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання - <i>розміщує</i> прості онлайн вітання, вживаючи елементарні сталі вирази; - <i>розміщує</i> онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна обрати з меню та / або скористатись онлайн перекладачем

Пропонований зміст

Тематика ситуативного спілкування та лексичний діапазон:

Я, моя родина і друзі (члени родини, числа до 20, вік молодших членів родини і друзів, щоденні справи).

Дозвілля (кольори, іграшки, дії, дні тижня, прогулянка, захоплення).

Природа (домашні улюбленці, пори року, дикі та свійські тварини).

Свята і традиції в Україні та у країні виучуваної мови (назви свят, вітання, день народження, час (години), святкове меню).

Людина (частини тіла, предмети одягу).

Харчування (просте меню, фрукти, овочі, напої, ціна).

Школа (шкільне приладдя, шкільні меблі, моя класна кімната).

Мовленнєві функції:

привітатися, попрощатися, попросити вибачення, подякувати, представити себе / когось, називати / описувати когось / щось, ставити запитання і відповідати на них, розуміти та виконувати прості вказівки / інструкції / команди, розуміти прості інформаційні знаки, вітати зі святом, виражати настрої.

Мовний інвентар (лексика і граматики) є орієнтовним. Його добір здійснюється відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому його не структуровано в окремі лексичні або граматичні теми, а запропоновано вивчати в контексті тематики ситуативного спілкування. Вивчення граматичного матеріалу відбувається здебільшого на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища в мовленнєвих зразках без пояснення морфологічних та синтаксичних зв'язків між частинами мови або структурними одиницями, що входять до цього зразка

Математична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітня програма з математики для 1 – 4 класів спрямована на формування в учнів математичної ключової і предметної компетентностей, реалізацію мети та загальних цілей освітньої галузі, визначених у Державному стандарті початкової освіти (далі Стандарт).

При конструюванні програми головний акцент зроблено на реалізацію компетентнісного підходу у викладанні математики. Визначальними у структурі програми є обов'язкові та очікувані результати навчання на кінець другого та четвертого класів.

Такий підхід дає можливість чітко бачити, якими компетентностями мають оволодіти молодші школярі на першому та другому циклах початкової освіти, а вчитель не мусить концентрувати свою увагу на вивченні однакового для всіх обсягу і змісту матеріалу, залишаючи за собою право його вибору з урахуванням вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб учнів шляхом розроблення власної освітньої програми.

Метою математичної освітньої галузі Стандарт визначає «розвиток математичного мислення дитини, здатностей розуміти й оцінювати математичні факти й закономірності, робити усвідомлений вибір, розпізнавати в повсякденному житті проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, моделювати процеси та ситуації для вирішення проблем».

У відповідності із загальними цілями найважливішими **завданнями** навчання математики можуть бути:

- формування здатності розпізнавати серед повсякденних проблем ті, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів та способів;

- розвиток уміння здійснювати дослідження, аналіз, планування послідовності дій для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту, зокрема й сюжетних задач;
- формування та розвиток усвідомлених і міцних обчислювальних навичок;
- вироблення вміння описувати побачене, почуте, прочитане за допомогою простих математичних моделей;
- формування відповідального ставлення щодо висування гіпотез, їх оцінки, доведення або спростування, обґрунтування свого вибору;
- вироблення досвіду дослідження просторових відношень, форм об'єктів навколишнього світу, конструювання площинних та об'ємних геометричних фігур;
- вироблення вміння сприймати, перетворювати та оцінювати отриману інформацію, використовуючи різні джерела, у тому числі й засоби інформаційно-комунікаційних технологій.

У початковому курсі математичної освіти відповідно до зазначеної мети і сформульованих завдань виділено такі змістові лінії: **«Лічба»**, **«Числа. Дії з числами»**, **«Вимірювання величин»**, **«Просторові відношення. Геометричні фігури»**, **«Робота з даними»**.

У межах змістових ліній **«Лічба»**, **«Числа. Дії з числами»** здійснюється формування поняття числа, насамперед, розуміння учнями принципу утворення різних видів чисел (натуральних одноцифрових, натуральних багатоцифрових, дробових тощо) та способів виконання дій з цими числами – порівняння, додавання, віднімання, множення та ділення. Крім того, розгортається робота з дослідження законів і властивостей, способів виконання арифметичних дій під час розв'язання повсякденних проблем математичного змісту, зокрема й сюжетних задач.

У рамках змістової лінії **«Вимірювання величин»**, опираючись на суб'єктний досвід та навички дослідницької роботи, молодші школярі вчать *вимірювати величини* довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму) за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів, оперувати грошима.

Разом з тим, учні виконують перетворення, порівняння, додавання і віднімання іменованих чисел, розв'язують повсякденні проблеми математичного змісту, в тому числі й сюжетні задачі, використовуючи різні одиниці вимірювання величин.

У процесі навчальної роботи з різного роду величинами виокремлюється також і *робота з геометричним матеріалом*, дослідження просторових відношень та геометричних фігур різних форм, конструювання площинних та об'ємних фігур з підручного матеріалу, створення макетів реальних та уявних об'єктів різних конструкцій, виконання простих завдань, описаних у математичних текстах, в т.ч. й сюжетних задачах геометричного змісту (змістова лінія **«Просторові відношення. Геометричні фігури»**).

Формування в учнів уміння аналізувати повсякденні проблеми математичного змісту потребує оволодіння ними *математичним моделюванням* як прийомом *діяльності* при дослідженні реальних об'єктів і процесів та при розв'язуванні навчально - пізнавальних і практико зорієнтованих задач, використовуючи різні джерела інформації, в тому числі й засоби інформаційно-комунікаційних технологій.

З прикладами так званих «фізичних» моделей школярі зустрічаються ще в дошкіллі: іграшки, що оточують дитину, фотографія людини, глобус та ін., а математичне моделювання – це створення моделей та їх дослідження засобами математики.

З 1-го класу учнів варто привчати до роботи з різного виду *простими математичними моделями*, оскільки вони так чи інакше допомагають виділити, впорядкувати, проаналізувати та зафіксувати дані (подані в умові задачі, зібрані за допомогою опитувальника тощо). Ця робота розгортається у межах змістової лінії **«Робота з даними»**.

Таким чином, упродовж двох циклів навчання математики у поєднанні з іншими освітніми галузями у здобувачів початкової освіти здійснюватиметься формування знань, умінь, ставлень, що є сутністю компетентнісного підходу, для забезпечення подальшої

здатності успішно навчатися, усвідомлюючи роль математичних знань та вмій в особистому і суспільному житті людини.

**Результати навчання і пропонований зміст
1 – 2-й клас**

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Лічба»	
лічить об'єкти, позначає числом результат лічби; порівнює числа в межах ста та упорядковує їх	Учень / учениця: - <i>лічить</i> за правилами лічби об'єкти навколишнього світу (розташовані послідовно, по колу, хаотично; двійками, п'ятірками, десятками); - <i>лічить</i> до 100 в прямому і зворотному порядку
Розпізнає серед ситуацій із свого життя ті, що потребують перелічування об'єктів, вимірювання величин, обчислення	Учень / учениця: - <i>уживає</i> в мовленні порядкові числівники при встановленні порядкового номера об'єкта відносно іншого; - <i>відтворює</i> в різних видах діяльності ймовірні та фактичні результати лічби об'єктів, що їх оточують (малює, викладає мозаїку, створює аплікацію, співає, складає власні лічилки тощо)
Визначає істотні, спільні і відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу; порівнює, об'єднує у групу і розподіляє на групи за спільною ознакою	Учень / учениця: - <i>визначає</i> істотні, спільні та відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу; - <i>порівнює</i> і <i>впорядковує</i> об'єкти навколишнього світу за однією або декількома ознаками; - <i>об'єднує</i> об'єкти у групу за спільною ознакою; - <i>розбиває</i> об'єкти на групи за спільною ознакою
Зіставляє одержаний результат з прогнозованим	Учень / учениця: - <i>прогнозує</i> результат лічби об'єктів навколишнього світу, доступних для спостереження - <i>припускає</i> , як і на скільки рівних частин треба поділити об'єкти / групи об'єктів - <i>зіставляє</i> одержаний результат лічби об'єктів з прогнозованим - <i>виконує</i> перевірку правильності лічби довільним способом - <i>робить висновок</i> про достовірність передбаченого результату
<p>Пропонований зміст Ознаки об'єктів навколишнього світу: колір, розмір, форма тощо. Спільні та відмінні ознаки. Порівняння і впорядкування об'єктів навколишнього світу за однією або декількома ознаками. Лічба за правилами об'єктів навколишнього світу в межах 100. Порядкова лічба. Лічба в прямому і зворотному порядку. Лічба двійками, п'ятірками, десятками. Співставлення ймовірного та фактичного результатів лічби. Перевірка правильності лічби зручним для себе способом.</p>	
2. Змістова лінія «Числа. Дії з числами»	

1	2
<p>Лічить об'єкти, позначає числом результат лічби; порівнює числа в межах ста та упорядковує їх</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>читає і записує</i> натуральні числа (мінімум до 100) та нуль – словами і цифрами; - <i>утворює</i> натуральні числа прилічуванням і відлічуванням одиниці; - <i>досліджує</i>, що одна і та ж цифра в записі числа набуває різних значень залежно від своєї позиції; - <i>порівнює</i> натуральні числа в межах 100, позначає результат порівнювання за допомогою знаків $>$, $<$, $=$ - <i>співвідносить</i> кількість об'єктів навколишнього середовища з відповідним натуральним числом і навпаки - <i>ділить</i> конкретні об'єкти / групи об'єктів навпіл, на три, чотири рівні частини (яблуко, торт, піца, квадрат, цукерки, зошити, книжки та ін.) у процесі гри або імітуючи життєві ситуації, <i>описує</i> за допомогою відповідних моделей - <i>демонструє</i>, що таке цілий предмет і його частини – половина, третина, чверть
<p>Перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) у схему, таблицю, схематичний рисунок</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>знаходить</i> потрібну інформацію, використовуючи зокрема й засоби ІКТ ; - <i>перетворює</i> інформацію (почуту, побачену, прочитану) у схематичний рисунок, схему, таблицю, числовий вираз
<p>Обирає послідовність дій для розв'язання проблемної ситуації</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>з'ясовує</i>, яка інформація потрібна для розв'язання проблемного завдання, в тому числі й сюжетних задач (яка інформація наявна, якої інформації немає і яку треба знайти); - <i>описує (коментує) послідовність</i> дій стосовно розв'язання проблемного завдання (в тому числі сюжетної задачі) за допомогою дорослого або самостійно
<p>Обчислює усно зручним для себе способом у навчальних і практичних ситуаціях</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>оперує</i> числами в межах 100, розв'язуючи різні життєві проблеми (шукає номер квартири (будинку), місця в кінотеатрі, у вагоні потяга, автобусі, літаку, номер кабінету в різних установах, номер телефону тощо) - <i>обчислює</i> суму (додає), різницю (віднімає), добуток (множить), частку (ділить) зручним для себе способом у межах 100, зокрема й користуючись предметами або засобами, які їх замінюють) - <i>знаходить</i> значення математичних виразів - <i>обчислює</i> значення виразів зі змінною; - <i>застосовує</i> різні способи виконання арифметичних дій з числами (додавання, віднімання, множення, ділення) під час розв'язування завдань та конкретних життєвих проблем, описаних у математичних задачах

Встановлює залежність між компонентами і результатом арифметичної дії	Учень / учениця: - <i>розуміє</i> залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів
Прогнозує результат виконання арифметичних дій	Учень / учениця: - <i>прогнозує</i> результат обчислень - <i>переконується</i> в достовірності обчислення, здійснивши перевірку зручним для себе способом, робить відповідний висновок
Перевіряє правильність результату арифметичної дії; виявляє та виправляє помилки	Учень / учениця: - <i>знаходить</i> помилки у математичних обчисленнях, <i>усуває</i> їх, виконуючи необхідні дії
Визначає достатність даних для розв'язання проблемної ситуації	Учень / учениця: - <i>знаходить</i> необхідні (суттєві) дані для виконання завдання; - <i>розуміє</i> , що для відповіді на запитання може бракувати числових даних
Обирає числові дані, необхідні і достатні для відповіді на конкретне запитання; визначає дію (дії) для розв'язання проблемної ситуації, виконує її (їх)	Учень / учениця: - <i>визначає</i> числові дані, необхідні і достатні для відповіді на конкретне запитання; - <i>розв'язує</i> проблемні ситуації з опорою на прості математичні моделі
Визначає шляхи розв'язання проблемної ситуації	Учень / учениця: - <i>з'ясовує</i> , чи існує інший шлях розв'язування проблемної ситуації (з допомогою дорослого або самостійно), <i>робить</i> відповідний висновок
<p>Пропонований зміст Натуральні числа 1-10. Позначення числа цифрою. Цифра 0. Склад чисел 2-10. Числова пряма. Попереднє і наступне число. Числа 11-100. Позиційний запис числа. Порівняння чисел. Знаки $<$, $>$, $=$. Арифметичні дії додавання (знаходження цілого) та віднімання (знаходження частини цілого). Назви компонентів дій додавання та віднімання. Знаходження невідомих компонентів дій додавання та віднімання Зв'язок між діями додавання та віднімання. Переставний закон додавання. Додавання і віднімання чисел у межах 100 Прийоми виконання арифметичних дій додавання і віднімання. Арифметичні дії множення та ділення. Назви компонентів дій множення і ділення. Знаходження невідомих компонентів дій множення та ділення Зв'язок між діями множення і ділення. Переставний закон множення. Ціле, частини цілого. Різнице та кратне порівняння. Математичний вираз та його значення. Порядок виконання дій у математичних виразах на 1 – 2 дії. Вирази зі змінною на 1-2 дії.</p>	

<p>Ймовірний та фактичний результати обчислень. Числові рівності і нерівності. Життєві ситуації, які розв'язуються математичним шляхом (тексти математичного змісту, сюжетні задачі), їх розв'язання з опорою на прості математичні моделі. Помилки в обчисленнях. Способи усунення помилок.</p>	
<p>3. Змістова лінія «Вимірювання величин»</p>	
<p>1</p>	<p>2</p>
<p>Вимірює величини за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - здійснює вимірювання величин, маючи вільний доступ до необхідних вимірювальних приладів (лінійка, термометр, годинник, мензурка) та різного роду нестандартних мірок / підручних засобів (стрічка, сірникова коробка, пісковий годинник, склянка, ложка тощо) - <i>знає</i> одиниці вимірювання величин та співвідношення між ними; - <i>записує</i> результати вимірювання основних величин у сантиметрах (см), дециметрах (дм), метрах (м); кілограмах (кг), центнерах (ц); градусах Цельсія (С°), годинах (год), хвилинах (хв); літрах (л) - <i>вимірює</i> довжини предметів або відрізків) - <i>будує</i> відрізки заданої довжини) - <i>визначає</i> час з точністю до п'яти хвилин - <i>позначає</i> час на зображенні/ макеті циферблату годинника зі стрілками - <i>використовує</i> календар для опису і розв'язання повсякденних проблем - <i>вимірює</i> місткість посудини за допомогою літрової мірки
<p>Аналізує проблемні ситуації зі свого життя; визначає групу пов'язаних між собою величин для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розв'язує</i> проблемні ситуації зі свого життя, що містять групи пов'язаних між собою величин (довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму) - <i>оперує</i> грошима, здійснюючи покупки у крамницях (справжніх та уявних), продаж і покупки на шкільних ярмарках та ін. - <i>порівнює</i> об'єкти навколишнього світу за довжиною, масою, місткістю (об'ємом) - <i>розуміє</i>, які одиниці вимірювання величини доцільно використовувати в конкретному випадку - <i>порівнює</i> іменовані числа, подані в одиницях довжини, маси, місткості (об'єму), часу, температури - <i>перетворює</i> іменовані числа, виражені в одиницях двох найменувань - <i>виконує</i> дії додавання і віднімання з іменованими числами, поданими в однакових одиницях вимірювання
<p>Пропонований зміст Вимірювання величин (довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму) за допомогою підручних засобів та вимірювальних приладів. Одиниці вимірювання величин та співвідношення між ними. Запис результатів вимірювання величин.</p>	

Вимірювання довжини предметів або відрізків. Побудова відрізків заданої довжини.
 Визначення часу за годинником з точністю до 1 год / 5 хв. Календар та його використання для опису і розв'язання повсякденних проблем.
 Вимірювання місткості (об'єму) посудини за допомогою літрової (або іншої) мірки.
 Порівняння об'єктів навколишнього світу за довжиною, масою, місткістю (об'ємом).
 Доцільність застосування одиниць вимірювання величин у конкретних випадках.
 Гроші. Операції з грошима. Формування поняття «решта»
 Іменовані числа. Перетворення іменованих чисел, виражених в одиницях двох найменувань.
 Порівняння, додавання і віднімання іменованих чисел.
 Розв'язання проблемних ситуацій зі свого життя, що містять групи пов'язаних між собою величин.

4. Змістова лінія «Просторові відношення. Геометричні фігури»

1	2
Орієнтується на площині і в просторі; описує або зображає схематично розміщення, напрямки і рух об'єктів	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>встановлює відносно</i> розміщення об'єктів на площині та у просторі (лівіше, правіше, вище, нижче тощо), використовуючи математичну мову; - <i>демонструє вміння</i> переміщувати об'єкти в заданих напрямках: справа наліво, зліва направо, зверху вниз, знизу вгору; - <i>коментує</i> виконувані дії, вживаючи у мовленні відповідні математичні терміни
Розпізнає знайомі геометричні площинні та об'ємні фігури серед об'єктів навколишнього світу, на малюнках	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняє</i> геометричні площинні та об'ємні фігури за їх істотними ознаками - <i>відтворює</i> досліджувані геометричні форми (вирізає, наклеює, малює, моделює та ін.), використовуючи для цього не лише готові геометричні фігури, а й упізнані у предметах навколишнього світу - <i>знаходить</i> відомі площинні та об'ємні фігури серед предметів навколишнього середовища, на малюнках - <i>наводить приклади</i> предметів у навколишньому світі, які мають форму площинної чи об'ємної фігури - <i>розрізняє</i> прямі і непрямі кути, зображає їх на аркуші в клітинку за допомогою косинця - <i>будує</i> прямокутник / квадрат на аркуші в клітинку
Конструює площинні та об'ємні фігури з підручного матеріалу, створює макети реальних та уявних об'єктів	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>моделює</i> геометричні фігури з підручного матеріалу (шнурків, олівців, паличок тощо) - <i>конструює</i> знайомі площинні та об'ємні фігури з підручного матеріалу (пластиліну, глини, соломки, конструктора тощо) - <i>створює</i> макети реальних та уявних об'єктів

Пропонований зміст

Розміщення об'єктів на площині та у просторі. Напрямки руху об'єктів.
 Геометричні фігури: точка, пряма, крива, промінь, відрізок, ламана, кут, коло, їх істотні ознаки.
 Моделювання геометричних фігур з підручного матеріалу (шнурків, олівців, паличок тощо).
 Геометричні площинні фігури: трикутник, чотирикутник (прямокутник, квадрат), п'ятикутник, шестикутник, круг, їх істотні ознаки, властивості. Побудова прямокутника

/квадрата на аркуші в клітинку. Геометричні об'ємні фігури: куб, піраміда, куля, конус, циліндр, їх істотні ознаки. Розпізнавання знайомих геометричних площинних та об'ємних фігур серед предметів навколишнього середовища, на малюнках. Конструювання знайомих площинних та об'ємних геометричних фігур з підручного матеріалу. Створення макетів реальних та уявних об'єктів.	
5. Змістова лінія «Робота з даними»	
1	2
Аналізує проблемні ситуації свого життя; визначає групу пов'язаних між собою величин для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту	Учень / учениця: - збирає дані, що відображають повсякденні проблеми, на основі запропонованого опитувальника (два-три запитання) - впорядковує, порівнює, групує дані, застосовуючи прості моделі - зчитує дані з таблиць, піктограм, схем
Пропонований зміст Збір, впорядкування, порівняння, групування даних. Зчитування даних з таблиць, піктограм, схем. Виконання простих завдань на основі зібраних (наявних) даних із застосуванням простих моделей.	

Природнича освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму природничої освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою природничої освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування наукового мислення та культури дослідження; розвиток системних уявлень про цілісність та розмаїття природи, утвердження принципів сталого розвитку, ефективної, безпечної і природоохоронної поведінки в довкіллі.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** природничої освітньої галузі у початковій школі є:

- виховання любові та шанобливого ставлення до природи рідного краю, України, планети Земля;
- формування екологічно й етично обґрунтованої поведінки у природі, залучення до участі у природоохоронних акціях;
- розвиток зацікавлення до пізнання природи, оволодіння способами навчально-пізнавальної діяльності, елементарними дослідницькими вміннями (через експерименти, спостереження);
- поступове формування уявлень про природничо-наукову картину світу через поглиблення початкових знань про природні об'єкти і явища, взаємозв'язки в системі «нежива природа – жива природа», про залежність людини від стану навколишнього середовища та її вплив на нього.

Відповідно до зазначених мети і завдань, виокремлено такі **змістові лінії**: «Я пізнаю природу», «Я у природі», «Я у рукотворному світі».

Змістова лінія **«Я пізнаю природу»** спрямована на формування дослідницьких умінь школярів через підтримку допитливості та інтересу до спостережень, експериментів та моделювання для пошуку відповідей на запитання про навколишній світ.

Змістова лінія **«Я у природі»** передбачає розвиток уявлень молодших школярів про об'єкти та явища природи, встановлення зв'язків між неживою і живою природою, формування бережливого ставлення до природи; вироблення навичок екологічно доцільної поведінки в довкіллі.

Змістова лінія «*Я в рукотворному світі*» спрямована на формування загальних уявлень про світ, створений людиною, понять про взаємозв'язки людини і природи, слугує джерелом натхнення для пошуку та втілення дитячих винахідницьких ідей та проєктів. Провідна роль у вивченні природничої освітньої галузі належить дослідженням (спостереженням, експериментам), екскурсіям, природоохоронній та проєктній діяльності школярів.

Результати навчання і пропонований зміст

1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Я пізнаю природу»	
Обирає у найближчому оточенні те, що цікаво дослідити	Учень / учениця: - <i>вирішує</i> , що він / вона хотів / хотіла б дослідити - <i>визначає</i> , які органи чуття знадобляться для обраного дослідження - <i>пояснює</i> різницю між спостереженням за природою і «спогляданням» природи
Обирає та пояснює дії для дослідження об'єктів природи; визначає можливі результати спостережень/досліджень	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> , навіщо він / вона виконує певні дії, спостерігаючи за природними об'єктами / явищами або експериментуючи з ними - <i>передбачає</i> , якого результату досліджень він / вона очікує - <i>висловлює здогад</i> про ймовірний результат
Пропонує/обирає послідовність кроків під час спостереження/експерименту	Учень / учениця: - <i>описує</i> послідовність дій в експерименті / спостереженні - <i>добирає</i> найпростіші матеріали та прилади, які можна застосувати
Досліджує обрані природні явища та об'єкти, використовуючи надані прилади, моделі	Учень / учениця: - <i>провадить</i> (самостійно або в групі) прості спостереження / досліди - <i>застосовує</i> за потреби найпростіші матеріали та прилади, зокрема лінійку, лупу, терези, термометр
Описує, що нового дізнався, спостерігаючи та експериментуючи	Учень / учениця: - <i>описує</i> етапи розвитку рослин - <i>описує</i> , як вода перетворюється на пару або лід / сніг, як тане лід / сніг, утворюється роса / іній / туман / дощ / паморозь - <i>описує</i> зміни, що відбуваються з повітрям (розширення під час нагрівання і стискання під час охолодження) - <i>розрізняє</i> складники ґрунту (пісок, глина, каміння тощо) - <i>розрізняє</i> звуки за джерелом, гучністю - <i>розрізняє</i> музикальні звуки, звуки мовлення і шуми - <i>пояснює</i> , що люди сприймають звуки по-різному - <i>описує</i> , як виникають «сонячні зайчики»

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, чому утворюється тінь - <i>розрізняє</i> об'єкти, які випромінюють світло, прозорі та непрозорі об'єкти - <i>пояснює</i>, що люди бачать світ по-різному
Описує та пояснює те, про що дізнався; радіючи пізнанню нового, розуміє, що помилки є невід'ємною частиною пізнання	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i> про власні емоції, які виникають під час спостереження та експериментування - <i>пояснює</i>, що помилки можуть допомогти у дослідженні
Знаходить інформацію про природу	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>використовує</i> інформацію з відомих та запропонованих іншими джерел (книги, фільми тощо) - <i>запитує</i>, щоб довідатися більше про природу - <i>визначає</i>, якої інформації не вистачає для дослідження - <i>вказує</i> на інформацію, яку не розуміє
Зображує інформацію про навколишній світ у вигляді малюнка, таблиці	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>фіксує</i> здобуту інформацію / дані словами, малюнками, символами, за допомогою цифрових аудіо-, відео-, фотопристроїв - <i>записує</i> результати дослідів (наприклад, у таблицю)
Розрізняє проблеми в навколишньому світі, пов'язані з діяльністю людини	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>співвідносить</i> об'єкти та явища живої і неживої природи з їхніми зображеннями / описами і навпаки - <i>вирізняє</i> істотну інформацію про природу
Розуміє проблему в навколишньому світі; розмірковує, що відомо про цю проблему, як її розв'язати	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - на основі власного досвіду <i>знаходить</i> підтвердження правдивості відомостей про природу, висловлює свою думку про це - <i>розрізняє</i> фантастичне уявлення про об'єкти природи і факти про них на основі доступних джерел - <i>запитує</i> в дорослих про правдивість здобутої інформації
Знаходить спільні і відмінні ознаки об'єктів; групує об'єкти навколишнього світу за однією або кількома ознаками	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розпізнає</i> об'єкти довкілля (за кольором, смаком, формою, звуком тощо); - <i>розрізняє</i> живі і неживі природні об'єкти; - <i>розрізняє</i> дикорослі й культурні рослини; - <i>розрізняє</i> дерева, кущі, трав'янисті рослини; - <i>порівнює</i> листяні і хвойні, вічнозелені і листопадні рослини; - <i>розпізнає</i> за деякими ознаками комах, павуків, раків, риб, жаб, птахів і звірів - <i>порівнює</i> свійських і диких тварин ; - <i>спостерігає</i> за перелітними і осілими птахами своєї місцевості й <i>описує</i> їхню поведінку; - <i>досліджує</i> свій організм
<p>Пропонований зміст Природа навколо мене. Жива й нежива природа. Як людина пізнає світ. Органи чуття, за допомогою яких людина пізнає навколишній світ.</p>	

Об'єкти живої і неживої природи та їхні ознаки (величина, колір, форма, смак тощо).
 Спостереження та експеримент як основні методи дослідження.
 Здогад (гіпотеза).
 Прилади, які допомагають досліджувати природу.
 Дотримання правил безпеки під час проведення спостережень та дослідів.
 Сонце – джерело світла і тепла.
 Спостереження за сезонними змінами у природі.
 Спостереження за утворенням тіні від предметів.
 Спостереження за рослинами і тваринами в різні пори року.
 Повітря та його властивості. Вимірювання температури повітря.
 Вода та її властивості. Вимірювання температури води.
 Ґрунт.
 Дослідження складу ґрунту.
 Значення ґрунту та його охорона.
 Різноманітність рослин.
 Будова рослин (корінь, квітка, стебло, листки, плоди).
 Плоди і насіння.
 Добування олії з насіння соняшника.
 Спостереження за етапами розвитку рослин.
 Догляд за кімнатними рослинами. Умови вирощування рослин.
 Охорона рослин.
 Тварини дикі і свійські. Спостереження за тваринами (комахами, павуками, рибами, жабами, птахами, звірами).
 Охорона природи. Червона книга України. Заповідники

2. Змістова лінія «Я у природі»

1	2
<p>Виявляє та описує очевидні зв'язки у природі; пояснює, чому потрібно їх враховувати у життєдіяльності людини</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> та <i>описує</i> місце свого проживання - <i>описує</i> Україну, її найважливіші географічні об'єкти, <i>показує</i> розташування України на карті; - <i>описує</i> об'єкти природи своєї місцевості за певними ознаками ; - <i>спостерігає</i> за добовими та сезонними змінами у природі ; - <i>називає</i> пори року та відповідні їм місяці; тривалість доби і року; - <i>описує</i> поведінку тварин у різні пори року - <i>описує</i> життєвий цикл рослин у різні пори року - <i>установлює</i> взаємозв'язок між порою року і погодою - <i>розуміє</i> прогноз погоди на радіо і телебаченні, <i>дослухається</i> до цих прогнозів (наприклад, одягається відповідно до них) ; - <i>описує</i> вплив Сонця на сезонні явища в природі, <i>пояснює</i> причини змін пір року - <i>розповідає</i> про форму Землі - <i>пояснює</i> значення сонячного світла для живих організмів - <i>розповідає</i> про можливі загрози з боку тварин (небезпечні і хворі тварини), рослин (отруйні частини рослин) та грибів (отруйні гриби), <i>пояснює</i>, як діяти в разі

	загрози
Дбає про чистоту навколишнього світу, доглядає за рослинами і тваринами	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>дотримується</i> правил поведінки в довкіллі і <i>пояснює</i> ці правила іншим - <i>вищує</i> рослини вдома, у школі - <i>доглядає</i> за домашніми тваринами, <i>підкується</i> про диких тварин - <i>не завдає шкоди</i> тваринам і рослинам під час дослідів та експериментів - <i>не смітить, пояснює</i> про негативні наслідки викидання сміття у лісах, парках, забруднення водойм - <i>сортуює</i> сміття (папір, пластик, скло, метал) - <i>розповідає</i> про тривалість розпаду поліетилену, пластику і <i>зменшує</i> споживання цих матеріалів у своєму побуті - <i>пояснює</i> загрозу для довкілля дій людини (випалювання стерні, спалювання сміття, забруднення повітря та води)
Пояснює необхідність збереження природних ресурсів і намагається це робити	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, чому і як потрібно <i>ощадно</i> використовувати природні ресурси – воду, тепло, електроенергію - <i>пояснює</i>, як <i>бережливе</i> ставлення до їжі, одягу, книжок, предметів побуту <i>зберігає</i> природу
<p>Пропонований зміст Україна – моя країна. Рідний край. Природа рідного краю. Моє місто (село). Моя адреса. Сонце та його значення для життя на Землі. Повітря. Значення повітря для живої природи. Вода. Значення води у природі та житті людини. Водойми рідного краю. Ґрунт. Значення ґрунту для живої природи. Рослини і тварини рідного краю. Поняття про форму Землі. Глобус – модель Землі. Обертання Землі навколо власної осі та Сонця. Рік. Доба. Вплив Сонця на сезонні явища в природі. Пори року та їхні ознаки. Погода та її елементи. Особливості життя рослин і тварин у різні пори року. Людина. Взаємозв'язок людини і природи. Правила безпечної поведінки в довкіллі. Взаємозв'язки в природі. Рослини і тварини рідного краю, які потребують особливої охорони. Охорона природи</p>	
3. Змістова лінія «Я в рукотворному світі»	
1	2
Наводить приклади використання винаходів людства в побуті	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>розпізнає</i> природні та рукотворні (штучні) об'єкти - <i>порівнює</i> рукотворні (штучні) об'єкти за певними властивостями - <i>розрізняє</i> природне і створене людиною довкілля

	<p>- <i>пояснює</i>, як використовувати штучні матеріали (пластмасу, гуму, скло, метал, папір) на основі їхніх властивостей</p> <p>- <i>описує</i>, з чого виготовляють папір, скло тощо</p> <p>- <i>пояснює</i> вплив штучних матеріалів та рукотворних об'єктів на довкілля</p> <p>- <i>наводить</i> приклади того, як рукотворні (штучні) об'єкти (серед них і механізми) допомагають людині</p> <p>- <i>описує</i> деякі найважливіші винаходи людства</p>
Пропонує різні способи використання об'єктів навколишнього світу	<p>Учень / учениця:</p> <p>- <i>пропонує</i> способи повторного використання рукотворних об'єктів</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Людина і довкілля.</p> <p>Природні, штучні та рукотворні об'єкти, їхнє значення для людини.</p> <p>Рукотворні тіла та матеріали, їхні властивості.</p> <p>Використання природних і штучних матеріалів у побуті.</p> <p>Винаходи людства та їхній вплив на життєдіяльність людини.</p> <p>Вплив людини на довкілля. Охорона природи</p>	

Технологічна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму технологічної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою технологічної освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування в учня/ учениці здатності до зміни навколишнього світу засобами сучасних технологій без шкоди для середовища, до використання технологій для власної самореалізації, культурного й національного самовияву.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** технологічної освітньої галузі у початковій школі є:

- залучення учнів до різних видів діяльності, формування вмінь для створення виробу від творчого задуму до його втілення в готовий результат;
- формування в учнів культури праці та побуту, навичок раціонального ведення домашнього господарства, задоволення власних потреб та потреб інших, відповідальності за результати власної діяльності;
- формування вміння ефективно використовувати природні матеріали з турботою про навколишнє середовище;
- створення умов для практичного і творчого застосування традицій і сучасних ремесел.

Зміст технологічної освітньої галузі в початкових класах структурується за такими **змістовими лініями**: «Технічна творчість і техніка», «Світ технологій», «Світ ремесел», «Побут».

Змістові лінії, які систематизують очікувані результати навчання, спрямовані на формування ключових компетентностей учнів.

Змістова лінія «**Технічна творчість і техніка**» спрямована на залучення учнів до творчої діяльності у процесі конструювання та моделювання під час самостійної або колективної роботи з конструктором. Процес конструювання з готових деталей (моделей) конструктора має на меті сприяти розвитку просторової уяви й елементів творчого та технічного мислення учнів, через читання і зіставлення малюнків, графічних зображень,

за якими учні складатимуть конструкції. Учні виконуватимуть макетування об'ємних моделей транспортних засобів, будинків, веж, роботів тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до деталей конструкторів, відповідних графічних зображень схем для конструювання простих моделей; матеріалів для виготовлення та оздоблення виробу

Змістова лінія «Світ технологій» має на меті формувати в учнів здатність планувати власну діяльність у процесі вивчення конструкційних матеріалів – від розпізнавання їх на дотик до аргументованого добору для створення виробу, виконувати найпростіші способи їх обробки. Важливою умовою засвоєння цієї лінії є формування в учнів здатності розуміти і дотримуватися послідовності у виготовленні виробів, аргументувати обрану послідовність у роботі. У процесі роботи з матеріалами провідними операціями будуть: різання ножицями, склеювання, зв'язування стрічок тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, технологічних карток (схем), необхідних для виготовлення виробу, інструментів та пристосувань, довідникових посібників (книжки з ілюстраціями до творів, набори малюнків до мультфільмів тощо). Організація екскурсій на виробничі об'єднання, перегляд та обговорення відеофільмів про виробництво. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюється повторне та економне використання матеріалів.

Змістова лінія «Світ ремесел» має на меті формувати в учнів ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва та ремесел як культурної спадщини українського народу, а також вміння створювати та оздоблювати прості вироби за зразком чи власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва. У процесі роботи провідними операціями будуть: різання ножицями, склеювання, зв'язування, різьблення, ліплення тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до виробів, виготовлених традиційними та сучасними ремеслами; матеріалів, інструментів та пристосувань, каталогів, фотографій тощо. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються технології традиційних та сучасних ремесел. Відвідування (реально чи віртуально) майстерень народних умільців, музеїв декоративно-ужиткового мистецтва.

Змістова лінія «Побут» має на меті формувати практичні навички організації власної життєдіяльності, розв'язувати практичні завдання у власному побуті, планувати та реалізовувати найпростіші трудові дії (ремонт іграшок, книжок, догляд за рослинами, домашніми тваринами; приготування страв за рецептами; догляд за одягом та взуттям).

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, інструментів та пристосувань; об'єктів (іграшок, книжок тощо). Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються найпростіші дії щодо самостійності в побуті.

Технологічна освітня галузь базується на практичній діяльності учнів. На кожному занятті передбачено виконання практичної роботи. Об'єкти праці для виготовлення учитель/ учителька добирає, спираючись на побажання учнів.

Результати навчання і пропонований зміст

1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Технічна творчість та техніка»	
За допомогою дорослих або	Учень / учениця: - розпізнає конструкційні матеріали візуально та на дотик

самостійно добирає конструкційні матеріали та технології для виготовлення виробу	<ul style="list-style-type: none"> - <i>добирає</i> конструкційні матеріали для виготовлення виробу з готових елементів (використання металевих, дерев'яних чи пластмасових конструкторів; готових елементів з паперу, пластику, деревини, пінопласту та інших для макетування) ; - <i>добирає</i> конструкційні матеріали відповідно до їх властивостей для виготовлення виробу: папір, пластилін, полімерна глина чи солене тісто, тканина, нитки; неткані, природні та інші матеріали; - <i>розрізняє</i> види паперу, картону, ниток та <i>визначає</i> сфери їх застосування
За допомогою дорослих або самостійно планує власну діяльність з виготовлення виробу, прогнозує кінцевий результат	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>прогнозує</i>, яким має бути виріб - <i>планує</i> послідовність технологічних операцій з допомогою дорослих (використання технологічних карт)
Моделює, конструює та виготовляє виріб з готових елементів за допомогою дорослих; виготовляє та оздоблює виріб за допомогою дорослих	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>моделює</i> та конструює виріб з деталей конструктора, користуючись графічним зображенням схем, за власним задумом самостійно чи з допомогою дорослих - <i>задумує</i> конструкцію виробу та конструює його з елементів конструкторів або інших готових елементів (коробки, банки, пластикові пляшки тощо) - <i>створює</i> задані форми (на підставі лише обрису силуету) з використанням Танграму - <i>створює</i> виріб за зразком (шаблоном) та власним задумом самостійно чи із допомогою дорослих із використанням паперу, картону, ниток, нетканих чи природних матеріалів (предметні та сюжетні аплікації з природного матеріалу, нескладні сюжетні композиції, вироби в техніці орігамі, макети виробів із штучних матеріалів та картону, вироби об'ємної форми з паперу) - <i>демонструє</i> вміння різати нитки, папір, картон ножицями по прямій, кривій та ламаній лініях за запропонованим зразком (шаблоном) - <i>розміщує</i> елементи виробу на площині - <i>розкриває</i> послідовність дій та <i>дотримується</i> її під час виготовлення виробів із природних матеріалів, під час виготовлення та оздоблення об'ємних виробів, самостійно або з допомогою дорослих - <i>аргументує</i> послідовність та доцільність виготовленого виробу - <i>оздоблює</i> виріб за зразком та власним задумом бісером, лелітками, тасьмою, стрічками та іншими матеріалами
Виконує прості технологічні операції	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>виконує</i> знайомі <i>технологічні операції</i> з конструкційними матеріалами з допомогою дорослих та самостійно (склеювання, складання, зв'язування тощо) - <i>пояснює</i> вибір моделі, яку він / вона сконструював / -ла, спираючись на запитання дорослих

Пропонований зміст

Матеріали, інструменти та пристосування, необхідні для роботи.
 Добір конструкційних матеріалів, інструментів та пристосувань для виготовлення виробу.
 Планування виготовлення виробу.
 Моделювання, конструювання та виготовлення виробів із готових елементів деталей конструктора за графічним зображенням, схемою та за власним задумом.
 Танграм.
 Розміщення елементів виробу на площині, з'єднання елементів у виріб.
 Технологічна послідовність у виготовленні виробів за зразком та власним задумом.
 Послідовність дій під час виготовлення паперових об'ємних фігур.
 Макетування. Виготовлення й оздоблення об'ємних виробів.
 Виготовлення об'ємних форм із паперу.
 Послідовність дій під час виготовлення виробів технікою «Орігамі».
 Картон та пінопласт як штучний матеріал для макетування.
 Використання у роботі пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста (плоскі та об'ємні форми); тканини, ниток, нетканих матеріалів (пласка та об'ємна аплікація на основі простих симетричних та асиметричних форм), природних матеріалів та інших матеріалів (пласкі та об'ємні вироби).
 Оздоблення виробів за власним задумом бісером, лелітками, тасьмою, стрічками тощо.
 Організація робочого місця на уроці.
 Загальні правила безпеки на уроках технологій.
 Пропоновані об'єкти праці: об'ємні моделі транспортних засобів, будинків, веж, роботів тощо; вироби, виготовлені технікою «Орігамі»; сюжетні та предметні аплікації з паперу, тканини, ниток, нетканих матеріалів, пластиліну, природних матеріалів; листівки, закладки; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; ялинкові прикраси об'ємної форми з паперу, тканини, ниток, нетканих та інших матеріалів

2. Змістова лінія «Світ технологій»

1	2
Читає та аналізує графічні зображення за допомогою дорослих та використовує їх у процесі роботи	Учень / учениця: - <i>аналізує</i> зображення схем технологічної послідовності за допомогою дорослих та дотримується їх у процесі роботи (використання технологічних карт, графічних зображень, малюнків) - <i>розмічає</i> прямі лінії на папері і картоні - самостійно чи з допомогою дорослих <i>креслить</i> розгортки прямокутної форми
Дотримується безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань	Учень / учениця: - <i>дотримується</i> безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань (використання клею, ножиць, шпильок, гачків тощо) - <i>організовує</i> безпечне робоче місце з допомогою дорослих
Під час виготовлення виробів намагається ощадно використовувати матеріали; за допомогою дорослих готує залишки до вторинної обробки	Учень / учениця: - <i>бере до уваги</i> необхідність економного використання конструкційних матеріалів - самостійно чи під керівництвом дорослих <i>створює виріб</i> , повторно використовуючи матеріали (вироби з пластику, паперу, тканини, фольги та інше) - <i>аргументує</i> доцільність вторинного використання матеріалів та використовує їх для виготовлення виробів самостійно чи із допомогою дорослих
Оцінює та	Учень / учениця:

представляє результати власної або колективної діяльності за допомогою дорослих	- самостійно чи з допомогою дорослих <i>демонструє</i> результати власної діяльності - <i>описує</i> , спираючись на запитання дорослих, чого хотів / -ла досягти
---	--

Пропонований зміст

Елементи графічної грамоти.
Лінії. Правила розмічання ліній на папері і картоні.
Розгортки прямокутної форми. Виготовлення розгорток прямокутної форми.
Використання зображення схем для послідовного виготовлення виробу з допомогою дорослих та самостійно.
Властивості конструкційних матеріалів (види паперу, картону, ниток).
Виготовлення об'ємних виробів з елементами вторинних матеріалів.
Безпечні прийоми праці під час застосування інструментів та пристосувань.
Економне використання матеріалів.
Презентація власної (колективної) діяльності із допомогою дорослих.
Пропоновані об'єкти праці: сюжетні та предметні аплікації з паперу, пластиліну, природних та штучних матеріалів; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; об'ємні макети виробів із штучних матеріалів; моделювання та створення виробу із використанням вторинних матеріалів; виготовлення розгорток прямокутної форми з паперу чи картону.

3. Змістова лінія «Світ ремесел»

1	2
Спостерігає за процесом виготовлення виробу народними майстрами	Учень / учениця: - <i>зіставляє та розрізняє</i> вироби, виготовлені традиційними та сучасними ремеслами (гончарство, ткацтво, витинанка, різьблення та інше) - <i>пояснює</i> важливість відродження та збереження традиційних ремесел
Спостерігає за процесом виготовлення виробу народними майстрами; створює виріб за допомогою дорослих або самостійно згідно із зразком чи власним задумом, застосовуючи технології традиційних та сучасних ремесел	Учень / учениця: - <i>виготовляє та оздоблює</i> виріб із допомогою дорослих чи самостійно, застосовуючи елементи традиційних та сучасних ремесел (використання різних технік для виготовлення та оздоблення виробів: витинанка, вишивка та інше)

Пропонований зміст

Створення та оздоблення простих виробів із допомогою дорослих чи самостійно за зразком та власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва.

Техніка «Витинанка».

Розрізнення витинанки з-поміж інших виробів декоративно-ужиткового мистецтва.

Послідовність дій під час виготовлення витинанки за шаблоном чи власним задумом.

Пропоновані об'єкти праці: вироби з елементами витинанки, вироби з глини, ниток, тканини тощо

4. Змістова лінія «Побут»

1	2
Виконує практичні завдання в побуті; організовує робоче місце за допомогою дорослих	Учень / учениця: - виконує найпростіші дії щодо самостійності у побуті (упорядкування особистих речей) - спільно з дорослими <i>організовує</i> та прибирає робоче місце відповідно до власних потреб та визначених завдань (організація особистого побуту)
За допомогою дорослих планує дії та виконує їх у власному побуті	Учень / учениця: - разом із дорослими <i>планує та реалізовує</i> найпростіші трудові дії (ремонтують іграшки, книжки, доглядає за рослинами і тваринами, готує страви за рецептами, доглядає за одягом та взуттям) - дотримується правил поведінки за столом, користується столовим посудом за призначенням - <i>володіє початковими навичками сервірування столу</i>
За допомогою дорослих розраховує орієнтовні витрати та кількість матеріалів для виготовлення виробу	Учень / учениця: - спільно з дорослими <i>розраховує</i> приблизну кількість необхідних матеріалів для виконання простого завдання - самостійно <i>робить припущення</i> про потрібну кількість матеріалів для виконання простого завдання

Пропонований зміст

Організація власної життєдіяльності.

Розв'язування практичних завдань у власному побуті.

Культура харчування.

Правила поведінки за столом.

Столовий посуд різного призначення.

Сервірування столу.

Організація робочого місця відповідно до визначених потреб і завдань.

Планування та реалізація найпростіших трудових дій (ремонт іграшок, книжок, догляд за рослинами, домашніми тваринами; приготування страв за рецептами; догляд за одягом та взуттям).

Розрахунок матеріалів та витрат для виконання простого завдання.

Пропоновані об'єкти праці: сервірування столу; прості страви: бутерброди / канапки, чай тощо; простий ремонт книжок, іграшок; догляд за рослинами і тваринами; догляд за одягом та взуттям тощо

Інформатична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою інформатичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування в учня/ учениці здатності до вирішення проблем із використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій та критичного мислення для розвитку, творчого самовираження, власного та суспільного добробуту; безпечна та відповідальна діяльність в інформаційному суспільстві.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** інформатичної освітньої галузі у початковій школі є:

- формування відповідальної позиції цифрового громадянина, навичок безпечного й етичного користування цифровими пристроями та мережами;
- формування початкових умінь розрізняти інформацію різних видів та працювати з нею за допомогою цифрових пристроїв чи без них;
- формування початкових умінь визначати, знаходити та зберігати інформацію, необхідну для розв'язання життєвих проблем (навчання, гри тощо), за допомогою цифрових пристроїв, мереж та без них, самостійно та під час групової взаємодії; розрізняти правдиву і неправдиву інформацію різних видів;
- налагодження комунікації за допомогою цифрових пристроїв та мереж для спільної творчості, співпраці, навчання, гри;
- формування початкових умінь створювати електронні тексти (зображення, відео, звуки, програми тощо) за допомогою цифрових пристроїв;
- формування вмінь презентувати себе, власну творчість, ідеї, створені продукти та інші результати індивідуальної та групової діяльності за допомогою цифрових пристроїв.

Реалізація поставленої мети та завдань у початковій школі відбувається за **змістовими лініями** “Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)”, “Моя цифрова творчість”, “Комунікація та співпраця”, “Я і цифрові пристрої”, “Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві”.

У рамках змістової лінії **“Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)”** формуються початкові вміння розпізнавати, знаходити, свідомо відбирати, зберігати та опрацьовувати просту інформацію за допомогою цифрових пристроїв та без них. Розпізнавання правдивої і неправдивої інформації в усіх її виявах (текст, зображення, звук тощо) необхідне для формування критичного мислення, що сприяє безпеці в інформаційному просторі дитини. Початкові уявлення про моделі реалізуються через визначення істотних і неістотних властивостей об'єктів та створення на основі цього простих моделей об'єктів.

Змістова лінія **“Моя цифрова творчість”** розкривається через практичну діяльність (індивідуальну і групову) зі створення простих інформаційних продуктів (програм, текстів, зображень, відео, звуків, тощо) за допомогою цифрових пристроїв та програм для творчого самовираження, презентації себе і продуктів власної діяльності, вирішення завдань інших освітніх галузей.

В основі змістової лінії **“Комунікація та співпраця”** – ознайомлення із доступними для дитини засобами цифрової та безпосередньої комунікації для гри, спілкування, навчання, отримання нової інформації; використання безпечного онлайнного чи офлайнного середовища для цього. В умовах роботи у групі учні мають навчитися

окреслювати цілі індивідуальної та групової діяльності, розподіляти ролі в межах групи, оцінювати здобутий результат, аналізувати помилки та усувати їх, доброзичливо взаємодіяти безпосередньо та в мережах.

Змістова лінія **“Я і цифрові пристрої”** реалізовується через усвідомлення і розпізнавання тих завдань, які можна розв’язати за допомогою цифрових пристроїв, виходячи з їхніх функціональних можливостей (фотографувати, записувати, слухати, відображати, опрацьовувати інформацію тощо). До основних умінь, які формуються через цю змістову лінію, належать розпізнавання простих програмних і технічних несправностей та вміння усувати їх самостійно чи з допомогою дорослих, розуміти обмеження та переваги пристроїв стосовно виконуваних завдань, усвідомлювати, що машини можуть імітувати інтелектуальну діяльність. Ця змістова лінія охоплює вміння організовувати власний робочий простір на фізичному та простому програмному рівні для збереження здоров’я, доброго самопочуття та ефективної діяльності учня/учениці.

Змістову лінію **“Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві”** спрямовано на створення безпечних умов для учня / учениці під час роботи з цифровими пристроями і в мережах, що передбачає захист особистої інформації, формування принципів етичного, доброзичливого та відповідального спілкування через мережі, навички і можливості захисту власного інформаційного простору, фізичного та психологічного здоров’я. У рамках цієї змістової лінії в учнів формується відповідальне та шанобливе ставлення до власної та чужої інформаційної діяльності, яке на рівні початкової школи виявляється, зокрема, і через зазначення власного авторства, посилання на авторство інших, а також через усвідомлення шкоди від списування.

Вказані змістові лінії передбачають можливу інтеграцію інформатичної освітньої галузі з іншими освітніми галузями через розв’язування дослідницьких завдань, формування наскрізних умінь учнів, інформатичної грамотності та культури.

Результати навчання і пропонований зміст

1 – 2-й класи

Обов’язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)»	
Пояснює сприйняття інформації різними органами чуття на основі власних спостережень	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - досліджує сприйняття інформації різними органами чуття - робить висновок щодо виду інформації та способу її сприйняття - формулює прості інформаційні запити
Розрізняє та фіксує дані, аналізує та впорядковує прості послідовності	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - відображає відповіді на запитання за допомогою спеціальних знаків і символів - групує повідомлення за типами даних, що в них містяться (зображення, тексти, відео, звук тощо) - зберігає, змінює та видаляє дані на одному з відомих носіїв - розрізняє носії за їх призначенням - читає та пояснює запропоновані прості схеми і / або

	<p>інформаційні знаки й табло в місцях перебування</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>відповідає</i> на запитання за даними таблиці, схеми - <i>знаходить</i> зайві чи пропущені елементи, помилки у послідовності - <i>впорядковує</i> предмети за заданими ознаками (наприклад, впорядкування списку учнів за датою народження, прізвищ за алфавітом тощо)
<p>Визначає об'єкти, їх властивості та значення властивостей за підтримки вчителя; розрізняє моделі та їх відповідники у реальному світі, створює прості моделі</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>користується</i> готовими моделями для пояснення і розв'язання проблем - <i>визначає</i> з допомогою вчителя / вчительки найістотніші властивості об'єктів для побудови моделей - <i>знаходить</i> схожі і відмінні властивості об'єктів - <i>поділяє</i> властивості за значущістю (істотні та неістотні) - <i>створює</i> об'єкти за зразком - <i>групує</i> об'єкти, дає назву групі - <i>переводить</i> проблему з однієї форми представлення в іншу за запропонованим шаблоном / інструкцією - <i>створює</i> модель об'єкта
<p>Розрізняє правдиві та неправдиві твердження, здобуті з різних джерел</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>цікавиться</i> походженням інформації - <i>виокремлює</i> факти в текстах і повідомленнях - <i>розпізнає</i> в тексті хибні чи правдиві висловлювання - <i>розрізняє</i> припущення і фантазію, правду і неправду у простих медіатекстах - <i>робить</i> власні припущення стосовно розвитку подій
<p>Пропонований зміст</p> <p>Поняття про інформацію.</p> <p>Сприймання інформації людиною. Види інформації за способом сприйняття (зорова, слухова, дотикова, нюхова, смакова).</p> <p>Властивості інформації (без називання термінів). Джерела отримання інформації людиною та машиною.</p> <p>Формулювання запитань (типу “так / ні”, відкриті, уточнювальні) до розповідей, текстів, завдань. Формулювання запитів для пристроїв і людей.</p> <p>Головні/ ключові слова для пошуку інформації в навколишньому середовищі та мережах (“про що я хочу дізнатися?”). Як запит сформулювати одним словом / словосполученням?</p> <p>Читання інформаційних знаків. Створення власних.-Орієнтування за допомогою інформаційних знаків та позначок на цифрових пристроях і у доступному середовищі.</p> <p>Розпізнавання та зчитування інформації різного виду на носіях та в доступному середовищі.</p> <p>Приклади фіксування інформації людиною і машиною (алфавіт, кольори, цифри, спеціальні знаки / символи) . Кодування відповідей “так-ні” спеціальними знаками (0–1, червоний – зелений, жестами) тощо. Емотикони, інформаційні знаки, схеми як закодована інформація.</p> <p>Просте впорядкування даних.</p> <p>Використання і пояснення готових схем, таблиць, понятійних карт для організації зібраної інформації.</p> <p>Збирання даних (фото-, відео-, аудіо-, текстових, тощо), в тому числі цифровими пристроями, їх фіксування на носіях (папір, флешка тощо). Збереження даних та інформації на носіях.</p> <p>Приклади доступних носіїв.</p> <p>Впорядкування простих послідовностей для розв'язування проблем, виявлення закономірностей і помилок у послідовностях.</p> <p>Створення найпростіших моделей (із підручних матеріалів, конструктора тощо та за</p>	

<p>допомогою цифрових пристроїв). Властивості об'єктів і їх моделей. Групи об'єктів за одною спільною ознакою. Правдиві та хибні висловлювання. Факти та вигадка. Припущення і фантазія. Прогнозування розвитку подій (казки, мультфільми, готові програми, ігри), порівняння результатів відповідно до висловлених припущень</p>	
2. Змістова лінія «Моя цифрова творчість»	
1	2
<p>Створює план дій, наводить приклади повторення та виконання дій за визначеним завданням у повсякденній діяльності</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>встановлює</i> логічну послідовність подій або дій - <i>переказує</i> послідовність подій та дій (у тексті, явищах тощо) - <i>оцінює</i> ризик порушення послідовності дій (наприклад, під час переходу дороги на перехресті)
<p>Складає простий план із точних та однозначних вказівок до дій виконавців, виявляє в ньому помилки, оцінює відповідність очікуваному результату</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>діє</i> за запропонованим планом, вирізняє пункти плану - <i>укладає</i> послідовність дій (алгоритм), які потрібно виконати для досягнення мети у повсякденній діяльності - <i>укладає</i> план дій для виконавця із точними та однозначними вказівками - <i>формулює</i> очікуваний результат - <i>змінює</i> послідовності дій для отримання іншого результату - <i>погоджується</i> або <i>спростовує</i> факт досягнення результату - <i>виправляє</i> помилки у плані
<p>Складає ціле із запропонованих частин, пояснює, як заміна окремих частин приводить до іншого цілого</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>виокремлює</i> частини від цілого - <i>складає</i> ціле із запропонованих частин - <i>виокремлює</i> у складному завданні прості завдання, <i>пропонує</i> порядок їхнього розв'язування - <i>експериментує</i> із заміною частин - <i>ризикує</i> під час виконання незнайомих завдань
<p>Використовує готові та створює прості інформаційні продукти (текст, зображення, звуки) для отримання, передачі інформації або представлення власних ідей, результатів діяльності</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>використовує, створює, змінює</i> текст за допомогою цифрових пристроїв та програм - <i>створює</i> прості малюнки за допомогою цифрових пристроїв та програм - <i>презентує</i> ідеї та / або результати своєї діяльності за допомогою малюнків, текстів, музики тощо - <i>читає</i> електронні тексти, <i>додає</i> до них позначки і закладки - <i>заповнює</i> пропуски в таблиці, виконуючи прості розрахунки - <i>робить</i> фотографії, <i>знімає</i> відео, <i>фіксує</i> звуки, <i>слухає</i> тексти з альтернативних джерел (аудіокниги) - <i>використовує</i> основні інструменти для створення та редагування простих інформаційних продуктів
<p>Пропонований зміст Подія, послідовність подій. Укладання послідовності кроків. Наслідки порушення плану (алгоритму), послідовності подій у близькому середовищі, готових програмах, іграх. Складання простих алгоритмів для виконавця. Виконавець і його система команд. Що можуть і не можуть виконати машини і люди. Очікуваний результат.</p>	

Виправлення помилок у планах і алгоритмах.
 Завдання прості і складні. Послідовність розв'язування складного завдання. Конструювання.
 Програми та інструменти для створення простих зображень, текстів, музики, запису голосових повідомлень та пісень. Перегляд та використання простих інформаційних продуктів (зображень, текстів, звуків, відео та їх поєднання).
 Аудіо- та інтерактивні книжки.
 Заповнення таблиць на пристроях і без них, прості розрахунки.
 Програми та пристрої для простих розрахунків.
 Електронні тексти. Створення простих електронних текстів методом набору і голосовим. Виокремлення ключових слів та фрагментів. Шрифти. Їхня роль. Кольори і оздоблення. Оформлення текстів. Електронний дизайн.
 Збереження інформаційних продуктів на пристроях. Редагування створених чи готових електронних документів. Презентування власних ідей, думок, готових чи створених інформаційних продуктів перед аудиторією

3. Змістова лінія «Комунікація та співпраця»

1	2
Самостійно та відповідально виконує визначені завдання; працює в команді з іншими особами для досягнення спільної мети	Учень / учениця: - перевіряє результати праці, своєї та інших, за запропонованими критеріями - обґрунтовує причини своїх рішень - з допомогою інших формулює висновки щодо розв'язання чи нерозв'язання проблеми - діє за узгодженими правилами під час спільної роботи з інформацією - встановлює послідовність із запропонованих дій для виконання роботи у групі - виконує різні ролі у групі

Пропонований зміст

Правила і необхідність їхнього дотримання. Групова робота і лідерство. Оцінювання досягнутого результату власної і групової праці.
 Спостереження за розвитком подій, експериментів, досягнення результату. Висновок про досягнення / не досягнення результату.
 Допомога інших під час пошуку рішення.
 Комунікація (однокласники, учитель, батьки, довідники, словники тощо) для пошуку необхідних ресурсів

4. Змістова лінія «Я і цифрові пристрої»

1	2
Використовує цифрові пристрої вдома, в школі, на вулиці та пояснює їх призначення	Учень / учениця: - самостійно <i>добирає</i> необхідні цифрові пристрої для навчання - <i>досліджує</i> можливості пристроїв - <i>експериментує</i> з їхніми функціями - <i>визначає</i> переваги цифрових пристроїв для збирання, зберігання і відображення даних - <i>описує</i> призначення доступних цифрових пристроїв - <i>вмикає / вимикає, перезавантажує</i> доступні пристрої
Організовує власне робоче місце за допомогою дорослих; розпізнає та описує прості проблеми	Учень / учениця: - <i>підтримує</i> порядок на робочому місці - бережливо <i>ставиться</i> до своїх і чужих речей, зокрема цифрових пристроїв - <i>використовує</i> програмні середовища для навчальної діяльності

та збої, які виникають у роботі доступних цифрових пристроїв, звертається за допомогою та підтримкою	та в побутових ситуаціях - запускає програми, відкриває файли та програми на знайомому пристрої - <i>розрізняє</i> випадки, коли потрібно звернутися по допомогу, а коли впоратися самому при збоях програм і несправностях пристроїв
Використовує цифрові пристрої, технології для доступу до інформації та спілкування	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> , у який спосіб люди спілкуються через мережі - <i>оцінює</i> переваги і обмеження спілкування через мережі - <i>використовує</i> цифрові пристрої для пошуку інформації, творчості та співпраці - <i>користується</i> різними джерелами інформації (книги, альбоми, запитання до друга тощо) - <i>застосовує</i> інформацію з веб-джерела для навчальних потреб
<p>Пропонований зміст</p> <p>Люди і машини. Інтелектуальна поведінка машин. Передавання інформації від людини до пристрою і навпаки. Цифрові пристрої для навчання, побуту, гри, безпеки, розвитку та збору інформації.</p> <p>Можливості цифрових пристроїв, призначення, вмикання / вимикання, перевантаження. Робоче місце для роботи з цифровими пристроями. Елементарне налагодження програмного середовища під власні потреби.</p> <p>Розпізнавання та усування елементарних несправностей пристроїв і програм, прості заходи збереження пристроїв.</p> <p>Цифрові пристрої як приватна власність іншої особи, колективу, організації.</p> <p>Передавання інформації в сучасному суспільстві. Програми та пристрої для спілкування в інтернеті, у безпечних онлайн- і офлайн-середовищах.</p> <p>Спілкування, пошук інформації через відео- або звуковий (голосовий) режим або передавання простого тексту, зображення тощо.</p> <p>Перегляд навчального відео, анімацій, схем, пошук та навігація у безпечних мережах та інтернеті за допомогою цифрових пристроїв</p>	
5. Змістова лінія «Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві»	
1	2
Дотримується правил безпечної роботи; захищає свій інформаційний простір; розповідає про проблеми дорослим	Учень / учениця: - <i>дотримується</i> безпечного режиму роботи з цифровими пристроями - <i>повідомляє</i> про своє самопочуття дорослим - <i>аргументує</i> необхідність конфіденційності паролів - <i>дотримується</i> правил безпечної роботи з цифровими пристроями та в мережах - <i>зберігає</i> конфіденційність особистої інформації та пояснює необхідність цього - <i>розпізнає</i> інформацію небезпечного змісту та <i>повідомляє</i> про це дорослих - <i>звертається</i> по допомогу, коли є сумніви з приводу змісту чи співрозмовника в мережах і реальному житті
Зважає на технічні можливості цифрових пристроїв для спілкування, зокрема з людьми з особливими	Учень / учениця: - <i>коректно реагує</i> на висловлювання, з яким не погоджується - <i>розрізняє</i> приватну та публічну інформацію - <i>виявляє</i> доброзичливе ставлення до інших – безпосередньо та через мережі

потребами, поважає приватність повідомлень, толерантно ставиться до відмінностей культур, традицій і різних думок	- <i>повідомляє</i> дорослих про образи і цькування
Зазначає авторство власних робіт; виявляє повагу до авторства інших осіб	Учень / учениця: - <i>зазначає</i> авторство власних робіт (прізвище, ім'я, дату), <i>доводить</i> його - <i>не списує і не дає списувати</i> , аргументовано доводячи, чому - <i>вказує</i> авторів тих матеріалів, які використовує у своїх роботах
<p>Пропонований зміст</p> <p>Правила власної та взаємної безпеки з цифровими пристроями. Організація робочого місця та особистого режиму роботи з цифровими пристроями.</p> <p>Саморегуляція під час роботи з цифровими пристроями.</p> <p>Засоби та способи збереження особистої інформації. Пін-коди і паролі (текстові, графічні, цифрові, тактильні, фотопаролі, паролі-зображення тощо), їх призначення та доцільне використання.</p> <p>Вікові обмеження на перегляд сторінок та створення акаунтів.</p> <p>Безпека в мережах. Небезпечні співрозмовники та теми.</p> <p>Виявлення проблем і джерела допомоги.</p> <p>Етика спілкування в мережах та в реальному житті, особливості цифрового спілкування. Як уникнути цькування і діяти у випадку образ у цифровому спілкуванні.</p> <p>Програми та засоби, які полегшують спілкування з людьми з особливими потребами.</p> <p>Інформація для дітей і дорослих, приватна, особиста, сімейна, колективна, публічна.</p> <p>Авторство контенту, зокрема електронного (власне і чуже)</p>	

Соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі для загальної середньої освіти є становлення самостійності учня / учениці, його / її соціальної залученості та активності через формування здорового способу життя, розвиток підприємливості, здатності до співпраці в різних середовищах, впевненості в собі та доброчесності для безпеки, добробуту та сталого розвитку.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі у початковій школі є:

- формування у школярів стійких переконань щодо цінності життя, здоров'я і безпеки для себе і тих, хто його / її оточує;
- виховання дбайливого та усвідомленого ставлення до власного здоров'я і безпеки;
- розвиток потреби самопізнання та самовдосконалення;
- формування в учнів сталої мотивації до здорового способу життя;
- формування свідомого прагнення дотримуватися безпечної, здорової та етичної поведінки для поліпшення добробуту;
- розвиток уміння ухвалювати рішення в повсякденних ситуаціях з користю для безпеки та здоров'я;

- сприяння індивідуальному розвитку самостійності, підприємливих якостей та поведінки свідомого споживача;
- формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я;
- створення сприятливого безпечного та здорового середовища в школі.

Зміст соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі структуровано за трьома **змістовими лініями**: «Безпека», «Здоров'я», «Добробут».

Змістова лінія **«Безпека»** передбачає розвиток умінь безпечної поведінки вдома, школі та у природному й техногенному середовищі, прогнозування наслідків небезпечних дій, визначення впливів на вибір безпечної поведінки, дотримання правил (дорожнього руху, використання побутової техніки і побутової хімії тощо) та відповідального ставлення до особистої безпеки й безпеки інших.

Змістова лінія **«Здоров'я»** спрямована на формування в учнів здоров'язбережувальної компетентності і поведінки через набуття навичок здорового способу життя, розвиток позитивної самооцінки, критичного мислення, умінь ухвалювати зважені рішення, відповідально ставитися до власного здоров'я та здоров'я тих, хто поряд, і протидіяти негативним соціальним чинникам.

Змістова лінія **«Добробут»** забезпечує розвиток етичної поведінки в соціумі, вміння вчитися і формування позитивного ставлення до навчання, усвідомлення важливості здорового способу життя для добробуту, розвиток підприємливості і споживчої культури для оптимального використання ресурсів та забезпечення добробуту, орієнтацію учнів на відповідальне ставлення до безпеки та здоров'я як до найважливіших життєвих цінностей.

Навчальний матеріал змістових ліній реалізується наскрізно в кожній темі через взаємодоповнення і взаємодоповнення.

Результати навчання і пропонований зміст

1 – 2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Безпека»	
Розпізнає та описує небезпеку вдома, у школі та навколишньому світі	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>розпізнає</i> ситуації небезпеки вдома, на вулиці або у школі та <i>пояснює</i>, що робити в цих ситуаціях - <i>пояснює</i> ситуації, у яких побутові прилади, речовини можуть бути небезпечними для людини - <i>описує</i> дії, доцільні в разі небезпечної ситуації з вогнем, водою, газом, вибухонебезпечними предметами та речовинами - <i>описує</i> дії, доцільні в разі контакту з незнайомою людиною - <i>розпізнає</i> предмети, до яких не можна торкатися (забуті сторонніми людьми речі, зброя тощо)
Пояснює, що кожна дія (рішення) має наслідки	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> можливі наслідки для себе від власної

	<p>необачної поведінки вдома</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> можливі небезпеки, з якими може стикатися людина в довкіллі - <i>прогнозує</i> наслідки небезпечної поведінки з підозрілими предметами, забутими речами, вибуховими пристроями та зброєю
Визначає позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняє</i> корисні та шкідливі впливи на вибір безпечної поведінки з боку батьків, учителів, друзів, ЗМІ тощо - <i>пояснює</i>, як правила та їх дотримання впливають на безпеку в довкіллі, зокрема вдома, у школі
Вирішує як діяти у повсякденних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>обирає</i> безпечну дорогу, <i>розробляє</i> безпечний маршрут до / зі школи з урахуванням правил дорожнього руху - <i>обирає</i> свої дії як учасник дорожнього руху з найменшим ризиком
Пояснює, від чого залежить безпека вдома, у школі та навколишньому світі	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> правила безпечної поведінки вдома (з побутовими приладами, речовинами тощо) - <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки в різних ситуаціях - <i>розрізняє</i> основні знаки та символи дорожнього руху - <i>розрізняє</i> підозрілі предмети (забуті речі, зброя та її елементи тощо) та <i>пояснює</i>, куди і як звернутися з повідомленням про знахідку
Розрізняє, до кого і як звернутися за допомогою; описує приклади такої діяльності	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> осіб, які можуть надати допомогу в разі небезпеки - <i>описує</i> приклади діяльності служб допомоги в небезпечних ситуаціях та <i>ідентифікує</i> їх телефони - <i>демонструє</i>, як попросити допомоги при потребі - <i>пояснює</i>, яку просту першу допомогу можна надати
Розпізнає знаки, символи і попередження щодо ймовірної небезпеки	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняє</i> найважливіші попереджувальні знаки та символи, <i>пояснює</i>, що вони означають - <i>визначає</i> місця, де можна безпечно відпочити
Демонструє поведінку, яка запобігає або зменшує ризики для життя і здоров'я	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розпізнає</i> вияви неповаги та приниження ; - <i>уникає</i> виявів неповаги та приниження у власній поведінці; - належно <i>реагує</i> на цькування, тиск та приниження - <i>пояснює</i>, що всі люди (зокрема діти) мають право захищати свою гідність і недоторканість свого тіла - <i>пояснює</i>, як безпечно і без шкоди для здоров'я поводитися в мережі
<p>Пропонований зміст Безпека і небезпека. Вплив оточення на вибір безпечної поведінки (батьки, вчителі, друзі тощо). Джерела допомоги в небезпечних ситуаціях (батьки, сусіди, родичі, служба надзвичайних</p>	

ситуацій).

Діяльність служб допомоги в небезпечних ситуаціях та їх ідентифікація (поліція, пожежники, швидка допомога тощо).

Можливі загрози з боку людей, правила поведінки.

Безпека в школі.

Шкільні приміщення, їх розміщення та правила безпечної поведінки в них (клас, коридори, їдальня, спортзал, туалет тощо).

Імовірні небезпечні ситуації у школі. Шляхи виходу зі школи.

Безпечна поведінка на шкільному подвір'ї.

Безпека у довкіллі.

Безпечна дорога до/ зі школи.

Правила пішохідного руху.

Безпечна поведінка на екскурсії.

Безпечна поведінка на природі (ліс, водойми, гори тощо).

Безпечні місця для ігор і розваг.

Ознаки підозрілих предметів, забутих речей, вибухових пристроїв та зброї, куди звертатися в ситуаціях, пов'язаних із ними.

Безпека вдома.

Імовірні небезпечні ситуації (з побутовими приладами, побутовою хімією тощо).

Правила безпечної поведінки вдома. Надання першої допомоги при нескладних травмах

2. Змістова лінія «Здоров'я»

1	2
Пояснює, що кожна дія (рішення) має наслідки	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none">- описує свої почуття в різних ситуаціях- пояснює, чому небезпечно та шкідливо дражнити або залякувати інших- описує залежність між фізичною активністю та потребою в їжі та воді
Відзначає зміни власного організму і приймає їх	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none">- описує зміни власних емоцій, почуттів (настрою)- визначає, як змінюється людське тіло з віком- відзначає зміни у своєму тілі у процесі дорослішання, хвороби, втоми, фізичної активності- наводить приклади зародження та розвитку живих істот
Визначає позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none">- пояснює вплив способу життя, здорової поведінки та корисних звичок на здоров'я людини- розрізняє позитивні і негативні впливи оточення на вибір здорового способу життя (сім'я, вчителі, лікарі, однолітки, ЗМІ)- пояснює важливість руху та активної поведінки для себе та інших- пояснює, як запобігти неінфекційним та інфекційним захворюванням (спосіб життя, правила гігієни, щеплення)- пояснює, як поводитися поруч із людьми з неінфекційними та інфекційними захворюваннями- пояснює роль щеплення для попередження

	<p>інфекційних захворювань</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> важливість впливу питної води на організм - <i>описує</i> шкоду від вживання алкоголю, тютюну, наркотиків, можливого хибного вживання інших речовин - <i>порівнює</i> вплив різних емоцій та почуттів на себе та інших
Уважно слухає, запитує про потреби інших осіб та висловлюється так, щоб не образити інших осіб	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виражає словесно і несловесно потреби, бажання, почуття - відстоює свою позицію, за потреби кажучи «ні» - <i>визначає</i> осіб, від яких може отримати інформацію про вживання ліків та користування предметами домашнього вжитку - <i>розрізняє</i> родинні зв'язки, дружні, ділові стосунки та подружнє життя - <i>пояснює</i>, чому треба ставитися з повагою до інших осіб, їхнього походження
Демонструє поведінку, яка запобігає або зменшує ризики для життя і здоров'я	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>дотримується</i> правил щодо догляду за своїм тілом, одягом, особистими речами - <i>використовує</i> відповідні назви частин тіла та органів для повідомлення про самопочуття чи проблеми зі здоров'ям (біль, дискомфорт тощо) - <i>визначає</i> осіб, до яких може звертатися при поганому самопочутті
Визначає здорові та шкідливі звички	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, як харчування впливає на здоров'я людини - <i>розрізняє</i> продукти за походженням (напр., рослинного, тваринного тощо) - <i>пояснює</i>, що таке хибне використання речовин (напр., ліки – не за призначенням або в надмірних кількостях) - <i>розпізнає</i> безпечні і небезпечні речовини - <i>розрізняє</i> здорові та шкідливі звички, <i>пояснює</i> їхній вплив на безпеку, здоров'я і добробут людини
Розпізнає, що приносить задоволення та користь	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняє</i> корисні і шкідливі продукти харчування - <i>пояснює</i> важливість споживання продуктів своєї місцевості - <i>наводить приклади</i> українських національних страв та страв інших країн - <i>пояснює</i> важливість сну та відпочинку (активного і пасивного) для належного розвитку організму та збереження здоров'я
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>описує</i> безпечне й відповідальне вживання їжі, використання ліків, побутових засобів - демонструє дії, спрямовані на подолання страху
Розпізнає знаки, символи і попередження щодо ймовірної небезпеки	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>добирає</i> продукти харчування, орієнтуючись на позначки на упакованні - <i>визначає</i> місця, де можна харчуватися здорово

Визнає важливість помірності у споживанні послуг та продукції	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> , що переїдати – шкідливо - <i>пояснює</i> , що важлива помірність під час перегляду телебачення та користування цифровими пристроями, дотримується цих обмежень у побуті
Протидіє проявам тиску, неповаги та приниження щодо себе та інших осіб, звертаючися за допомогою до дорослих	Учень / учениця: - <i>визначає</i> дії, які його / її ображають - <i>підтримує</i> та <i>приймає</i> інших - <i>демонструє</i> відсторонення від неприйнятних дотиків з боку інших людей; <i>повідомляє</i> про це дорослих, яким довіряє
Розпізнає здорову етичну поведінку (сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність, відвагу, відданість) та наслідує її	Учень / учениця: - <i>встановлює</i> дружні стосунки з дітьми своєї та іншої статі - <i>пояснює</i> функції та значення батьків для кожної людини - <i>пояснює</i> правила моральної поведінки вдома, у школі
Пояснює важливість навчання у школі для свого життя та добробуту; планує свій день (навчальний та вихідний)	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> , чому навчання допомагає зберігати здоров'я - <i>пояснює</i> , як бути прикладом здорової поведінки для інших
Упорядковує власне навчання відповідно до своїх потреб та рекомендованих умов	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> , чому належні для збереження здоров'я умови сприяють навчанню - <i>застосовує</i> різні способи зняття втоми (за допомогою гімнастики, дихальних вправ, музики, прогулянки, зміни виду діяльності тощо)
<p>Пропонований зміст</p> <p>Здоров'я та його складники.</p> <p>Психічний та емоційний складники здоров'я.</p> <p>Емоції (позитивні і негативні), їх зміни в різних ситуаціях та вплив на організм. Життєрадісність і здоров'я.</p> <p>Фізичний складник здоров'я.</p> <p>Людське тіло і зміни в ньому.</p> <p>Народження і розвиток живої істоти. Індивідуальні особливості її росту й розвитку (прийняття змін).</p> <p>Особиста гігієна.</p> <p>Режим дня.</p> <p>Фізичні вправи і здоров'я (загартовування, постава тощо).</p> <p>Утома і способи її зняття.</p> <p>Активний і пасивний відпочинок.</p> <p>Харчування і здоров'я.</p> <p>Продукти харчування (корисні, некорисні, шкідливі).</p> <p>Здоров'я і хвороби.</p> <p>Самопочуття.</p> <p>Інфекційні та неінфекційні захворювання.</p> <p>Профілактика інфекційних захворювань (гігієна, щеплення, карантин тощо).</p> <p>Хибне використання/ вживання речовин (побутова хімія, ліки тощо).</p> <p>Соціальний та духовний складники здоров'я.</p> <p>Повага до себе та інших людей.</p> <p>Спілкування. Правила спілкування.</p> <p>Уміння товаришувати.</p>	

<p>Стосунки з дітьми своєї та іншої статі. Тиск, неповага, приниження і протидія їм. Небезпека та шкода для здоров'я від агресивної поведінки. Здорова поведінка та корисні звички, їх вплив на збереження здоров'я. Піклування про здоров'я в сім'ї. Народні традиції, родинні свята і здоров'я</p>	
3. Змістова лінія «Добробут»	
1	2
Розпізнає, що приносить задоволення та користь	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> , яка діяльність приносить і радість, і користь - <i>розрізняє</i> ознаки добробуту людини
Пояснює потреби свої та інших осіб; визначає, від кого та від чого залежить задоволення потреб	Учень / учениця: - <i>розрізняє</i> важливі і менш важливі потреби, <i>визначає</i> доступні шляхи їх задоволення - <i>складає</i> перелік речей, необхідних для конкретної життєвої ситуації - <i>пояснює</i> , чому люди купують товари
Пояснює, що кожна дія (рішення) має наслідки	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> , що кожен учинок має наслідки, спираючись на власний досвід та на приклади літературних героїв, персонажів мультфільмів тощо
Вирішує як діяти у повсякденних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я	Учень / учениця: - <i>ставить</i> перед собою <i>мету</i> споживати корисні продукти, <i>складає</i> їхній перелік - <i>використовує</i> раціонально кишенькові гроші
Визнає важливість помірності у споживанні послуг та продукції	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> значення грошей та матеріальних цінностей - <i>пояснює</i> , що не всі потреби можна задовольнити через обмеженість ресурсів - <i>планує</i> витрати кишенькових грошей
Розпізнає здорову етичну поведінку (сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність, відвагу, відданість) та наслідкує її	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> , ознаки здорової етичної поведінки - <i>пояснює</i> <i>правила</i> ощадного використання природних ресурсів (наприклад, збирання та утилізації сміття, зокрема харчових відходів, збереження водних ресурсів) - <i>дотримується</i> правил етичної поведінки під час спілкування з однолітками та дорослими в різних життєвих ситуаціях - <i>пояснює</i> , чому людині потрібна доброчинність - <i>пояснює</i> важливість добрих учинків для людини та довкілля - <i>пояснює</i> , якою має бути підприємлива людина - <i>пояснює</i> , чому важливо поважати чужу власність
Упорядковує власне навчання відповідно до своїх потреб та рекомендованих умов	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> важливість навчання у школі для власного добробуту - <i>організовує</i> робоче місце для навчання з урахуванням умов у школі та вдома - <i>дотримується</i> оптимального режиму дня
Уважно слухає, запитує про потреби інших осіб та висловлюється так, щоб не	Учень / учениця: - <i>об'єднується</i> з іншими дітьми у групу для навчання та гри

образити інших осіб	- виконує запропоновану роль у мікрогрупі (команді), погоджуюсь із рішенням команди - пояснює важливість дотримання меж особистого фізичного простору.
Розрізняє, до кого і як звернутися за допомогою; описує приклади такої діяльності	Учень / учениця: - розрізняє потреби близьких людей та друзів - звертається за підтримкою до осіб, яким довіряє - розрізняє ситуації, коли він / вона або інші люди потребують допомоги
Пояснює важливість навчання у школі для свого життя та добробуту; планує свій день (навчальний та вихідний)	Учень / учениця: - розповідає, як від власного ставлення до навчання залежить його / її успіх і добробут в майбутньому - визначає послідовність кроків для виконання навчального, ігрового чи дослідного завдання, напр. щодо здорового способу життя свого / родини - планує свій вихідний день з урахуванням умов та можливостей - розрізняє різні професії та пояснює важливість навчання для їх опанування
Виконує різні ролі в групі, пояснює у чому цінність спільної роботи	Учень / учениця: - зголошується до виконання різних ролей у грі, навчанні, спільних проектах - ініціює спільні справи, ігри, розваги - описує цінність створеного разом
<p>Пропонований зміст</p> <p>Культура споживання. Що таке добробут? Потреби людини (помірні і надлишкові). Помірність у споживанні. Гроші, матеріальні цінності, кишенькові гроші. Очікування, потреби та економічні реалії своєї сім'ї. Вибір одягу та корисних для здоров'я продуктів. Знаки, символи, попередження щодо продуктів харчування та промислових продуктів. Вплив реклами на вибір продуктів. Ощадність використання природних ресурсів.</p> <p>Підприємливість. Риси підприємливої людини. Створення цінності. Співпраця у грі, навчальних і життєвих ситуаціях. Планування вихідного дня.</p> <p>Уміння вчитися. Важливість власного навчання у школі. Розпорядок дня школяра. Робоче місце школяра і його впорядкування. Кроки для виконання навчальних, ігрових та дослідницьких завдань. Навчання і відпочинок.</p> <p>Доброчинність. Ознаки етичної поведінки. Ситуації, коли інші люди потребують допомоги. Важливість добрих учинків для людини</p>	

Громадянська та історична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму громадянської та історичної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є створення умов для формування в учня / учениці початкової школи власної ідентичності та готовності до змін через усвідомлення своїх прав і свобод, осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям; плекання активної громадянської позиції на засадах демократії та поваги до прав людини, набуття досвіду співжиття за демократичними процедурами.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** громадянської та історичної освіти у початковій школі є:

- здобуття знань про сучасність і минуле своєї родини, місцевої громади, Батьківщини, людства, формування відповідного віковим можливостям розуміння змісту пам'ятних для себе та для громадян України подій;
- сприяння початковому усвідомленню власної гідності, цінності свободи і прав людини, своєї належності до родини, місцевої та шкільної громад, українського народу, вироблення відповідального ставлення до власної діяльності та діяльності інших;
- формування умінь орієнтуватися в історичному часі та соціальному просторі, знаходити та опрацьовувати доступну для себе суспільну інформацію, пояснювати її зміст та передавати породжені нею враження і думки;
- удосконалення набутих дітьми в дошкільному віці позитивних моделей поведінки у громадських місцях та опанування нових, пов'язаних із діяльністю школяра / школярки;
- розвиток здатності обстоювати власну думку та приймати інших, вирізняти вияви нерівності, несправедливості та дискримінації;
- створення умов для набуття успішного досвіду конструктивної взаємодії та громадянської поведінки, формування емоційно-ціннісного компонента громадянської культури особистості.

Для формування ідентичності та громадянської компетентності учнів програма пропонує опановувати потрібні для цього знання і вміння, виробляти навички громадянської поведінки та виховувати громадянські чесноти в межах таких **змістових ліній**: «Я – Людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна і місцева громади», «Ми – громадяни України. Ми – європейці».

Змістова лінія **«Я – Людина»** передбачає залучення учня / учениці до опрацювання та використання для самоідентифікації елементарної інформації про людину як унікальну у Всесвіті істоту, яка творить себе як особистість, формує свій характер і розвиває цінні якості у процесі пізнавальної і трудової діяльності. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє самопізнанню учнів, усвідомленню власних потреб, уподобань, здібностей та інтересів, заохочує обирати цілі особистісного зростання (бути відповідальним, чесним тощо), допомагає початковому усвідомленню гідності та неповторності будь-якої людини.

Змістова лінія **«Я серед людей»** забезпечує усвідомлення ролі зв'язків, які існують між людьми, значення рідні, друзів, приятелів, спільнот, з якими дитина себе ідентифікує. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє набуттю досвіду громадянської поведінки та свідомому виборі норм і моделей поведінки, часто за певними взірцями.

Змістова лінія **«Моя культурна спадщина»** дає змогу учнівству усвідомити свою вкоріненість у національну, а також рідну за етнічним походженням культуру, в європейську цивілізацію. Учні/ учениці отримують можливість дослідити місцеві пам'ятки, пізнати традиції та минуле своєї родини, рідної етнічної групи, нації. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє розумінню значущості та різноманітності культурних надбань людства, формуванню умінь пізнавати минуле.

Змістова лінія «*Моя шкільна і місцева громади*» забезпечує розуміння учнем/ ученицею базових норм шкільного та місцевого громадського життя, дає йому/ їй змогу посилено долучатися до їх відтворення та модернізації. Пізнання шкільних і місцевих традицій, ознайомлення з громадянськими вчинками земляків, діяльністю шкільної адміністрації, місцевих органів влади та добровільних асоціацій, зорієнтованих на громадські справи, сприяє набуттю учнями первинного досвіду громадянської дії, демократичної поведінки та конструктивної взаємодії, впливає на формування емоційно-ціннісного компонента громадянської культури дитини. Навчання в межах цієї змістової лінії забезпечує вироблення вмінь висловлювати та обстоювати свою думку та приймати інших, висувати власні ініціативи, планувати й організовувати посильні для дітей молодшого шкільного віку громадські справи.

Змістова лінія «*Ми – громадяни України. Ми – європейці*» дає учневі / учениці елементарні уявлення про національну символіку та державні атрибути України, націю (народ), державу, політику, владу, ключові події в історії України, підводить до прийняття демократичних цінностей та ідей євроатлантичної інтеграції Батьківщини. У межах цієї змістової лінії на прикладі відомих історичних постатей та національних героїв школярі усвідомлюють цінності патріотизму, активної громадянської позиції, самоповаги та ін. Змістові лінії громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі мають бути реалізовані оптимальними для кожного елементу змісту та навчальної цілі інтерактивними методами, із використанням інформаційних технологій.

Результати навчання і пропонований зміст

1 – 2 класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Я – Людина»	
Описує себе, свій характер, захоплення, якими вирізняється від інших осіб	Учень / учениця: - <i>розмірковує</i> , якими рисами характеру має володіти людина і чому - <i>аналізує</i> свою поведінку, уподобання, виділяючи риси, якими вирізняється з-посеред інших і які надають йому / їй неповторності - <i>досліджує і представляє</i> (на прикладі однолітків і родини) неповторність кожної людини, беручи до уваги зовнішність, поведінку, характер, уподобання тощо
Встановлює послідовність подій (раніше/пізніше, до/після, давно/ недавно); пояснює, як і чому люди визначають час	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> (спираючись на власний досвід і думки старших), навіщо людині знати точний час; бути пунктуальним / -ою у школі й удома
Описує послідовність етапів розвитку людини; намагається пояснити, як події пов'язані між собою	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> , що означає вислів «бути людиною» - <i>пояснює</i> , як змінюється людина впродовж життя - <i>описує</i> , як змінюються умови життя людини
Розповідає про себе, свою родину та інших осіб	Учень / учениця: - <i>розповідає</i> про літературні персонажі / історичні постаті,

	<p>на яких хотів би / хотіла б бути схожою</p> <ul style="list-style-type: none"> - складає перелік чеснот / рис характеру, якими володіє літературний персонаж чи історична постать - <i>пояснює</i>, що можна, а чого не можна розповісти про себе незнайомим людям, <i>добирає приклади</i> на користь свого твердження
<p>Пропонований зміст</p> <p>Я – Людина. Що означає бути Людиною. Моє ім'я, звідки воно взялося (<i>право на ім'я</i>). Моє зовнішнє та внутрішнє «Я» (<i>фізичні ознаки, почуття, думки</i>). Я – неповторний / неповторна.</p> <p>Я – особистість. Досліджую свої можливості. Виявляю мої вподобання. Аналізую свої звички. Визначаю свої знання та вміння. Описую мій характер (<i>окремі риси, на вибір учня / учениці</i>). Мій особистий простір (<i>спрощено</i>).</p> <p>Зі мною змінюється мій світ. Як я расту. Що я пам'ятаю. Навіщо я пізнаю. Чому я дію. Про що я мрію. Кола спілкування.</p> <p>Я – дитина Чи діти відрізняються від дорослих? Що означає «бути дорослим»? Які у людей є бажання і потреби. Навіщо я навчаюся. Чого хоче кожна людина (<i>віднаходимо спільні та індивідуальні цінності</i>)</p>	
<p>2. Змістова лінія «Я серед людей»</p>	
<p>1</p>	<p>2</p>
<p>Висловлює свої вподобання; виокремлює фрази та/або дії, які вразили; обмірковує вплив своїх слів та/або дій на думку інших осіб</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i> про свої зацікавлення, <i>пояснює</i>, як йому / їй подобається проводити дозвілля - <i>описує</i>, які книжки / фільми / ігри він / вона любить і чому? - <i>пояснює</i>, чому кожен може мати свої вподобання
<p>Пояснює важливість співпраці у групі; разом з іншими особами визначає послідовність виконання завдань; виконує різні ролі в групі</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, чому люди перебувають разом, взаємодіють - <i>залучає</i> людей, зокрема й тих, які відрізняються від нього / неї, до спілкування, гри, навчання - <i>надає допомогу</i> тим, хто її потребує, і <i>висловлює вдячність</i> за підтримку - <i>уважно вислуховує</i> думку співрозмовника, <i>висловлює свій погляд</i>, шануючи гідність інших
<p>Пояснює свої обов'язки в сім'ї, школі; дотримується правил поведінки, що засвідчують повагу до інших осіб; звертається за допомогою до старших у разі, коли його або інших осіб ображають</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>переконує</i> у важливості поваги до інших, спираючись на власний досвід і доступні джерела (почуте, прочитане) - <i>пояснює</i>, до кого можна звернутися по допомогу, якщо когось ображають або принижують - <i>обстоює думку</i>, що не треба замовчувати негідної поведінки інших
<p>Розпізнає вчинки і слова, які можуть підтримати або образити; поважає різноманітність, справедливо ставиться до інших осіб</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>моделює</i> ситуації / грає рольові ігри, у яких підтримує та підбадьорює інших - <i>розпізнає</i> ситуації (із казок, оповідань, власного досвіду), у яких хтось зазнав образ, <i>пояснює</i>, як діяти в таких ситуаціях - <i>встановлює</i>, що, попри неповторність кожного, всі люди рівні, бо вони – люди

	- висловлює припущення, чому люди стають товаришами, однодумцями, друзями / опонентами, супротивниками, ворогами
Збирає інформацію та розповідає про свою родину, однокласників, Україну; пояснює, що означає бути членом родини, громади, класу; долучається до родинних і національних традицій, пояснює їх значення для себе	Учень / учениця: - пояснює, які почуття пов'язують його / її з близькими людьми, висловлює припущення про те, чим вони зумовлені - описує узвичаєні правила життя своєї сім'ї / класу, пояснює їхнє значення для себе - описує й обмірковує свої права й обов'язки в сім'ї, класі
Досліджує об'єкти загального користування у своїй місцевості; дотримується правил поведінки під час гри, прогулянки і відпочинку	Учень / учениця: - дотримується встановлених в освоєному громадському просторі (у школі, парку, на дитячому майданчику тощо) правил - пояснює, чому потрібно дотримуватися встановлених правил
Розрізняє теперішнє, минуле і майбутнє (було — є — буде)	Учень / учениця: - встановлює, чим його / її дитинство відрізняється від дитинства старших родичів - описують різницю між дитинством сучасних дітей та у минулому (одяг, іграшки, заняття тощо) - пояснює, що життя кожного покоління відрізняється від життя іншого - зауважує і виокремлює зміни, які відбулися у його / її правах (напр., звичаї в школі колись і тепер)
Пояснює, де може знайти потрібну інформацію; виявляє основний зміст джерела інформації; розпитує старших людей про минуле	Учень / учениця: - формулює запитання до батьків, інших родичів про історію родини і передає в різних формах цю інформацію - розпитує старших людей про минуле
<p>Пропонований зміст</p> <p>Я і родина. Що поєднує родину? Скільки нас у родині: склад, роль та місце кожного. Право дитини на життя в родині, любов та піклування. Обов'язки батьків щодо дітей. Обов'язки дітей у сім'ї. Неправомірність насильства батьків (опікунів) над дітьми і одне до одного. Сироти та «діти вулиці»: хто вони?</p> <p>Мій рід. Схема роду. Покоління. Предки і нащадки. Дитинство наших предків. Про що розповідає родові прізвище. Родинні свята і традиції. Родинні реліквії. Якого я роду: зв'язок поколінь.</p> <p>Моє близьке оточення. Хто мені друг / подруга, а хто приятель /-ка? Чому довіряють друзі/ подрузі: приклади щирості, розуміння та підтримки у стосунках. Як виникає приязнь: приклади привітного ставлення, відкритого спілкування, взаємоповаги. Товариші у справі (партнери): однокласники, учителі та інші. Знайомство. Коли двоє – пара. Працюємо гуртом (у групі). Ми – одна команда. Як досягнути згоди: правила взаємодії.</p> <p>Люди навколо мене. Чим та як люди об'єднані у суспільстві. Що можна дізнатися, не знайомлячись: навчальне дослідження (людина у формі, школяр, спеціаліст, який надає послуги, українець тощо). Як сприймати тих, кого не знаєш? (Спрощено про багатоманітність людського суспільства, толерантність, свободу та гідність людини.)</p> <p>Я у громадському просторі. Приватний простір і громадські місця: у чому відмінність. Правила поведінки у громадських місцях, які я відвідую (у крамниці, парку, на дитячому</p>	

майданчику тощо).

Людина у світі правил. Які існують правила? Чому люди дотримуються правил. Правила добродетелі. Люди – різні, але всі ми – рівні. Види дискримінації (на прикладах). Негідні (аморальні) вчинки. Як протидіяти негідним учинкам?

3. Змістова лінія «Моя культурна спадщина»

1	2
Встановлює послідовність подій (раніше/пізніше, до/після, давно/недавно); пояснює, як і чому люди визначають час	Учень / учениця: - <i>встановлює</i> , спираючись на власний досвід і думки старших, коли відбувалися відомі історичні події та жили визначні особи (раніше / пізніше, до / після, давно / недавно)
Орієнтується у близькому до місця проживання та освоєному людьми середовищі	Учень / учениця: - <i>оглядає та описує</i> пам'ятки культури рідної місцевості, відображає їх різними мистецькими засобами (напр., малює, ліпить, співає, шукає приклади он-лайн тощо) - <i>дотримується</i> належних правил поведінки в місцях пам'яті, <i>пояснює</i> ці правила - <i>виявляє повагу</i> до померлих, <i>вишановує</i> героїв і жертв трагедій або злочинів проти людства
Показує, як природа дає людям засоби до існування; описує зміни, які спостерігає у знайомому просторі, пов'язані з людською діяльністю	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> , чому природа важлива для людини - <i>визначає</i> , що дає природа людині - <i>визначає</i> окремі зміни у ландшафті / краєвиді, пов'язані з діями людей - <i>пояснює</i> , чому зберігати природу – обов'язок кожного
Досліджує об'єкти загального користування у своїй місцевості; дотримується правил поведінки під час гри, прогулянки і відпочинку	Учень / учениця: - <i>довідується</i> (із легенд, від старших людей) про походження місцевих назв населених пунктів і географічних об'єктів - <i>пояснює</i> потребу дотримання правил у громадських місцях та під час спільних заходів, протидіє (залучаючи дорослих) їх порушенню
Збирає інформацію та розповідає про свою родину, однокласників, Україну; пояснює, що означає бути членом родини, громади, класу; долучається до родинних і національних традицій, пояснює їх значення для себе	Учень / учениця: - <i>долучається</i> до підтримання родинних і шкільних традицій, <i>бере участь</i> у громадських урочистостях тощо; <i>пояснює</i> їхнє значення для себе - <i>виготовляє</i> доступні атрибути до свят та урочистостей - <i>бере участь</i> у мистецьких (наприклад, театральних) акціях
Виокремлює незрозумілі слова і за допомогою дорослих встановлює їх зміст; придумує назву твору, що відображає його зміст	Учень / учениця: - <i>вдумливо читає</i> короткі історичні оповідання, легенди, міфи тощо - <i>придумує</i> назву до коротких текстів дитячої літератури - <i>виокремлює</i> незрозумілі слова з усних та писемних текстів дитячої літератури - <i>запитує</i> про значення незрозумілого слова в дорослих

	або довідується про це за допомогою цифрового пристрою (пошуковика)
<p>Пропонований зміст Спадок відомих українців. Суспільне визнання: розмова про те, як його здобувають. Меморіальні образи України. Хто такі герої (<i>на прикладах із національної історії</i>)? Вшанування героїв і жертв: обговорення правил поведінки. Мої герої та їхні вчинки (<i>персонажі книжок, мультфільмів, кінофільмів, батьки, інші родичі, знайомі</i>). Визначні події. Події – результат людської діяльності. Як події стають визначними. Як мої близькі пам'ятають визначні події? День, коли відзначають подію. Наші шкільні (класні) свята. Дні пам'яті та пам'ятники (у близькому довіклі). Мій спадок. Про що розповідають нам пам'ятки природи та культури? Пам'ятки культури рідної місцевості. Про що може повідомити назва?</p>	
4. Змістова лінія «Моя шкільна та місцева громади»	
1	2
Пояснює, де може знайти потрібну інформацію; виявляє основний зміст джерела інформації; розпитує старших людей про минуле	Учень / учениця: - <i>розповідає</i> про видатних історичних осіб / сучасників / сучасниць, чиї життя і діяльність пов'язані з місцевою громадою
Пояснює свої обов'язки в сім'ї, школі; дотримується правил поведінки, що засвідчують повагу до інших осіб; звертається за допомогою до старших у разі, коли його або інших осіб ображають	Учень / учениця: - <i>розповідає</i> про свої права і обов'язки як учасника / -ці шкільної та місцевої громад, <i>пояснює</i> важливість цих прав і обов'язків
Домовляється з однокласниками про добрососідські правила взаємодії, дотримується досягнутих домовленостей, пояснює, чому це важливо	Учень / учениця: - <i>виробляє</i> (з однокласниками) добрососідські правила взаємодії, <i>переконує</i> , що вони потрібні - <i>дотримується</i> домовленостей - <i>добирає приклади</i> із власного досвіду, які свідчать про його / її відповідальне ставлення до обов'язків як члена шкільної та місцевої громад
Розповідає про свої успіхи, успіхи класу, своєї родини; розповідає про свої проблеми, обирає варіанти їх розв'язання; долучається до корисних справ у родині, класі, школі	Учень / учениця: - <i>обговорює</i> проблеми класу, які його / її турбують, обирає один із варіантів їх розв'язання - <i>з'ясовує</i> , що він / вона може робити для однокласників, шкільної спільноти; робить відповідні пропозиції на зборах класу
<p>Пропонований зміст Шкільна громада. Громада і гурт: спільне та відмінне (<i>спрощено</i>). Мої права у школі. Добрососідність. Обов'язки учня перед шкільною громадою. Самоврядні органи класної громади: повноваження і відповідальність. Вироблення правил співпраці у класі. Місцева громада. Походження назви населеного пункту, розташування, славні події з життя громади. Відомі земляки. Громадська активність (<i>на прикладах</i>)</p>	

5. Змістова лінія «Ми – громадяни України. Ми – європейці»	
1	2
Розповідає про Україну як про свою Батьківщину, розпізнає державні символи України, шанобливо ставиться до них	Учень / учениця: - <i>представляє</i> загальні відомості про Україну - <i>розпитує</i> дорослих (родичів) про сучасне громадське життя та минуле України - <i>розпізнає</i> державні символи України, <i>шанобливо ставиться</i> до них - <i>розповідає</i> про державний прапор України, її герб - <i>співає</i> державний гімн України - <i>розповідає</i> про День Незалежності України і традиції його святкування в родині / громаді / країні - <i>розповідає</i> про найважливіші державні свята України - <i>дотримується</i> встановлених <i>правил</i> поведінки під час проведення державних свят
Запитує про те, що зацікавило; знаходить відповіді на запитання; виокремлює в джерелі інформацію про відому особу/подію	Учень / учениця: - <i>знаходить</i> (у дитячих художніх творах) приклади патріотизму і людяності - <i>розповідає</i> про видатних українців, <i>описує</i> їхню важливість для України - <i>ставить запитання</i> , які допомагають більше дізнатися про важливу для України подію чи особу
<p>Пропонований зміст</p> <p>Моя Батьківщина. Що таке Батьківщина? Атрибути Української держави: назва, прапор, герб, гімн, столиця, офіційна державна мова, валюта. День Незалежності України. Найважливіші державні свята. День захисника України. Конституція України (<i>спрощено</i>).</p> <p>Україна: сторінки історії. Захисники Батьківщини (сучасні українські воїни (зокрема «кіборги» Донецького аеропорту, Герої України та ін.), герої Другої світової війни, козаки та ін.). Історичні особистості України: приклади патріотизму та людяності особи.</p> <p>Україна – європейська держава. Україна та її сусіди (<i>оглядово</i>)</p>	

Мистецька освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою навчання мистецтва для загальної середньої освіти є формування культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті; плекання пошани до національної і світової мистецької спадщини.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** навчання мистецтва у початковій школі є:

- збагачення духовного світу учня / учениці під час сприймання мистецтва та художньої творчості; виховання шани до національної і світової культурної спадщини;
- набуття досвіду творення художніх образів через опанування елементарними мистецькими вміннями; розвиток загальних і спеціальних мистецьких здібностей;
- розкриття творчого потенціалу особистості; стимулювання художньо-образного мислення, художніх інтересів; виховання естетичного смаку; сприяння творчому самовияву та

- розвитку індивідуального стилю учня / учениці через мистецтво;
- розвиток уміння інтерпретувати твори мистецтва, висловлювати враження та особистісне ставлення до них; засвоєння початкових знань про види мистецтва, особливості їхньої художньо-образної мови, зокрема у взаємозв'язках;
- формування вміння презентувати й оцінювати власну творчість, плекання потреби у самовдосконаленні;
- формування вміння взаємодіяти з іншими через мистецтво, виявляти зв'язки мистецтва з природним і соціокультурним середовищем;
- виховання здатності застосовувати мистецтво для отримання задоволення та емоційного самопізнання.

Реалізація поставленої мети та завдань здійснюється за **змістовими лініями**: «Художньо-практична діяльність», «Сприймання та інтерпретація мистецтва», «Комунікація через мистецтво», які окреслюють рамкову модель досягнення загальних цілей мистецької освітньої галузі.

Змістова лінія **«Художньо-практична діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне засвоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовияву. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виражальні засоби для творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довкілля, а також формування уявлень про можливість і способи впливати на емоційний стан завдяки мистецькій діяльності.

Змістова лінія **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»** спрямована на пізнання цінностей, що несуть твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення, а також формування уявлень про можливість і способи впливати на свій емоційний стан завдяки сприйманню творів мистецтва.

Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі, зокрема в різних культурно-мистецьких заходах, обговореннях тощо.

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через інтегровані предмети або предмети за окремими видами мистецтва: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі.

Результати навчання і пропонований зміст

1 – 2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Художньо-практична діяльність»	
Творює відомими художніми засобами і способами	Учень / учениця: - <i>співає</i> вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор) у відповідному настрої, характері, темпі, динаміці - <i>дотримується</i> правил співу - <i>грає</i> в ансамблі прості композиції (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо)

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>обирає</i> тембр інструменту (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) для передавання відповідного образу - <i>орієнтується</i> в нотному записі (нотний стан, скрипковий ключ, розмір, такт, ноти в межах I октави, тривалості звуків – ціла, половинна, чверть, восьма) - <i>відтворює</i> прості ритмічні послідовності (створені з половинних, четвертних та восьмих тривалостей), зокрема у різних темпах - <i>виконує</i> прості площинні (двовимірні) живописні та графічні зображення; прості об'ємні композиції - <i>використовує</i> у живописній роботі хроматичні і ахроматичні кольори; <i>утворює</i> з основних кольорів – похідні - <i>створює</i> хроматичну й ахроматичну графічну композицію, використовуючи лінії, крапки та плями - <i>складає</i> та розташовує на площині (у просторі) окремі елементи зображень (форм) у просту, зокрема орнаментальну, композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну) - відповідно до задуму, <i>обирає</i> положення формату аркуша (вертикальний, горизонтальний) - <i>використовує</i> усю площину аркуша для створення композиції - <i>користується</i> художніми засобами та матеріалами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо - <i>конструює</i> прості композиції з художніх, природних та інших підручних матеріалів - <i>дотримується</i> правил техніки безпеки - <i>виконує</i> нескладні ролі (зокрема «пісні в ролях»), етюди-наслідування, перевтілюючись у різних персонажів - <i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, чіткістю дикції, виразністю міміки і жесту - <i>дотримується</i> загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) - <i>виконує</i> елементарні танцювальні рухи під музику; <i>рухається</i> в ритмі і темпі музики, <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом)
<p>Експериментує, використовуючи відомі техніки художньо-творчої діяльності, звуками, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо для створення художніх образів</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>придумує</i> образи (фантазує) та виражає задумане знайомими засобами художньої виразності - <i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації), засобами пантоміми (міміка, жести), на музичних інструментах (трикутники, бубни, барабан, маракаси тощо) - <i>створює</i> варіанти ритмічного супроводу до пісні - <i>експериментує</i> з кольорами, лініями, формами тощо
<p>Спостерігає за навколишнім світом, фіксує за допомогою вчителя цікаві явища як ідеї для творчості; допомагає прикрасити місце, де навчається,</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>спостерігає</i> за довкіллям, за допомогою вчителя/вчительки фіксує цікаві, незвичайні явища - <i>створює</i> елементи композиції / декору для оформлення середовища, в якому живе і навчається, використовує побачене і почуте в художньо-практичній діяльності

живе	
Визначає серед творів і видів художньо-творчої діяльності ті, що подобаються; ділиться емоціями від сприйняття мистецьких творів; творить для власного задоволення	Учень / учениця: - <i>вирізняє</i> види мистецької діяльності, які поліпшують його / її настрій - <i>описує</i> свої емоції від сприймання мистецьких творів - обирає вид художньої творчості за своїми вподобаннями
Пропонований зміст Спів (співацька постава, дихання, інтонація, дикція). Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, ритмічних послідовностей тощо. Імпровізації голосом, пластиком, на музичних інструментах. Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики. Інсценізація пісень, створення театралізованих образів. Ознайомлення з нотною грамотою. Малювання графічними матеріалами, фарбами. Використання різних ліній, плям, форм, кольорів та їх відтінків для створення візуальних образів. Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна). Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів. Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами. Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо). Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами. Прикрашання місця, де навчається, живе. Організація робочого місця. Дотримання охайності та правил техніки безпеки. Інсценізація (виконання нескладних ролей), етюди-наслідування. Відтворення елементарних танцювальних елементів. Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести). Використання видів мистецької діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану	
2. Змістова лінія «Сприймання та інтерпретація мистецтва»	
1	2
Сприймає твори різних видів мистецтва і проявляє емоційно-ціннісне ставлення до них у різний спосіб (словами, рухами, мімікою, лініями, кольорами тощо)	Учень / учениця: - <i>сприймає</i> твір мистецтва та <i>висловлює</i> враження, добираючи із запропонованих слова, співзвучні з власними емоціями - <i>порівнює</i> музичні та візуальні образи, твори мистецтва та явища довкілля - <i>відтворює</i> емоційні враження від твору мистецтва різними відомими засобами та способами (рухами, мімікою, лініями, кольорами тощо)
Розрізняє види	Учень / учениця:

<p>мистецтва (музичне, образотворче, театральне, хореографічне тощо) і розпізнає притаманні їм засоби виразності</p>	<ul style="list-style-type: none"> - розрізняє види мистецтва (музичне, образотворче, театральне, танцювальне, екранні) - характеризує мелодію - визначає темп (повільно, помірно, швидко); регістр (високий, середній, низький), динаміку (гучно, тихо), тембр (звучання хору та оркестру, окремих музичних інструментів (сопілка, бубон, барабан, скрипка, бандура, фортепіано тощо) - розпізнає прості художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо) - визначає гаму (тепла, холодна, мішана) творів мистецтва та учнівських робіт - розрізняє види театру (ляльковий, музичний, драматичний) та кінематографу (кінофільм, мультфільм)
<p>Визначає серед творів і видів художньо-творчої діяльності ті, що подобаються; ділиться емоціями від сприйняття мистецьких творів; творить для власного задоволення</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вирізняє (із запропонованих) твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрій
<p>Пропонований зміст</p> <p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Виявлення та характеристика вражень, емоцій, які вони викликали. Визначення засобів виразності твору. Порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням. Ознайомлення з деякими видами театру (ляльковий, музичний, драматичний), кіномистецтва (кінофільм, мультфільм). Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення та поліпшення емоційного стану</p>	
<p>3. Змістова лінія «Комунікація через мистецтво»</p>	
<p>1</p>	<p>2</p>
<p>Оцінює власну творчість за визначеними орієнтирами; пояснює, наскільки вдалося втілити свій задум</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - порівнює власний задум із його втіленням - описує, що вдалося чи не вдалося втілити - пояснює власні досягнення в художньо-творчій діяльності
<p>Презентує створені художні образи у зрозумілий спосіб, пояснюючи створене</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - презентує результати власної творчості (співає пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо) - вербально описує свій творчий задум
<p>Бере участь у колективній творчій діяльності,</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виявляє (з допомогою вчителя / вчительки) інформацію, отриману від сприймання творів мистецтва

<p>дотримується правил творчої співпраці; ділиться з іншими особами враженнями від сприйняття мистецтва та творчої діяльності</p>	<p>- <i>ділиться</i> враженнями від творів різних видів мистецтва - <i>бере участь</i> у колективному виконанні творчого задуму – у народних святах та обрядах, концертах, виставках, інсценізаціях тощо - <i>дотримується</i> правил взаємодії і творчої співпраці</p>
<p>Пропонований зміст Виховні ситуації на основі творів мистецтва. Презентація творчих досягнень та їх опис. Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій, флеш-моби тощо). Проведення мистецьких заходів (концертів, виставок, конкурсів, інсценізацій тощо). Узгодження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації</p>	

Фізкультурна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму фізкультурної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою цієї галузі для загальної середньої освіти є формування в учня / учениці стійкої мотивації до занять фізичною культурою і спортом та життєво необхідних рухових умінь і навичок для збереження власного здоров'я, розширення функціональних можливостей організму.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** фізкультурної освітньої галузі у початковій школі є:

- розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових умінь та навичок, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності;
- розширення функціональних можливостей організму через цілеспрямований розвиток фізичних якостей і природних здібностей;
- збереження та зміцнення здоров'я школярів;
- формування загальних уявлень про фізичну культуру, її значення в житті людини, збереженні та зміцненні здоров'я;
- формування основ здорового способу життя і створення умов для покращення фізичного і психоемоційного стану;
- формування практичних навичок щодо самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку;
- розвиток комунікативних умінь під час занять фізичною культурою;
- формування морально-вольових якостей та позитивного ставлення до занять фізичною культурою і спортом;
- усвідомлення ролі занять спортом і Олімпійського руху для формування самоповаги, впевненості в собі, прагнення досягати успіху, дотримуючись принципів чесної гри; збільшення обсягу рухової активності, яка приносить радість дитині; формування творчих здібностей засобами фізичної культури.

Освітня програма фізкультурної освітньої галузі для 1-4 класів охоплює такі **змістові лінії**: «Базова рухова активність», «Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)», «Турбота про стан здоров'я та безпеку».

Змістова лінія «*Базова рухова активність*» охоплює такі види діяльності, які спрямовані на формування життєво необхідних рухових умінь і навичок.

Змістова лінія «*Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)*» пов'язана з опануванням рухливих ігор та естафет, що задовольняє потребу в руховій активності та сприяє формуванню комунікативних здібностей.

Змістова лінія «*Турбота про стан здоров'я та безпеку*» спрямована на формування свідомого ставлення до власного здоров'я та вмінь безпечної поведінки в процесі фізкультурної діяльності.

Предметом навчання у початковій школі в галузі фізичного виховання є *рухова активність із загальноосвітньою спрямованістю*.

Нові підходи до змісту занять фізичною культурою повинні орієнтувати вчителів не тільки на фізичну підготовленість, а й на розвиток особистості, на індивідуальне сприймання навчального матеріалу. Розв'язання цих завдань допускає відхід від жорсткої регламентації занять, підвищення їхньої емоційної насиченості, максимальної різноманітності форм, методів та засобів фізичного виховання, широкого використання інноваційних технологій фізичного виховання.

Результати навчання і пропонований зміст

1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Базова рухова активність»	
Виконує вправи на пересування (ходьба, біг, стрибки, лазіння, плавання, ковзання), виконує вправи з предметами та без них (за наявності відповідних умов)	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - виконує комплекси загальнорозвивальних та спеціальних вправ за показом учителя / учительки з використанням різних предметів та без них - виконує різновиди ходьби - виконує бігові вправи та різновиди бігу - виконує стрибкові вправи - долає смугу природних та штучних перешкод за допомогою лазіння та перелізання, стрибків і бігу - виконує метання різними способами на дальність та в ціль - виконує гімнастичні, ігрові та інші вправи - виконує базові рухи, характерні для різних видів спорту
Розпізнає, добирає та виконує фізичні вправи для ранкової гімнастики; розрізняє, добирає та виконує фізичні вправи з різних видів спорту для розвитку фізичних якостей	Учень / учениця: <ul style="list-style-type: none"> - виконує комплекси фізичних вправ ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилинки і фізкультурної паузи - розрізняє легкоатлетичні, гімнастичні, ігрові та інші вправи та виконує їх - добирає необхідний спортивний інвентар та вправи до видів спорту, якими займається
Пропонований зміст Основи знань з фізичної культури. Поняття про життєво важливі способи пересування людини. Значення ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилинки. Правила добору спортивного інвентарю та безпечної поведінки під час виконання життєво	

необхідних рухових умінь та навичок.

Загальнорозвивальні вправи:

без предмета, вправи імітаційного характеру, вправи з предметами (із гімнастичною палицею, з прапорцями, з м'ячами, із скакалкою; комплекс ранкової гігієнічної гімнастики; комплекс фізкультурної паузи).

Положення тіла у просторі:

вправи з вихідних положень: сидячи (ноги нарізно, на п'ятах, зігнувши ноги; кутом, із нахилом уперед, на правому/ лівому стегні);

вправи з виконанням упорів: присівши, лежачи, лежачи ззаду, стоячи, стоячи на колінах; лежачи на стегнах та передпліччях;

вправи з вихідних положень у висах: стоячи, лежачи; на зігнутих руках; стоячи позаду; зависом однією ногою та двома ногами, підтягування у висі, у висі лежачи.

Елементи акробатики:

групування (сидячи, лежачи), переكاتи в групування, перекид боком та вперед, стійка на лопатках із зігнутими та прямими ногами.

Дитячий фітнес:

логоаеробіка – загальнорозвивальні вправи, поєднані з вимовою певних звуків або нескладних віршованих рядків;

звіроаеробіка – загальнорозвивальні вправи з імітацією рухів тварин;

футбол-аеробіка – загальнорозвивальні та спеціальні вправи з футболами;

танцювальна аеробіка (комплекси ритмічних вправ): повороти, нахили тулуба, поєднані з різними кроками під музичний супровід – приставний крок, перемінний крок;

танцювальні імпровізаційні вправи: крок із пальців, крок із каблука з чергуванням вправ на рухи корпусу під музичний супровід; переступання, крок польки.

Ходьба та її різновиди:

на пальцях, п'ятах, із високим підніманням стегна, у напівприсіді, у присіді, з різними положеннями рук, ходьба «змійкою»; ходьба на підвищеній опорі (гімнастична лава, низька колода) з різним положенням рук, чергуючи з присіданнями, нахилами; “перелізання”; із зупинкою за сигналом; із вантажем (мішечком) на голові; ходьба по підвищеній опорі приставними кроками правим і лівим боком, на пальцях (гімнастична лава, низька колода) з різним положенням рук по чергово з поворотами, присіданнями.

Біг:

із високим підніманням стегна, із закиданням гомілок, із зміною напрямку; із різних вихідних положень; біг із високого старту до 30 м; біг до 500 м; чергування ходьби та бігу до 1000 м; спиною уперед; із зупинками стрибком та у кроці за зоровим і слуховим сигналами; пересування приставними кроками правим, лівим боком; “повторний” біг 3 x 10 м; різновиди “човникового” бігу 4 x 9 м; біг до 30 м із високого старту.

Лазіння по горизонтальній та похилій (кут від 20 до 45 градусів) гімнастичній лаві в упорі, стоячи на колінах; по гімнастичній стінці в різних напрямках; підтягування у положенні лежачи на горизонтальній та похилій гімнастичній лаві однойменним і різнойменним способом; по гімнастичній стінці вгору і вниз однойменним та різнойменним способами.

Перелізання через перешкоду висотою від 80 до 100 см різними способами; підлізання під перешкодою.

Вправи з малим м'ячем (тенісним, гумовим):

тримання м'яча, підкидання м'яча правою та лівою руками; ловіння м'яча однією та двома руками після відскоку від стіни, підлоги; метання м'яча правою і лівою рукою із-за голови, стоячи на місці; метання м'яча у вертикальну ціль з відстані 8-10 м; метання малого м'яча у щит; метання малого м'яча в горизонтальну ціль з відстані 6-8 м; метання малого м'яча із-за голови на дальність; метання м'ячів різної ваги на задану відстань; метання м'ячів різної ваги на однакову відстань.

Вправи з великим м'ячем (гумовим, футбольним, волейбольним, баскетбольним і т.д.):

тримання м'яча; підкидання м'яча і ловіння його після відскоку від підлоги; передавання

м'яча з рук у руки в колі, в колоні, шерензі, праворуч, ліворуч, над головою, під ногами; перекидання м'яча у парах; удари м'яча об підлогу однією та двома руками; ведення м'яча на місці правою і лівою рукою; ведення м'яча з одночасними кроками правою та лівою рукою; кидки м'яча знизу з положення сидячи та стоячи, передавання і ловіння м'яча двома руками від грудей (у колі, парах, трійках), передачі м'яча двома руками з ударом об підлогу; ведення м'яча ногою у кроці; зупинка м'яча, що котиться, підошвою; ведення м'яча передньою частиною ступні; удари по нерухомому м'ячу; зупинка м'яча, що котиться; удари по м'ячу, що котиться; ведення м'яча ногою по прямій, по дузі, між стійками.

Стрибки

стрибки без використання предметів: на місці на одній, двох ногах, із поворотами праворуч, ліворуч, кругом; з просуванням вперед, назад, у присіді правим та лівим боком; на місці з поворотами на 45, 90, 180 градусів, по «купинах», вистрибування з присіду;

стрибки зі скакалкою (стрибки на двох ногах, почергово, обертаючи скакалку вперед; на двох ногах із проміжними стрибками на місці; поперемінно відштовхуючись ногами на місці);

стрибки в глибину (з висоти від 40 до 60 см з м'яким приземленням на дві ступні; зіскок із гімнастичної лави);

стрибки у висоту (через гімнастичну палицю, гумову мотузку з місця, з прямого розбігу; застрибування на підвищену опору (кілька матів, складених один на одного) однією та двома ногами та зістрибування); стрибки через перешкоди висотою до 50 см поштовхом однією та двома ногами;

стрибки в довжину (з місця поштовхом однієї, двох ніг; стрибки у довжину із просуванням вперед)

2. Змістова лінія «Ігрова та змагальна діяльність учнів»

1	2
Виконує рухові дії під час рухливих ігор під керівництвом вчителя	Учень / учениця: - <i>грає</i> в рухливі ігри та <i>бере участь</i> в естафетах - <i>застосовує</i> рухливі ігри під час прогулянок, екскурсій, відпочинку, задовольняючи потребу в руховій та ігровій діяльності
Виконує різні ролі під час рухливих ігор, забав, обрядів та інших форм рухової діяльності	Учень / учениця: - <i>спілкується</i> та <i>взаємодіє</i> з дорослими й однолітками - <i>співпрацює</i> й <i>досягає</i> спільних командних цілей, наприклад під час рухливих ігор та естафет - <i>бере участь</i> в ухваленні спільних рішень на користь команди - <i>виконує</i> різні ролі в ігрових ситуаціях - <i>активно вболіває</i> за результат команди
Дотримується правил безпеки особисто та під час спільної з друзями рухової діяльності	Учень / учениця: - <i>дотримується</i> безпечної поведінки під час виконання фізичних вправ та ігор
Дотримується правил чесної гри під час рухової діяльності; не засмучується через поразку	Учень / учениця: - <i>пояснює</i> емоції, що виникають під час естафет та рухливих ігор - <i>пояснює</i> , чому треба грати чесно, поважаючи суперника - <i>пояснює</i> правила проведення гри, <i>ставить запитання</i> , щоб краще їх зрозуміти, та <i>діє</i> відповідно до узгоджених правил - <i>розповідає</i> про відомих спортсменів та прагне брати з

	них приклад - пояснює, як треба вигравати і програвати з гідністю
<p>Пропонований зміст Основи знань із фізичної культури. Значення рухливих ігор для підвищення рухової активності школяра та оволодіння життєво необхідними руховими вміннями та навичками. Правила безпечної поведінки під час рухливих ігор та естафет. Ознайомлення з правилами рухливих ігор. Ознайомлення із зимовими та літніми видами спорту, досягненнями відомих українських спортсменів. Правила чесної гри, вміння вигравати і програвати з гідністю. Рухливі ігри для активного відпочинку. <i>Рухливі ігри та естафети:</i> для формування культури рухів, навичок пересування, володіння м'ячем (естафети з інтегрально розвивальними м'ячами (eduball)), зимові рухливі ігри, рухливі ігри із застосуванням стрибкових вправ тощо</p>	
3. Змістова лінія «Турбота про стан здоров'я та безпеку»	
Контролює своє самопочуття за підтримки дорослих у закладі загальної середньої освіти і поза його межами	<p>Учень / учениця: - <i>регулює</i> фізичне навантаження відповідно до самопочуття під час виконання фізичних вправ - <i>пояснює</i>, які ознаки втоми виявляються під час виконання фізичних навантажень - після виконання фізичних вправ <i>визначає</i>, що було складно зробити і чого досягнув/ -ла - <i>описує</i> ознаки впливу фізичного навантаження на власний організм</p>
Пояснює значення фізичних вправ для здоров'я людини	<p>Учень / учениця: - <i>переконує</i> однокласників про користь виконання фізичних вправ - <i>аргументує</i>, що кожна людина – неповторна і може мати різні фізичні якості - <i>пояснює</i> роль загартування для зміцнення здоров'я людини</p>
Обирає за допомогою вчителя та виконує вправи/ігри і елементи різних видів спорту для розвитку фізичних якостей	<p>Учень / учениця: - <i>виконує</i> вправи для формування постави - <i>виконує</i> дихальні вправи та вправи на релаксацію - <i>виконує</i> вправи на свіжому повітрі для зміцнення здоров'я та покращення фізичного розвитку - <i>виконує</i> вправи для розвитку фізичних якостей та <i>аналізує</i> їхні зміни за допомогою вчителя/ вчительки - <i>пояснює</i> цінність зусиль для формування характеру - <i>добирає</i> вправи за вподобаннями</p>
<p>Пропонований зміст Основи знань із фізичної культури: поняття про фізичну культуру як сукупність фізичних вправ, спрямованих на зміцнення здоров'я. Фізичні вправи для формування постави, профілактики плоскостопості та відновлення організму. Ознаки втоми під час виконання фізичних навантажень та засоби її уникнення. Загартування як засіб зміцнення здоров'я та покращення фізичного розвитку. Вправи для формування постави та профілактики плоскостопості:</p>	

Загальнорозвивальні вправи: нахили та повороти голови, згинання та розгинання верхніх кінцівок, кругові рухи руками, нахили в бік, пружинні рухи з різних вихідних положень; нахили, повороти, прогинання та вигинання тулуба у положенні упору «стоячи на колінах»; піднімання тулуба з вихідного положення, лежачи на спині та животі; підтягування на низькій перекладині з вихідного положення упору «лежачи»; присіди, напівприсіди, згинання та розгинання ніг, відведення ніг набік, статичні положення на рівновагу.

Загальнорозвивальні вправи для формування постави: біля гімнастичної стінки, вертикальної осі, дзеркала.

Вправи для профілактики плоскостопості: ходьба по дрібних предметах, біг на пальцях, ходьба перекатами з п'ятки на пальці, “гусениця”, “ведмідь клишоногий”, перекидання та захоплення дрібних предметів пальцями ніг, стрибки.

Вправи на релаксацію.

Дихальні вправи.

Вправи для розвитку фізичних якостей:

сили (підтягування у висі лежачи та у висі, згинання та розгинання рук в упорі лежачи від гімнастичної лави та від підлоги, стрибки із упору «присівши вгору»; загальнорозвивальні вправи з гантелями вагою від 250 до 500 гр. з утриманням статичних поз, вправи з гумовим еспандером);

швидкості (повторний біг 3-4 x 10 м, біг із прискореннями за сигналом, біг в упорному положенні, прискорення з різних вихідних положень, біг на місці з максимальною частотою кроків, виконання максимальної кількості рухів за одиницю часу);

витривалості (стрибки зі скакалкою; біг у чергуванні з ходьбою до 1000 м; рівномірний біг малої інтенсивності на довгі дистанції; пересування на довгі дистанції з використанням різного інвентаря – ролики, велосипед, скейт, лижі, ковзани і т.д.);

гнучкості (махові рухи руками і ногами в різних напрямках з амплітудою, що поступово збільшується, нахили тулуба в різних напрямках у положенні стоячи, пружинні нахили у положенні сидячи, викрути рук із гімнастичною палицею, пружинні рухи у широкій стійці, прогинання та вигинання тулуба у положенні упору стоячи на колінах, викрути рук зі скакалкою, пружинні похитування у положенні випаду, прогинання тулуба у положенні лежачи на животі);

координації (пересування по підвищеній і обмеженій за площиною опорі, подолання природних перешкод, пересування із зупинками за зоровим і слуховим сигналами (під час пересування раптові зупинки у заданій позі за сигналом), “човниковий” біг 4 x 9 м, 3 x 10 м; рухливі народні ігри та естафети, подолання перешкод, ходьба на пальцях по підвищеній і обмеженій за площиною опорі з різними положеннями рук, “поза лелеки” із заплющеними очима, пересування із підкиданням дрібних предметів (тенісні м'ячі, мішечки тощо), вправи зі зміною положення тіла у просторі, розслаблення м'язів рук, ніг, тулуба з різних вихідних положень)

Навчальна програма
(система розвивального навчання Д. Ельконіна – В. Давидова)
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

УКРАЇНСЬКА МОВА (ЧИТАННЯ)
для шкіл з українською мовою навчання
1-4 класи

Автори: С. В. Ломакович, Л. І. Тимченко

Пояснювальна записка

Метою початкового курсу мовно-літературної освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності – слухання, говоріння, читання і письма, формування ключових компетентностей – комунікативної та читацької; розвиток здатності спілкуватися рідною мовою, користуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху; вільне володіння державною мовою – готовність уживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях, здатність спілкуватися українською мовою для духовного, культурного і національного самовияву, послуговуватися нею в особистому житті, у міжкультурному діалозі.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виховання в учнів позитивного ставлення до рідної мови, формування пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- розвиток мовлення учнів, мислення, їх інтелектуальних і творчих здібностей;
- формування повноцінних навичок читання і письма, уміння брати участь у діалозі, інсценізаціях, створювати усні й письмові монологічні висловлення;
- формування вмінь працювати з різними видами та джерелами інформації;
- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики й жанрів, формування прийомів самостійної роботи з дитячою книжкою;
- формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (опис, розповідь, міркування) і стилів (художні, науково-популярні, навчальні, офіційно-ділові);
- дослідження мовних одиниць і явищ, опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- залучення молодших школярів до практичного застосування умінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

Відповідно до зазначених мети і завдань у початковому курсі мовно-літературної освіти виділено такі **змістові лінії**: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища», «Театралізуємо»

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно»** спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія **«Читаємо»** передбачає формування в учнів повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки, висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду, користуватися раціональними прийомами пошуку потрібної інформації в різних джерелах, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді. Через аспект театралізації ця лінія спрямована на стимуляцію дитячої творчості, на розкриття артистичних талантів і творчого потенціалу молодших школярів, розвиток їх художньо-естетичного смаку,

сприяння формуванню у дітей моральних якостей і розвитку пізнавальних процесів, розвитку мовлення.

Змістова лінія «**Взаємодіємо письмово**» спрямована на формування в молодших школярів повноцінної навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності.

Змістова лінія «**Досліджуємо медіа**» передбачає формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її, створювати прості медіапродукти.

Змістова лінія «**Досліджуємо мовні явища**» спрямована на дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань, норм літературної вимови та правил правопису, на формування в молодших школярів умінь послуговуватися рідною мовою в усіх сферах життя, дотримуючись її літературних норм.

Змістові лінії реалізуються через такі інтегровані курси і навчальні предмети:

- 1 клас – інтегрований курс «Навчання грамоти»;
- 2 клас – навчальні предмети «Українська мова», «Читання».
- 3 клас – навчальні предмети «Українська мова», «Читання».
- 4 клас – навчальні предмети «Українська мова», «Читання».

1 клас Навчання грамоти

Очікувані результати	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>усвідомлює</i> мову як основний засіб спілкування між людьми; <i>усвідомлює</i> необхідність вивчення рідної мови; <i>пояснює</i> значення мови і мовлення у житті людей; <i>знає і вживає</i> у власному мовленні етикетні слова;</p> <p>з увагою <i>сприймає</i> усні репліки співрозмовника, <i>доречно реагує</i> на них; <i>відтворює</i> за ролями (з учнями або вчителем) діалог із прослуханих казок, розповідей; <i>вступає</i> в діалог на теми, які викликають зацікавлення; <i>самостійно формулює</i> репліки (запитання) до співбесідника за змістом попередньої підготовленої короткої розмови на добре знайому тему; <i>уважно слухає</i> співрозмовника й <i>адекватно відповідає</i> на його запитання; <i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету в ситуаціях навчального та побутового спілкування (вітання, прощання, вибачення,</p>	<p>Роль мови в житті людей. Мова – засіб передачі досвіду людства, найважливіший засіб спілкування людей. Поняття про рідну мову. Поняття про мовленнєву вправність. Культура спілкування. Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Усне й писемне мовлення. Діалог як зразок усного мовлення. Відтворення (за ролями) діалогів із прослуханих казок, розповідей.</p> <p>Складання, розігрування діалогів за темами, близькими до життєвого досвіду дітей, – після попередньої підготовки (обговорення змісту, робота зі словом, словосполученням, етикетними формулами, що використовуються у діалогах).</p>

<p>подяка, звернення з проханням); <i>дотримується</i> правил спілкування з людьми різного віку; <i>уживає</i> різні форми звертання до співрозмовника залежно від ситуації; <i>слухає й розуміє</i> коротке монологічне висловлення; <i>виконує</i> навчальні та ігрові дії відповідно до прослуханої інструкції; <i>відповідає на запитання</i> за змістом прослуханого (<i>хто? що? де? коли? як?</i>); <i>розповідає</i>, про що мовиться в тексті, який прослуховувався; <i>ділиться</i> своїми почуттями та емоціями від почутого; <i>розповідає</i>, що зацікавило в усному повідомленні; <i>регулює</i> дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування; <i>слухає і розуміє</i> усне висловлювання (сюжетний текст), звучання якого триває до 1 хвилини (80–100 слів); <i>повторює</i> услід за вчителем зразок зв'язного висловлення (обсягом 2–3 речення) зі збереженням його змісту та інтонаційних особливостей; <i>переказує</i> знайому казку, короткий прослуханий текст з опорою на подані малюнки, словосполучення, запитання, план; <i>переказує</i> сюжетний текст букварного типу з опорою на подані ключові слова і словосполучення, запитання, план тексту; самостійно (в парі) <i>будує</i> зв'язне висловлювання за поданим початком і малюнком (ілюстрацією, серією малюнків), на основі прослуханого тексту або випадку з життя</p>	<p>Аудіювання — слухання-розуміння усного мовлення Сприймання на слух інструкцій, що стосуються виконання навчальних дій чи ігрових завдань. Сприймання на слух мовних одиниць різного рівня. Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого. Оцінювання усної інформації. Говоріння. Формування уміння регулювати дихання, силу голосу, темп мовлення. Побудова запитань і відповідей на них за прослуханим чи прочитаним текстом, малюнком, діафільмом, навчальною ситуацією у класі та ін. Сприймання на слух, розуміння, запам'ятовування з 1–2 прослуховувань змісту невеликих (за складністю подібних до букварних) текстів, що належать до художнього й розмовного стилів (казка, розповідь, вірш). Переказ невеликих за об'ємом текстів з опорою на малюнки, слова і словосполучення, запитання, план; Створення усних зв'язних висловлювань за поданим початком і малюнком (серією малюнків), на основі прослуханого тексту, випадку з життя тощо</p>
Змістова лінія «Читаємо»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>усвідомлює</i> значення вміння читати в житті людини і прагне опанувати його; <i>читає вголос</i> доступні тексти переважно цілими словами (окремі слова ускладненої структури – складами); <i>виявляє</i> у процесі читання <i>розуміння</i> значення більшості слів, <i>звертає увагу</i> на незнайомі слова, запитує у дорослих їх значення; <i>правильно інтонує</i> речення, наприкінці яких стоять різні розділові знаки (після попередньої</p>	<p>Роль уміння читати в житті школярів і дорослих людей. Формування дії читання окремих складів та слів за складами з орієнтацією на букви голосних, а також слів у складі сполучень і речень. Поступовий перехід від читання за складами до читання цілими словами з урахуванням наголошеного складу. Відпрацювання навичок поскладового читання та читання цілими словами.</p>

<p>підготовки);</p> <p><i>читає і правильно називає</i> нескладні за змістом і формою фольклорні та літературні тексти (загадка, лічилка, казка, вірш, оповідання);</p> <p><i>виділяє</i> в структурі тексту заголовки; <i>пояснює</i> зв'язок заголовка та ілюстрацій зі змістом твору (у прозорих випадках); <i>виявляє розуміння</i> фактичного змісту невеликих за обсягом і нескладних текстів: <i>пояснює</i>, яка подія відбулася, <i>називає</i> персонажів твору, <i>відповідає на запитання</i> за змістом прочитаного; <i>пояснює</i>, якими словами в тексті автор описує характер героя, його зовнішність, передає красу природи і т. ін. (з допомогою вчителя); <i>переказує</i> близько до змісту прочитаний твір чи окремі його епізоди з опорою на ілюстрації, запитання вчителя; <i>висловлює власне ставлення</i> до прочитаного: хороший/ поганий вчинок, хто сподобався / не сподобався у творі, які епізоди найбільше запам'яталися, вразили; <i>читає за ролями</i> діалоги з казок, оповідань, віршів;</p> <p><i>має уявлення</i> про найважливіші джерела інформації: дитячі книжки, журнали, енциклопедії, телебачення, бібліотека, Інтернет; <i>розрізняє</i> вербальну і візуальну інформації в тексті; <i>знаходить</i> за завданням учителя потрібну візуальну інформацію в дитячій книжці, енциклопедії, пояснює її зміст; <i>знаходить і називає</i> елементи дитячої книжки (прізвище автора, заголовок, ілюстрації), спираючись на них, <i>висловлює</i> здогад, про що може розповідатися в книжці (творі); <i>розрізняє</i> дитячі книжки казок, оповідань, віршів у виданнях з чітко вираженим поліграфічним оформленням (ілюстраціями, заголовком, графічним представленням</p>	<p>Дотримання пауз, що відокремлюють одне речення від іншого.</p> <p>Інтонування речень відповідно до розділових знаків: крапки, знаку питання і знаку оклику. Типи речень за метою висловлювання та емоційним забарвленням. Крапка, знак питання, знак о оклику в кінці речення.</p> <p>Усвідомлене читання доступних текстів. Читання слів, речень і зв'язних текстів із вивченими буквами.</p> <p>Читання невеликих за обсягом народних і авторських творів: казок, загадок, прислів'їв та приказок, пісень, віршів, оповідань, невеличких текстів з дитячих газет і журналів</p> <p>Удосконалення навичок читання зв'язних текстів. Читання діалогів за ролями.</p> <p>Відпрацювання навичок правильної вимови голосних і приголосних звуків, вимовляння слів із правильним наголосом під час читання. Практичне знайомство з текстами різних типів. Їх сприймання і практичне розрізнення. Аналіз та інтерпретація змісту тексту.</p> <p>Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного.</p> <p>Діалогічне і монологічне мовлення. Читання діалогів за ролями зі словами і без слів автора.</p> <p>Ознайомлення з різними джерелами та видами інформації.</p> <p>Ознайомлення школярів з періодичними виданнями (дитяча газета, журнал).</p> <p>Робота з дитячою книжкою.</p> <p>Практичне ознайомлення учнів зі змістом понять: письменник, його прізвище, назва (заголовок) книжки (твору), малюнок (ілюстрація), обкладинка, написи на ній, корінець, сторінка.</p> <p>Формування початкових умінь читати-розглядати дитячу книжку.</p>
--	--

<p>тексту); <i>дотримується правил</i> збереження книжки та гігієни читання (під керівництвом дорослого); <i>виявляє інтерес, позитивне ставлення</i> до книжки; <i>пояснює</i> свої читацькі вподобання (яким темам, жанрам надає переваги); <i>відповідає</i> на запитання, про що (про кого) любить читати; <i>називає</i> своїх улюблених літературних героїв</p> <p>з репліками, відтворюючи діалоги з казок, віршів, народних пісень тощо <i>бере участь</i> у виставі</p>	<p>Практичне ознайомлення учнів з поняттями: бібліотека, бібліотекар, читальна зала, каталог. Ознайомлення школярів з основними правилами гігієни читання-розглядання, з правилами збереження книжки, правилами поведінки в бібліотеці Теми дитячого читання: про Батьківщину, сім'ю, живу й неживу природу, дітей, шкільне життя, дружбу, пригоди, історії винаходів, відкриттів, сучасні технології, фантастика та ін.</p> <p>Підготовка до розігрування діалогів з казок: читання казки, «спілкування» з героями казки, обговорювання, робота над дикцією, мімікою, жестами. Розігрування групі діалогів з відомих казок</p>
Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>розрізняє</i> друкований і рукописний текст; <i>аналізує</i> графічну форму друкованих букв; називає і пише друковані букви; <i>називає і пише</i> всі рукописні малі й великі літери українського алфавіту затвердженої форми з однаковим нахилом, висотою, шириною;</p> <p><i>володіє</i> спеціальними правилами списування слів і окремих речень, списує з друкованого і рукописного текстів; <i>записує</i> під диктування окремі слова, сполучення слів і речення (3–4), написання і вимова яких збігаються; <i>складає й записує</i> речення за ілюстрацією, життєвою ситуацією (самостійно та з допомогою вчителя); <i>дотримується</i> культури оформлення письмових робіт; <i>перевіряє</i> написане; <i>виявляє і виправляє</i> недоліки письма (графічні, орфографічні, пунктуаційні) самостійно чи з допомогою вчителя</p>	<p>Формування і розвиток навичок письма. Аналіз графічного образу друкованих букв. Письмо їх у зошиті з прямокутною графічною сіткою. Письмо елементів рукописних букв у зошиті з графічною сіткою № 1 малі і великі літери українського алфавіту затвердженої форми з однаковим нахилом, висотою, шириною; Списування слів і речень за спеціальними правилами з друкованого і рукописного текстів. Письмо слів, сполучень слів і невеличких речень, що містять слова, написання й вимова яких збігаються, під диктування вчителя. Відновлення деформованих речень Створення власних письмових висловлювань за ілюстрацією, життєвою ситуацією. Відпрацювання дій письма під диктування і за зразком (списування). Письмо речень і невеликих текстів, Позначення інтонації речення на письмі за допомогою крапки, знаку питання і знаку оклику. Коректура власного запису.</p>
Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>сприймає</i> прості медіапродукти (світлини, комікси, дитячі журнали тощо); <i>бере участь</i> в обговоренні змісту і форми медіапродуктів;</p>	<p>Ознайомлення школярів з медіапродукцією (дитяча газета, журнал, комікси)</p>

<p><i>розповідає</i> про свої враження від прослуханих/переглянутих медіа продуктів</p>	
<p>Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>співвідносить</i> слово і зображення відповідного предмета, дії, ознаки, числа; <i>має</i> уявлення про номінативну функцію слова; <i>встановлює відповідність</i> між родовою і видовими назвами; <i>упізнає</i> і <i>розрізняє</i> слова – назви предметів, ознак, дій, чисел, службові слова; <i>розрізняє</i> близькі й протилежні за значенням слова; <i>ставить</i> до слів питання <i>хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки?;</i> <i>знає</i> тематичні групи слів, що називають державу, її столицю, державну символіку, реалії життя народу, <i>доповнює</i> тематичні групи слів;</p> <p><i>розпізнає</i> речення за графічними орієнтирами (велика буква на початку, розділовий знак у кінці); <i>визначає</i> кількість слів у реченні, яке складається з 2–4 слів. <i>розрізняє</i> мовні і немовні звуки; <i>володіє способом</i> визначення послідовності звуків в слові з опорою на його графічну модель; <i>відтворює</i> ланцюжок звуків у почутому слові (без явищ асиміляції);</p> <p><i>пояснює</i> зміну значення слова в результаті заміни одного зі звуків;</p> <p><i>поділяє на склади</i> слова під час переносу їх частин в інший рядок; <i>розрізняє</i> голосні і приголосні звуки за звучанням та способом вимовляння; <i>розрізняє</i> наголошений і ненаголошені склади в слові; <i>правильно наголошує</i> загальнонавчальні слова; <i>пояснює</i> залежність (в окремих випадках) значення слова від зміни наголосу в ньому; (використовує відповідні розділові знаки); <i>правильно вимовляє</i> тверді й м'які, дзвінкі й</p>	<p>Початкове уявлення про слово. Слово і предмет. Виокремлення слова з мовленнєвого потоку. Номінативна роль слова. Слова – назви предметів, ознак, дій, кількості та службові слова. Родові і видові назви.</p> <p>Знайомство зі словами, близькими і протилежними за значенням. Здатність слів відповідати на питання <i>хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки?.</i> Тематичні групи слів. Тематичні групи слів, що називають державу, її столицю, державну символіку, реалії життя народу (протягом року). Національні символи України – <i>верба, калина, барвінок.</i> Народні і релігійні свята, обрядові дійства під час них (протягом року).. Слово і ечення. Складання речень із слів. Визначення кількості слів у реченні. Дослідження і конструювання речень.</p> <p>Звуки мови. Звуки як «матеріал», із якого створені слова. Визначення останнього й першого звуків у слові. Визначення звуків у слові з орієнтацією на його графічну модель. Побудова моделі, яка відображає кількість звуків у слові. Добір слів за такою моделлю. Смислорозрізнявальна роль звуків. Встановлення зв'язку між значенням слова і його звуковим складом. Відображення цього зв'язку в моделі слова. Склад. Членування слова на склади – мінімальні одиниці вимови. Складова модель слова. Розрізнявання голосних і приголосних звуків, їх позначення у звукоскладовій моделі слова. Складотворна роль голосних звуків. Наголос. Засоби визначення наголошеного складу в слові. Вимовляння слів із правильним наголосом. Дзвінки і глухі, м'які і тверді приголосні, їх</p>

<p>глухі, подовжені приголосні звуки; правильно позначає їх у звуковій моделі слова; <i>добирає</i> слова до поданої звукової моделі.</p> <p><i>розуміє</i> знакову природу букв, <i>відтворює</i> алфавітні назви букв; <i>позначає</i> мовні звуки буквами на письмі;</p> <p><i>правильно записує</i> слова, вимова й написання яких збігаються; <i>пояснює</i> співвідношення між звуками і буквами у складі, слові; <i>правильно позначає</i> на письмі м'якість-твердість приголосних звуків в позиції перед голосним; <i>правильно позначає</i> на письмі м'якість приголосних звуків перед О, на кінці слова і перед твердими приголосними звуками за допомогою букви ь;</p> <p><i>володіє</i> узагальненим поняттям про орфограму; <i>знаходить</i> вивчені орфограми в тексті; <i>знає</i> основні правила переносу слів з рядка на рядок і <i>користується</i> ними;</p> <p><i>позначає</i> на письмі звук [й] разом із наступним голосним звуком буквами Ї, Є, Я, Ю на початку слова та складу; <i>позначає</i> звук [й] після твердих приголосних перед голосними [а], [е], [у], [і] за допомогою апострофа; <i>користується</i> правилами переносу слів з апострофом. <i>позначає</i> звуковий склад слова знаками спрощеної фонетичної транскрипції;</p> <p><i>правильно вимовляє</i> підчас читання звуку [дж], [дз], [дз'], звук [г] і [ґ], звукосполучення [шч] та подовжені приголосні, <i>правильно позначає</i> їх на письмі; <i>записує</i> невеличкі речення з вивченими буквами; <i>позначає</i> межі речень на письмі: велика буква на початку речення, крапка на кінці речення; <i>робить</i> інтервали між словами; <i>доповнює</i> речення 1–2 словами за змістом; <i>називає і вживає</i> на письмі пунктуаційні</p>	<p>позначення у звуковій моделі слова. Приголосні парні за дзвінкістю-глухістю, твердістю-м'якістю. Подовжені приголосні, їхнє відображення у звуковій моделі слова. Добір слів за моделлю.</p> <p>Позначення звуків буквами. Буква як знак звука. Букви на позначення голосних звуків. Послідовне введення до графічної моделі слів букв на позначення голосних звуків. Відомості про рукописні букви. Буква О як знак звука [o]. Позначення голосних звуків [a], [y], [e], [и], [i] за допомогою букв А – Я, У – Ю, Е – Є, И, І залежно від твердості або м'якості попереднього приголосного. Букви на позначення приголосних звуків, послідовне введення їх до моделі слова. Позначення звуків, сприйнятих на слух, відповідними рукописними буквами. Запис під диктовку окремих слів, вимова яких збігається з написанням, із попереднім визначенням складів. Вибір букви голосного залежно від твердості або м'якості попереднього приголосного. Поняття про орфограму як місце в буквеному записі, яке важно визначати за вимовою. Уживання великої букви у власних назвах. Основні правила переносу слів. Запис слів за зразком. Позначення на письмі звука [й] буквою Й (на кінці слова та складу, перед звуком [o]), буквами Ї, Є, Я, Ю (на початку слова перед голосними й між двома голосними). Позначення звука [й] після твердих приголосних перед голосними [a, e, y, i] за допомогою апострофа. Перенос слів з апострофом. Перехід від графічної моделі слова до позначення його звукового складу знаками фонетичної транскрипції. Позначення буквами звуків [дж], [дз], [дз'], звуків [г] і [ґ], звукосполучення [шч] буквою Щ. Подовження м'яких приголосних звуків і його позначення на письмі. Запис найпростіших речень із попереднім їхнім моделюванням. Велика буква на початку речення. Інтервали між самостійними й службовими словами. Крапка на кінці речення.</p>
--	--

<p>знаки: крапку, кому, оклику і питання; <i>володіє</i> алгоритмом списування, <i>списує за правилами</i> слова, словосполучення і речення; <i>пише під диктування</i> склади, слова, речення, невеличкі тексти; <i>складає</i> речення за малюнком, з поданих слів, на задану тему; <i>уявлення</i> про текст (практично відрізняє його від речення); <i>визначає</i> кількість речень у тексті (з 2–4 речень), <i>виявляє</i> їх межі за графічними орієнтирами</p>	<p>Списування окремих слів, словосполучень, речень за спеціальними правилами. Письмо під диктування слів, речень, невеличких текстів (2–3 речення). Складання самостійних висловлювань з поданих слів, на задану тему, за малюнком, Речення і текст. Зв'язок речень у тексті.</p>
---	---

2 клас

Очікувані результати	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p>Здобувач / здобувачка: з увагою <i>сприймає</i> усні репліки співрозмовника, <i>перепитує</i>, <i>доречно реагує</i> на них; <i>виконує</i> сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань; <i>сприймає</i> монологічне висловлення й <i>використовує</i> усну інформацію з конкретною метою; <i>відповідає на запитання</i> за змістом прослуханого і <i>ставить</i> запитання до усного повідомлення; <i>відтворює</i> основний зміст усного повідомлення; <i>вибирає</i> інформацію з почутого і <i>пояснює</i>, чому вона зацікавила, <i>обговорює</i> її з іншими; <i>висловлює</i> своє ставлення до почутого: до подій, персонажів тексту; <i>розповідає</i> про власні почуття, які викликав прослуханий текст; <i>пояснює</i>, чому щось подобається, а щось ні; <i>бере участь</i> у розігруванні діалогів за змістом малих фольклорних форм, казок, віршів, <i>використовує</i> доречно силу голосу, темп мовлення, міміку, жести, рухи; <i>вступає</i> в діалог, <i>підтримує</i> й <i>ініціює</i> діалог на добре відому тему та на теми, які викликають зацікавлення; <i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету (ввічливими словами); <i>дотримується</i> правил спілкування; <i>використовує</i> відповідно до ситуації спілкування несловесні засоби (жести, міміка тощо);</p>	<p>Сприймання на слух мовних одиниць різного рівня. Сприймання на слух інструкцій, що стосуються виконання навчальних дій чи ігрових завдань. Сприймання усної інформації. Сприймання на слух, розуміння, запам'ятовування з 1–2 прослуховувань змісту невеликих (за складністю подібних до букварних) текстів, що належать до художнього й розмовного стилів (казка, розповідь, вірш). Читання напам'ять віршів, загадування загадок, промовляння скоромовок тощо. Відтворення (за ролями) діалогів із прослуханих казок, розповідей. Складання, розігрування діалогів за темами, близькими до життєвого досвіду дітей, – після попередньої підготовки (обговорення змісту, робота зі словом та словосполученням, етикетними формулами, що використовуються у діалогах). Побудова запитань і відповідей на них за прослуханим чи прочитаним текстом, малюнком, діафільмом, навчальною ситуацією у класі та ін.</p>

<p><i>регулює</i> дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування; <i>усно переказує</i> текст із опорою на допоміжні матеріали (ілюстрація, план, опорні слова, словосполучення); <i>створює</i> власне висловлення за ілюстраціями; <i>розповідає</i> про свої спостереження, враження, події з власного життя; <i>висловлює</i> власні думки</p>	<p>Формування уміння регулювати дихання, силу голосу, темп мовлення, використовувати несловесні засоби спілкування.</p> <p>Аналіз та розкриття змісту почутого з опорою на допоміжні матеріали – малюнки, опорні слова, план. Оцінювання усної інформації.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень за малюнком (серією малюнків), за власними спостереженнями, на теми, що хвилюють другокласників</p>
<p>Змістова лінія «Читаємо»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>читає вголос</i> правильно, свідомо, плавно, цілими словами нескладні за змістом і формою тексти, правильно інтонує прості речення будь-якого виду;</p> <p><i>виявляє початкові уміння</i> читати мовчки; <i>пояснює</i> значення більшості слів, ужитих у прямому та переносному значеннях; <i>розпізнає, називає</i> в тексті яскраві, образні слова, вислови, пояснює їх роль у творі (з допомогою вчителя); <i>знаходить у тексті</i> незнайомі слова, з'ясовує їх значення, користуючись виносками, тлумачним словником, а також через контекст (за допомогою вчителя); <i>користується</i> найпростішими прийомами регулювання темпу читання, сили голосу, дихання залежно від змісту тексту (самостійно та за завданням учителя); <i>самостійно читає, практично розпізнає</i>, лише проглянувши текст, наявність або відсутність заголовка, загальну кількість абзаців, наявність власних назв в середині речення</p> <p><i>правильно інтонує</i> речення з однорідними членами і зі звертанням; <i>розрізняє</i> тексти-описи і тексти-розповіді; <i>визначає</i> тему тексту і його основну думку; <i>розрізняє</i> з опорою на найпростіші жанрові особливості тексти малих фольклорних форм, що опрацьовувалися під час навчання, а також</p>	<p>Розвиток навичок читання цілими словами. Розвиток навичок миттєвого впізнавання найуживаніших слів, що складаються з 2-3 букв, і коротких словосполучень (<i>хто ти, ми тут</i> і подібне).</p> <p>Формування вміння читати мовчки.</p> <p>Аналіз мовних засобів прочитаного тексту. Однозначні і багатозначні слова. переносні значення слів – метафора і метонімія (без уживання термінів).</p> <p>З'ясування значення незнайомих слів за контекстом і за тлумачним словником.</p> <p>Виразне читання. Визначення місця логічного наголосу в реченнях тексту. Використання під час читання прийомів регулювання дихання, сили голосу, темпу читання.</p> <p>Формування уміння миттєво (не читаючи всього підряд) розпізнавати окремі характеристики тексту: наявність або відсутність заголовка, загальна кількість абзаців, наявність слів з великою літерою в середині речення (власних назв).</p> <p>Читання, правильне інтонування речень, що містять звертання, однорідні члени речення. Читання текстів різних типів – розповіді, опису.</p> <p>Визначення теми тексту і його головної думки.</p> <p>Читання текстів, що належать до малих фольклорних форм, різних літературних</p>

<p>літературних жанрів (казка, вірш, оповідання, уривки з повістей-казок), <i>правильно їх називає;</i> <i>самостійно читає та розрізняє</i> нехудожні тексти за відсутністю у їх змісті яскравих образних висловів, наявністю наукових понять, фактів, історичних дат, передачі інформації; <i>виділяє</i> в структурі художнього і нехудожнього текстів заголовки, ілюстрації, схеми, таблиці, <i>використовує їх</i> для прогнозування орієнтовного змісту тексту та кращого його розуміння; <i>виявляє розуміння</i> фактичного змісту тексту та основних думок (за допомогою вчителя) художніх і нехудожніх текстів; <i>пояснює</i>, які, де, коли відбулися події; <i>визначає, правильно називає</i> персонажів художнього твору, <i>виділяє</i> серед них головного; <i>перераховує</i> цікаві факти, важливі ідеї в інформаційному тексті; <i>встановлює зв'язки</i> між подіями, дійовими особами; <i>ставить запитання</i> за фактичним змістом прочитаного з метою уточнення свого розуміння; <i>передає зміст</i> (детально або вибірково) твору чи окремих епізодів з дотриманням логіки викладу, а також з урахуванням структурних елементів тексту: зачину, основної частини, кінцівки;</p> <p><i>пояснює вчинки</i> персонажів у творі, висловлює щодо них найпростіші оцінні судження; <i>обґрунтовує</i> свої висновки (за допомогою вчителя); <i>розповідає</i> про свої загальні враження, почуття від прочитаного, (що саме сподобалося / не сподобалося, що було цікаво / нецікаво, що нового дізнався / дізналась), <i>підтверджує</i> свої думки фактами з тексту; <i>пов'язує</i> зміст прочитаного зі своїми знаннями, попереднім читацьким, а також власним життєвим емоційно-чуттєвим досвідом; <i>передає</i> власне ставлення до подій, вчинків персонажів; <i>бере участь</i> у колективному обговоренні прочитаного <i>добирає</i> для читання дитячі книжки на відповідну тему: казки про тварин, пригоди,</p>	<p>жанрів. Аналіз структури тесту – зачин, основна частина, кінцівка. Сприймання і практичне розрізнення текстів різних жанрів і різних типів. Читання текстів, що належать до наукового і ділового стилю мовлення (без використання термінів). Читання матеріалів, які мають комунікативне навантаження: достатньо розгорнутих (порівняно з попереднім роком навчання) інструкцій до ігрових чи навчальних завдань; листів, записок різного змісту, написаних учителем чи учнями; взаємне читання учнями виконаних творчих робіт. Робота з дитячою книжкою Практичне ознайомлення учнів зі змістом понять: письменник, його прізвище, назва (заголовок) книжки (твору), малюнок (ілюстрація), обкладинка, написи на ній, корінець, сторінка. Формування початкових умінь читати-розглядати дитячу книжку. Формування умінь правильно називати книжку (вір): спочатку прізвище письменника, потім назву. Практичне ознайомлення учнів з поняттями: бібліотека, бібліотекар, читальна зала, каталог. Ознайомлення школярів з основними правилами гігієни читання-розглядання, з правилами збереження книжки, правилами поведінки в бібліотеці. Формування і розвиток навички читання.</p> <p>Орієнтовний зміст літературного матеріалу: дитяча література в авторській жанрово-тематичній різноманітності: – твори усної народної творчості, дитячий фольклор; – твори відомих письменників-класиків України та зарубіжжя на актуальні теми для дітей; – художня вітчизняна і зарубіжна література сучасних письменників: казки, легенди, оповідання, вірші, п'єси, повісті-казки, комікси; – науково-пізнавальна література для дітей: книжки, енциклопедії, довідники; – дитяча періодика;</p>
--	--

<p>фантастика та ін.;</p> <p><i>зацікавлено й уважно слухає</i> співрозмовників, <i>толерантно ставиться</i> до їхніх думок, <i>пояснює своє розуміння</i> дискусійних питань; <i>знає і називає</i> найважливіші інформаційні ресурси: бібліотека, Інтернет, телебачення, дитячі газети, журнали, книжки, довідкові видання;</p> <p><i>називає</i> кілька прізвищ авторів прочитаних творів;</p> <p><i>називає</i> державні символи України й окремі національні символи, традиції українського народу</p> <p><i>імпровізує</i> з репліками, відтворюючи діалоги з казок, віршів, народних пісень тощо <i>бере участь</i> у виставі,</p> <p><i>вчиться використовувати</i> доречно голос і мову тіла (міміку, жести, рухи);</p> <p><i>додержується</i> правил поведінки у театрі;</p> <p><i>ділиться</i> своїми враженнями про виставу з однокласниками, описує свої почуття від переглянутої вистави;</p> <p><i>уміє знаходити</i> в афіші потрібну інформацію</p>	<p>Теми дитячого читання: про Батьківщину, сім'ю, на героїко-патріотичну тематику, про живу й неживу природу, дітей, дружбу, шкільне життя, пригоди, фантастика, казки, дитячі детективи, історії винаходів, відкриттів, сучасні технології та ін.</p> <p>Розігрування у групі діалогів з відомих казок.</p> <p>Складання і розігрування діалогів за малюнком, за описаною ситуацією.</p> <p>Відвідування циркової вистави, вистави у дитячих а (Театрі юного глядача, Ляльковому театрі)</p>
<p>Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка:</p> <p><i>розрізняє</i> види письма: друкованого, рукописного, малюнкowego; <i>розуміє</i> їх значення для спілкування між людьми на відстані і в часі;</p> <p><i>усвідомлює</i> роль в житті людей уміння писати грамотно, правильно, красиво;</p> <p><i>добирає і записує</i> (за допомогою вчителя) назву малюнка, заголовок до тексту; <i>пише</i> правильно, розбірливо, охайно з однаковим нахилом букв;</p> <p><i>дотримується</i> свідомо гігієнічних правил письма;</p> <p><i>дотримується</i> культури оформлення письмових робіт: <i>розташовує</i> самостійно заголовок у рядку, <i>дотримується</i> поля, правого і лівого краю сторінки, абзаців, <i>робить</i> охайні виправлення;</p> <p><i>складає, записує</i> (самостійно, в парі, з допомогою вчителя) речення за ілюстраціями, навчальною ситуацією, створеною вчителем.</p> <p><i>розташовує</i> слова й віршові строфи в колонку;</p>	<p>Уявлення про те, що письмо є важливим винаходом, який дає змогу передавати інформацію на відстані, зберігати її тривалий час.</p> <p>Переваги письма над іншими засобами передачі інформації (жести, умовні знаки, звукові сигнали та ін.).</p> <p>Переваги грамотної людини над безграмотною.</p> <p>Роль уміння писати в житті людей.</p> <p>Добір і записування назви малюнків, заголовоків до текстів.</p> <p>Дотримання гігієнічних правил письма і культури оформлення письмових робіт.</p> <p>Складання і записування речень за ілюстраціями, навчальною ситуацією, подіями з життя</p> <p>Розташування слів у таблиці, у колонку, на робочому рядку. доповнення таблиці</p>

<p>записує слова в таблицю;</p> <p>обмінюється елементарними письмовими повідомленнями (записка, лист, вітальна листівка, смс-повідомлення та ін.);</p> <p>відновлює деформований текст з 3–4 речень;</p> <p>створює і записує коротке зв'язне висловлення на добре відому та цікаву тему;</p> <p>перевіряє (з допомогою вчителя), чи грамотно написаний власний текст;</p> <p>виправляє орфографічні й пунктуаційні помилки на вивчені правила; удосконалює текст із часто повторюваними словами шляхом заміни їх синонімами та займенниками (без уживання термінів) самостійно і з допомогою вчителя</p>	<p>пропущеними словами або словосполученнями</p> <p>Написання листа, листівки, записки, смс-повідомлення, запрошення, привітання, Доповнення тексту однією із пропущених частин.</p> <p>Відновлення деформованого тексту (порушена послідовність речень, частин тексту, присутність у тексті речення, що не стосується теми тексту.</p> <p>Коректура чужого і власного тексту, виправлення помилок усіх видів – лексичних, орфографічних, пунктуаційних.</p> <p>Удосконалення тексту – заміна слів, що часто повторюються займенниками і синонімами</p>
<p>Змістова лінія «Досліджуємо медіа»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка:</p> <p>сприймає прості медіапродукти;</p> <p>обговорює зміст простих медіатекстів, розповідає, про що в них ідеться;</p> <p>визначає, кому і для чого призначений медіатекст;</p> <p>практично розрізняє дитячі періодичні видання: газету, журнал; правильно називає 1 – 2 дитячі журнали (наприклад, «Малютко», «Пізнайко» «Вигадай, думай, грай», «Світ принцес», «Барбоскін», «Котелло» та ін);</p> <p>створює СМС-повідомлення, фото, інформацію в Інтернеті за допомогою дорослих</p>	<p>Робота з медіа продукцією: читання текстів, що можуть зацікавити учнів, обговорення їх змісту; перегляд мультфільмів.</p> <p>Ознайомлення школярів з періодичними виданнями (дитяча газета, журнал).</p> <p>СМС-повідомлення. Правила написання смс-повідомлень.</p> <p>Формування уміння знаходити в Інтернеті необхідну інформацію</p>
<p>Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка:</p> <p>знає і розповідає про роль мови і мовлення в житті людей;</p> <p>володіє поняттям про рідну мову</p> <p>знає ввічливі слова і формули привітання, подяки, прощання, прохання, вибачення, використовує їх у власному мовленні під час спілкування;</p> <p>розрізняє усні і письмові висловлювання, текст; вирізняє діалогічне мовлення.</p> <p>розрізняє мовні і немовні звуки;</p> <p>знає, що слова складаються зі звуків, що звуки на письмі позначаються буквами;</p> <p>пояснює зміну значення слова у результаті заміни одного зі звуків або їх перестановки;</p> <p>правильно відтворює ланцюжок звуків у почутому слові з 2-5 звуків(без явищ асиміляції);</p>	<p>Мова і мовлення. Роль мови в житті людей. Мова – засіб передачі досвіду людства, найважливіший засіб спілкування людей. Поняття про рідну мову.</p> <p>Культура спілкування. Поняття про мовленнєву вправність.</p> <p>Усне й писемне мовлення. Діалог як зразок усного мовлення. Українське письмо.</p> <p>Звуки і букви. Склад. Наголос</p> <p>Звуки мовлення у зіставленні з немовними звуками.</p> <p>Уявлення про те, що слова складаються зі звуків.</p> <p>Смислорозрізнавальна роль звуків; спостереження за тим, як вставка, пропуск, заміна одного зі звуків слова може призвести до появи іншого слова (сон – слон, танк – так, сини – сіни та ін.).</p>

<p><i>виділяє</i> перший і останній звуки у будь-якому слові букварного тексту; <i>поєднує</i> окремі звуки (2-4) у склад відповідної структури або слова;</p> <p><i>розрізняє</i> голосні і приголосні звуки за звучанням та способом вимовляння;</p> <p><i>правильно вимовляє</i> приголосні звуки [дж], [дз], [дз'], [ц], [ц'], [ч], гортанний звук [г] та глотковий [ґ]; <i>володіє</i> способом поділу слів на склади; поділяє на склади слова; <i>володіє</i> способом визначення наголосу в словах; <i>вимовляє</i> слова з правильним наголосом (за вимогами програми); <i>правильно наголошує</i> загальноживані слова; <i>експериментує</i> з наголосом: <i>порівнює</i> і <i>пояснює</i> значення слів, які відрізняються лише наголосом;</p> <p><i>переносить</i> слова з рядка в рядок складами; <i>не відриває</i> при переносі від слова склад, позначений однією буквою; <i>правильно переносить</i> слова зі збігом приголосних, з літерами ь, й, буквосполученнями дж, дз, йо, ьо, апострофом, подвоєними приголосними; <i>правильно читає</i> (напам'ять або із запису) український алфавіт; <i>розташовує</i> 5–6 слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру; <i>користується</i> алфавітом у роботі з навчальними словниками; <i>пояснює</i> співвідношення між звуками і буквами у складі, слові; <i>розрізняє</i> форми слова і різні слова;</p> <p><i>володіє</i> способом визначення в словах закінчення і основи;</p> <p><i>правильно вимовляє</i> слова з ненаголошеними голосними [е], [и], з приголосними, парними за дзвінкістю-глухістю, в слабких позиціях; <i>володіє</i> поняттям про сильні і слабкі позиції голосних і парних за дзвінкістю-глухістю і м'якістю-твердістю приголосних звуків.</p>	<p>Послідовний ряд звуків слова. Виділення окремих звуків слова шляхом інтонування. Утворення складів різної структури, слів з розрізнених звуків. Голосні і приголосні звуки, голосні наголошені і ненаголошені, приголосні тверді і м'які, дзвінки і глухі. Удосконалення вимови окремих звуків, які мають певні вимовні труднощі: [г], [ґ], [дж], [дз], [дз'], [ц], [ц'], [ч] та ін. Поділ слова на склади. Повторення за вчителем слів з наступним поділом їх на склади (слово вимовляється за правилами вимови). Розрізнення одно-, дво-, трискладових слів. Наголос у слові. Повторення за вчителем слів так, щоб було чітко чути склад під наголосом Оволодіння нормами правильної вимови українських слів. Оволодіння українськими акцентологічними нормами.</p> <p>Основні правила переносу слів з рядка на рядок. Позначення звуків буквами.</p> <p>Алфавіт. Алфавітні назви букв. Розташування слів за алфавітом. Використання алфавіту для роботи з орфографічним і тлумачними словниками для початкової школи.</p> <p>Граматичне значення слова. Форми слова і різні слова. Склад слова: основа і закінчення. Спосіб визначення закінчення і основи в слові.</p> <p>Позиційні чергування голосних [е и] і приголосних, парних за дзвінкістю-глухістю, звуків в українських словах.</p> <p>Поняття про сильну і слабку позиції звуків. Сильні і слабкі позиції голосних і парних за дзвінкістю-глухістю і м'якістю-твердістю приголосних звуків. Перевірка орфограм слабких позицій зміною</p>
---	---

<p><i>розрізняє</i> сильні і слабкі позиції голосних і приголосних звуків; <i>перевіряє</i> орфограми слабких позицій за допомогою зміни слів;</p> <p><i>володіє</i> поняттям про споріднені слова і корінь слова; <i>знаходить</i> серед групи слів спільнокореневі; <i>добирає</i> до поданого слова спільнокореневі; <i>розрізняє</i> спільнокореневі слова і форми того самого слова, спільнокореневі слова і словах омонімічними коренями; <i>перевіряє</i> орфограми слабких позицій за допомогою спільнокореневих слів; <i>володіє</i> способами роботи з орфографічним словником; <i>володіє</i> загальноживаними українськими словами, зокрема тими, що стосуються навчальної діяльності; <i>впізнає і розрізняє</i> слова–назви предметів, ознак, дій; ставить до слів питання <i>хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять?</i>;</p> <p><i>розпізнає</i> слова, близькі і протилежні за значенням; <i>розрізняє</i> пряме й переносне значення слів; <i>намагається пояснювати</i> різні значення багатозначних слів; <i>розподіляє</i> ряд слів на 2 групи за смисловою ознакою; <i>доповнює</i> кожену групу 2-3 словами; <i>доречно вживає</i> слова різних лексичних груп у власному мовленні;</p> <p><i>відрізняє</i> на слух загальноживані українські слова від слів споріднених мов з тим самим значенням;</p> <p><i>співвідносить</i> слово і зображення відповідного предмета, дії, ознаки; вибирає з-поміж 2-3 слів те, якому відповідає тлумачення, пропонуване вчителем; <i>пояснює</i> лексичне значення найуживаніших українських слів; <i>дізнається</i> про походження деяких українських слів.</p> <p><i>визначає</i> кількість слів у реченні, розрізняє</p>	<p>слова. Значущі частини слова – основа, закінчення, корінь. Формування поняття про споріднені слова і корінь слова. Формування способу визначення значущих частин у слові. Спільнокореневі слова і форми слова. Спільнокореневі слова і слова з омонімічними коренями. Перевірка орфограм за допомогою спільнокореневих слів. Орфографічний словник і способи роботи з ним. Перевірка правопису слів за орфографічним словником.</p> <p>Здатність слова називати. Слова-назви предметів, ознак предметів, дій предметів. Слова ввічливості, їхня роль у мовленні. Дослідження лексичного значення слова. Слова, близькі і протилежні за лексичним значенням. Слова однозначні і багатозначні. Пряме й переносне значення слів. Використання лексичного багатства української мови у власному мовленні</p> <p>Тематичні групи слів. Робота над засвоєнням власне українських загальноживаних слів на місці засвоєних окремими учнями в дошкільному житті російських слів: <i>олівець, гумка, рядок, зошит, лялька, годинник, літак, смужка, малюнок, крапка, кишеня, сорочка</i> та ін. Уточнення правильного вимовлення українських слів, на місці яких засвоєно під впливом російської мови слова з іншим звучанням: <i>лінійка, вікно, ліс, дерево, бабуся, дідусь</i> та ін. Робота над усвідомленням учнями лексичного значення слова: розв'язання кросвордів, відгадування загадок, добір до слів синонімів та антонімів (без уживання термінів), знайомство з походженням окремих слів</p> <p>Слово і речення. Поділ речення на слова.</p>
---	---

<p>службові слова і слова-назви; володіє <i>способом</i> визначення службового слова в реченні;</p> <p><i>складає</i> графічні схеми простих речень (до 5 слів), у тому числі зі службовими частинами мови;</p> <p><i>складає</i> речення, які відповідають заданим графічним моделям;</p> <p><i>доповнює</i> речення 1–2 словами за змістом, добираючи їх самостійно або вибираючи із запропонованих у підручнику, вчителем.</p> <p><i>інтонаційно правильно вимовляє</i> (читає) речення, різні за метою висловлювання, і відповідно оформляє їх на письмі;</p> <p><i>упізнає</i> речення за певною комунікативною ознакою (містить запитання, прохання, побажання та ін.);</p> <p><i>складає</i> речення за малюнком, на задану тему;</p> <p><i>визначає</i> кількість речень у тексті (з 2–4 речень); виявляє їх межі за графічними орієнтирами;</p> <p><i>розпізнає</i> текст за основними ознаками;</p> <p><i>обирає</i> з поданих або добирає самостійно заголовок до тексту букварного типу;</p> <p><i>розрізняє</i> текст-розповідь і текст-опис та <i>пояснює</i> їх призначення;</p> <p><i>визначає</i> в тексті зачин, основну частину, кінцівку;</p> <p><i>відновлює</i> деформований текст;</p> <p><i>пояснює</i> роль виражальних засобів у тексті;</p> <p><i>складає і записує</i> невеликий текст (3–4 речення) за ілюстрацією, серією малюнків, про події з власного життя;</p> <p><i>дотримується</i> абзаців у процесі записування текстів;</p> <p><i>використовує</i> займенники, прислівники, контекстні синоніми (без уживання термінів) для зв'язку речень у тексті</p>	<p>Службові слова. Розмежування в усному мовленні і на письмі слів-назв і службових слів (прийменників, часток, сполучників). Побудова графічних схем речень, які складаються з 1–5 слів. Добір речень, що відповідають заданим графічним моделям.</p> <p>Поширення речень. Речення як засіб мовленнєвого спілкування. Речення розповідні, питальні, спонукальні. Окличні речення. Розділові знаки наприкінці речення. Правильне інтонування речень, різних за метою висловлювання та емоційним забарвленням, оформлення цих речень на письмі. Спостереження за інтонацією розповідних, питальних, спонукальних, а також окличних речень. Складання власних висловлювань за малюнком, на задану тему, за власними спостереженнями Речення і текст. Зв'язок речень у тексті.</p> <p>Ознаки зв'язного тексту. Зміст, заголовок тексту; відповідність заголовка змісту тексту. Тема тексту і його основна думка. Відображення в заголовку до тексту його теми або основної думки. Типи текстів – опис і розповідь. Структура тексту – зачин, основна частина, кінцівка. Роль абзаців в тексті. Відновлення деформованого тексту: розташування речень за змістом. Перевірка і вдосконалення чужих і власних Роль виражальних засобів у тексті. Поділ зв'язного висловлювання на речення; встановлення меж речення на слух і за графічними ознаками (велика літера у першому слові, розділові знаки в кінці). Списування навчальних друкованих і рукописних текстів. Письмо під диктування. Навчальні диктанти, матеріалом для яких є слова, речення, тексти</p>
---	---

3 клас

Очікувані результати навчання	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	

<p>Здобувач/здобувачка: <i>сприймає уважно усні репліки співрозмовника, уточнює почуте в діалозі з огляду на ситуацію спілкування: перепитує, доречно реагує на них;</i> <i>сприймає уважно монологічне висловлення, використовує усну інформацію з конкретною метою;</i></p> <p><i>розуміє й адекватно виконує сприйняті на слух навчальні інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань; відтворює зміст почутого (послідовність подій у розповіді, перелік ознак в описі, наведені аргументи в міркуванні); визначає тему і мету усного повідомлення; добирає заголовки до текстів і до частин прослуханого тексту вибирає інформацію з почутого, використовує її для створення власних висловлень; визначає позицію мовця, погоджується з нею або заперечує; впевнено висловлює власні думки з приводу почутого, аргументує їх, спираючись на власний досвід;</i></p> <p><i>вступає і підтримує діалог на теми, пов'язані з важливими життєвими ситуаціями; аргументує свої думки під час розмови; формулює розгорнуту відповідь на поставлене запитання; виявляє доброзичливе ставлення до думок інших; дотримується етичних норм спілкування, правил етикету; користується формулами мовленнєвого етикету, вживає у процесі спілкування правильні форми звертань, слів, що виражають прохання, пропозицію, побажання, вибачення; створює усне зв'язне висловлення за ілюстрацією; частиною тексту, планом, опорними словами, словосполученнями; використовує виражальні засоби мови; розповідає про свої спостереження, враження, події з власного життя;</i></p>	<p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.</p> <p>Вибір необхідної інформації з почутого.</p> <p>Сприймання на слух і розуміння текстів різних стилів (художнього, розмовного, науково-популярного), різних жанрів і типів (розповідь, опис, міркування).</p> <p>Сприймання і розуміння навчальних інструкцій, настанов.</p> <p>Усвідомлення елементів фактичного змісту (дійові особи, місце і час дії, тема і мета) висловлювань.</p> <p>Запам'ятовування послідовності подій, наведених ознак, наданих аргументів.</p> <p>Усвідомлення структури почутого, добір заголовків до змістових частин.</p> <p>Визначення теми і мети почутої інформації.</p> <p>Визначення власного ставлення до позиції мовця. Вираження власної думки щодо змісту прослуханого, персонажів, фактів чи подій.</p> <p>Ведення діалогу. Аргументація власних думок, вираження ставлення до думок співрозмовника.</p> <p>Надання вправної відповіді на запитання співрозмовника, доведення власної думки, толерантне ставлення до думок інших</p> <p>Розширення уявлень про культуру мовлення і культуру спілкування: етичні норми мовлення, правила культури спілкування.</p> <p>Складання усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування, есе) самостійно та з опорою на дидактичні матеріали (даним початком, основною частиною або кінцівкою, складеним планом</p> <p>Усний переказ текстів з опорою на допоміжні матеріали.</p> <p><i>використовує виражальні засоби мови</i></p> <p>Вираження власної думки щодо змісту прослуханого.</p> <p>Використання виражальних засобів мови</p>
--	--

<p><i>бере участь</i> у створенні есе під керівництвом учителя; <i>впевнено висловлює</i> власну думку про предмети, явища, події; <i>усно переказує</i> текст з опорою на допоміжні матеріали;</p>	
Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>дотримується</i> загальних правил письма; <i>дотримується</i> пропорційної висоти, ширини, нахилу великих і малих букв та пунктуаційних знаків (! ?) у зошиті в одну лінійку; <i>нарощує</i> швидкість письма, безвідривно поєднуючи елементи букв та букви між собою; <i>прискорює</i> письмо в міру своїх психофізіологічних можливостей, не спотворюючи форми букв та їх поєднань;</p> <p><i>пише</i> розбірливо; <i>оформлює</i> охайно письмову роботу в зошиті в одну лінійку; <i>дотримується</i> абзаців, полів зошита; <i>записує</i> слова в колонку; <i>обирає</i> для оформлення повідомлення відповідний шрифт, розмір тощо; <i>створює</i> письмове висловлення (розповідь, опис) на добре відому й цікаву тему, на основі вражень від прочитаного твору, переглянутого фільму, ситуації з життя; <i>висловлює</i> своє ставлення до того, про що пише;</p> <p><i>складає і записує</i> художні і науково-популярні описи за поданим зразком, використовуючи інформацію з різних джерел;</p> <p><i>будує</i> текст-міркування за зразком та поданим початком;</p> <p><i>письмово переказує</i> текст розповідного змісту;</p> <p><i>складає</i> тексти з метою письмового спілкування з батьками, вчителем, однокласниками, друзями (sms-повідомлення, привітання, запрошення та ін.) з</p>	<p>Розвиток навички письма. Дотримання графічних, гігієнічних і технічних правил письма.</p> <p>Формування навички письма в графічній сітці в одну лінійку. Розвиток швидкості письма: безвідривне поєднання елементів букв <i>и, л, п; н, р, ф</i> та 3–4 букви між собою типу <i>дим, мили, ориз, трив</i> без викривлень графем.</p> <p>Дотримання культури оформлення письмових робіт.</p> <p>Дотримання абзаців, полів під час запису текстів.</p> <p>Створення коротких письмових повідомлень (sms-повідомлення, привітання, запрошення та ін.).</p> <p>Висловлення власного ставлення до змісту написаного.</p> <p>Побудова зв'язних текстів різних типів (розповідь, опис, міркування). Створення текстів за поданим зразком відповідно до заданого стилю мовлення із залученням необхідної інформації з різних джерел. Написання власного міркування за поданим початком.</p> <p>Письмовий переказ текстів розповідного характеру. Написання переказів (розповідь) за колективно складеним планом, з опорою на ключові слова та сполучення слів. Побудова текстів, орієнтованих на адресата мовлення з метою письмового спілкування, використанням в текстах формул звертання,</p>

<p>використанням формул звертання, подяки тощо; <i>використовує</i> у власних текстах виражальні засоби мови; <i>оформлює</i> власне висловлення так, щоб воно було грамотним і зрозумілим; <i>знаходить</i> і акуратно <i>виправляє</i> у чужому і власному тексті помилки (графічні, орфографічні, граматичні, лексичні і стилістичні);</p> <p><i>відновлює</i> деформований текст;</p> <p><i>обговорює</i> письмові роботи (власні й однокласників) у парі, невеликій групі, визначає позитивні характеристики</p>	<p>подяки тощо.</p> <p>Використання виражальних засобів мови. Належне оформлення текстів.</p> <p>Коректура та редагування текстів (відповідність темі; логічність і послідовність викладу думок; усунення помилок, одноманітних конструкцій, невиправданих лексичних повторів) Відновлення деформованого тексту (порушена послідовність речень, частин тексту, присутність у тексті речення, що не стосується теми текст Обговорення власних письмових робіт і робіт однокласників</p>
Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>сприймає</i> доступні медіатексти; <i>визначає</i> мету простих медіаповідомлень; <i>інтерпретує</i> медіаповідомлення на основі власного досвіду; <i>виділяє</i> цікаву для себе інформацію; <i>намагається виявити</i> приховану інформацію в медіапродуктах; <i>пояснює</i> свою реакцію на медіаповідомлення (як буде реагувати у відповідь); <i>створює</i> прості медіапродукти (листівка, sms-повідомлення, фотоколаж, комікс, книжечка тощо); <i>пояснює</i>, кому і для чого призначені створені ним медіапродукти.</p>	<p>Сприймання простих медіатекстів, виявлення в них очевидних ідей та прихованої інформації.</p> <p>Висловлення власного ставлення до медіаповідомлень.</p> <p>Створення простих медіапродуктів.</p>
Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>правильно вимовляє</i> слова з апострофом, звуками [ґ], [дж], [дз], [дз'], дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим, ненаголошеними голосними [е], [и], подовженими приголосними звуками; <i>правильно наголошує</i> загальнонавчальні слова; <i>відтворює</i> напам'ять український алфавіт; <i>розташовує</i> 7–9 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу і другу літери; <i>користується</i> алфавітом під час роботи з навчальними словниками; <i>пояснює</i> пряме і переносне значення слів;</p>	<p>Дослідження фонетичних закономірностей української мови. Дотримання орфоепічних вимог і акцентологічних норму власному мовленні.</p> <p>Користування алфавітом. Користування навчальними словниками – орфографічним, тлумачним. Спостереження за лексичним значенням слова. Уживання у власному мовленні слів різних</p>

<p><i>добирає</i> до поданого слова 1–2 найуживаніші синоніми, антоніми; <i>користується</i> навчальними словниками синонімів, антонімів; <i>розпізнає</i> найуживаніші багатозначні слова і <i>пояснює</i> їх різні значення; <i>знаходить</i> синонімів, антонімів, багатозначних слів у тексті і <i>пояснює</i> їхню роль; <i>доречно використовує</i> у власних висловленнях слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова; <i>визначає і пояснює</i> роль закінчення, кореня, префікса, суфікса в слові; <i>розрізняє</i> спільнокореневі слова і форми того самого слова (з допомогою вчителя); <i>володіє</i> оняттям про орфограму; <i>розрізняє</i> різні типи орфограм; <i>розпізнає</i> слова з орфограмами і перевіряє ці орфограми; <i>володіє</i> способами перевірки орфограм слабких позицій в корені слова (за сильною позицією звуків), <i>правильно записує</i> слова із цими орфограмами; <i>користується</i> орфографічним словником для перевірки написання слів з ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом; <i>правильно записує</i> слова з префіксами;</p> <p><i>володіє</i> поняттям про іменник як частину мови <i>розпізнає</i> в тексті і <i>самостійно добирає</i> іменники, <i>ставить</i> до них питання; <i>розпізнає</i> іменники, які називають опредмечені дії, ознаки; <i>розрізняє</i> іменники – назви істот і неістот, <i>правильно ставить</i> до них питання; <i>розрізняє</i> власні і загальні іменники; <i>записує</i> власні іменники з великої букви; <i>визначає</i> рід іменників; <i>змінює</i> іменники за числами;</p> <p><i>доречно вживає</i> іменники у власному мовленні; <i>володіє</i> способом перевірки орфограм слабких позицій у відмінкових закінченнях іменників (шляхом добору слів тієї ж відміни з наголошеним закінченням); <i>володіє алгоритмом</i> перевірки орфограм у відмінкових закінченнях; <i>правильно вимовляє і пише</i> згідно з</p>	<p>лексичних груп (слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова).</p> <p>Дослідження будови слова.</p> <p>Розрізнення форм слова і споріднених слів.</p> <p>Типи орфограм. Орфограми слабких позицій. Загальний спосіб перевірки орфограм слабких позицій. Дослідження орфограм, пов'язаних з будовою слова. Перевірка орфограм слабких позицій в корені слова. Перевірка правопису слів за допомогою словника.</p> <p>Правопис слів с префіксами <i>роз-</i>, <i>без-</i>, <i>з-</i> (<i>с-</i>), <i>пре-</i>, <i>при</i> Іменник як частина мови.</p> <p>Спостереження за номінативною функцією іменників у мовленні. Розрізнення назв істот і неістот, власних і загальних іменників.</p> <p>Правопис власних іменників з великої букви.</p> <p>Визначенні граматичних значень іменника – роду й числа. Змінювання іменників за числами. Вживання іменників у власних висловленнях. Перевірка орфограм у відмінкових закінченнях іменників за сильною позицією (за допомогою перевірних слів).</p> <p>Послідовність дій під час перевірки орфограм в закінченнях іменників..</p>
---	---

<p>орфоепічними нормами кінцеві приголосні основи і голосні у відмінкових закінченнях;</p> <p><i>правильно вимовляє і пише</i> закінчення іменників чоловічого роду на -ар, -яр;</p> <p><i>володіє</i> поняттям про прикметник; <i>розпізнає</i> прикметники в тексті; <i>пояснює</i> роль прикметників у мовленні; <i>будує</i> словосполучення прикметників з іменниками, <i>встановлює</i> між ними граматичний зв'язок за допомогою питань; <i>змінює</i> прикметники за родами, числами і відмінками;</p> <p><i>розпізнає</i> граматичну форму прикметника за родовим закінченням, поставленим питанням, за граматичною формою іменника, з яким він зв'язаний;</p> <p><i>вживає</i> прикметники у власних висловленнях з метою їх увиразнення;</p> <p><i>перевіряє орфограми</i> слабких позицій у закінченнях прикметників за сильною позицією шляхом підстановки перевірного слова;</p> <p><i>володіє</i> поняттям про числівник <i>розпізнає</i> серед слів числівники, які відповідають на питання <i>скільки?</i>;</p> <p><i>правильно вимовляє, наголошує і записує</i> числівники 5, 9, 11–20, 30, 50, 60, 70, 80;</p> <p><i>правильно читає</i> числові вирази;</p> <p><i>розпізнає</i> дієслова в тексті, ставить до них питання;</p> <p><i>розрізняє</i> форми часу, особи, роду і числа дієслів;</p> <p><i>змінює</i> дієслова за часами, особами, родами і числами;</p> <p><i>правильно записує не</i> з дієсловами;</p> <p><i>володіє способом</i> визначення I і II дієвідміни; <i>перевіряє</i> орфограми особових закінчень шляхом визначення типу дієвідміни (за 3-ою особою множини);</p> <p><i>добирає</i> дієслова-синоніми, антоніми, з прямим і переносним значеннями і <i>доречно вживає</i> їх у власних висловленнях;</p> <p><i>правильно інтонує</i> речення, різні за метою висловлювання та вираженням почуттів;</p> <p><i>правильно будує і записує</i> розповідні, питальні, спонукальні, окличні і неокличні речення, <i>правильно вживає</i> розділові знаки в</p>	<p>Вимовляння кінцевих приголосних основи і голосних в закінченнях слів відповідно до літературної норми (<i>душею, площею, нічю, подорожжю, сумішшю, овочі, у тиші</i> тощо). Правопис цих слів.</p> <p>Засвоєння правильної вимови, правопису закінчень окремих іменників чоловічого роду на -ар, -яр (школяр<u>ем</u>, але маляр<u>ом</u>).</p> <p>Прикметник як частина мови. Дослідження ролі прикметників у мовленні.</p> <p>Встановлення граматичного зв'язку між прикметниками і іменниками у словосполученнях.</p> <p>Змінювання прикметників за граматичними значеннями.</p> <p>Визначення граматичної форми прикметників.</p> <p>Використання прикметників у власному мовленні.</p> <p>Перевірка орфограм у відмінкових закінченнях прикметників.</p> <p>Числівник як частина мови. Дослідження ролі числівників у мовленні.</p> <p>Засвоєння правильної вимови і правопису найуживаніших числівників.</p> <p>Дослідження ролі дієслів у мовленні.</p> <p>Граматичні значення дієслів (значення часу, особи, роду, числа). Змінювання дієслів за часами, у минулому часі за родами і числами.</p> <p>Правопис <i>не</i> з дієсловами.</p> <p>Правопис особових закінчень дієслів. Два набори особових закінчень (I і II дієвідміни).</p> <p>Перевірка орфограм в особових закінченнях дієслів шляхом визначення типу дієвідміни.</p> <p>Уживання дієслів у власному мовленні.</p> <p>Роль речень у спілкуванні між людьми.</p> <p>Дослідження речень, різних за метою висловлювання (розповідні, питальні і спонукальні). Вимова речень з окличною інтонацією.</p> <p>Правильне інтонуювання цих речень.</p> <p>Розділові знаки в їх кінці.</p>
---	--

<p>їх кінці; <i>правильно інтонує і записує</i> речення зі звертанням; <i>використовує</i> форми кличного відмінка під час звертань; <i>знаходить</i> у реченні за допомогою питань пари слів зв'язаних, між собою за змістом і граматично; <i>встановлює</i> зв'язок між головним і залежним словом у словосполученні; <i>володіє поняттям</i> про підмет і присудок як головні члени речення;</p> <p><i>володіє способом</i> визначення в реченні головних членів (підмета і присудка – його граматичної основи);</p> <p><i>визначає</i> в реченні другорядні (без поділу на види) члени речення;</p> <p><i>розрізняє</i> речення поширені й непоширені; <i>складає і поширює</i> прості речення за поданими схемами; <i>перебудовує</i> два прості речення в одне просте з однорідними членами;</p> <p><i>позначає</i> на письмі інтонацію перелічування між однорідними членами речення комою; <i>поєднує</i> однорідні члени речення за допомогою сполучників: <i>і, та, чи, або, а, але</i>; <i>ставить кому</i> перед сполучниками <i>а, але</i>; <i>складає схеми</i> речень, <i>будує речення</i> за схемами; <i>володіє</i> поняттям про складне речення, <i>поєднує</i> за зразком два прості речення в одне складне; <i>ставить кому</i> між частинами складного речення; <i>будує</i> складне речення, <i>складає</i> його схему;</p> <p><i>будує</i> складне речення за поданою схемою;</p> <p><i>визначає</i> в тексті зачин, основну частину і кінцівку; <i>відновлює</i> деформований текст самостійно або в парі: переставляє частини відповідно до логіки загального змісту, <i>вилучає зайві</i> речення, що не відповідають темі, <i>добирає</i></p>	<p>Звертання, розділові знаки при них.</p> <p>Форма кличного відмінка у звертанні Зв'язок слів у реченні. Виділення в реченні словосполучень. Грамматичний зв'язок між головним і залежним словом у словосполученні</p> <p>Грамматична основа речення. Підмет і присудок – головні члени речення, змістовий і граматичний зв'язок між ними. Дві функції присудка.</p> <p>Спосіб визначення граматичної основи речення. Порядок дій під час визначення головних членів речення.</p> <p>Другорядні члени речення – слова, які за змістом і граматично залежать від головних або інших другорядних членів. Речення поширені й непоширені. Слова, які не є членами речення (звертання). Однорідні члени речення – групи рівноправних слів, граматично незалежних одне від одного. Головні і другорядні однорідні члени речення. Інтонація перелічування між однорідними членами речення. Поєднання однорідних членів речення за допомогою сполучників: <i>і, та, чи, або, а, але</i>. Кома перед сполучниками <i>а, але</i>.</p> <p>Складання схем речень. Побудова речень за поданими схемами.</p> <p>Поняття про складне речення.</p> <p>Кома між частинами складного речення. Побудова складних речень за малюнками, створеними ситуаціями. Складання схем складних речень. Побудова складних речень за поданими схемами.</p> <p>Текст. Дослідження будови тексту. Відновлення деформованого тексту (упорядкування частин, добір заголовка)</p> <p>Тексти різних типів (розповідь, опис,</p>
--	--

<p>заголовок, додає власну кінцівку тощо; <i>розпізнає</i> текст-розповідь, опис, міркування, есе; <i>розрізняє</i> за характерними ознаками художні, науково-популярні та ділові тексти; <i>визначає</i> тему і мету тексту; <i>добирає</i> заголовок відповідно до теми тексту і його основної думки; <i>складає</i> план тексту;</p> <p><i>дотримується</i> абзаців у оформленні текстів на письмі; <i>використовує</i> для зв'язку речень у тексті займенники, прислівники, близькі за значенням слова; <i>письмово переказує</i> текст-розповідь (початковий обсяг 50–70 слів), відтворюючи використані автором виражальні засоби мови;</p> <p><i>складає</i> письмове висловлювання (близько 60 слів) на основі власних вражень від прочитаного твору, переглянутого фільму, ситуації з життя класу, сім'ї та ін.; <i>висловлює</i> своє ставлення до того, про що пише; <i>складає</i> записки, привітання, запрошення, листи; <i>використовує</i> виражальні засоби мови;</p> <p><i>помічає</i> в роботі товариша позитивні сторони та дає поради щодо вдосконалення роботи, орієнтуючись на пам'ятку, підготовлену вчителем; <i>знаходить і виправляє</i> у власному тексті помилки (орфографічні, граматичні і стилістичні), орієнтуючись на пам'ятку, підготовлену вчителем</p>	<p>міркування, есе) і стилів текстів (художні, науково-популярні, ділові).</p> <p>Визначення теми і мети тексту. Добір заголовка до тексту.</p> <p>Складання плану тексту (в парі або в групі). Дотримання абзаців у оформленні текстів на письмі. Використання у власних текстах прислівників, займенників, багатозначних слів, синонімів. Написання переказів (опис або розповідь) за колективно складеним планом, з опорою на ключові слова та сполучення слів, із дотриманням тричастинної структури тексту. Дотримання абзаців під час запису текстів. Письмове висловлювання про прочитаний твір, епізод переглянутого фільму, ситуації з життя класу або сім'ї та ін. Висловлення власної думки у письмовій формі. Складання записки, яка містить пояснення певного факту; привітання, запрошення; написання листа (другові, письменникові, тощо). Використання виражальних засобів мови в писемному мовленні. Обговорення письмових робіт у парах, невеликих групах. Коректура і редактура власних текстів і текстів однокласників і однокласниць.</p>
---	--

4 клас

Очікувані результати навчання	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>сприймає уважно</i> усну інформацію: розповідь учителя, висловлювання однолітків, дитячі радіопередачі, аудіозаписи тощо; <i>розуміє</i> з одного прослуховування художній чи</p>	<p>Сприймання усної інформації з певною метою.</p>

<p>науково-популярний текст, час звучання якого триває 3–4 хвилини (320 – 400 слів); <i>визначає</i> тему й основну думку тексту, причинно-наслідкові зв'язки; <i>зіставляє</i> тему й головну думку усного повідомлення з власними спостереженнями, поведінкою, досвідом; <i>висловлює</i> власне ставлення до усного повідомлення; <i>висловлюється</i> з приводу змісту прослуханого; <i>виявляє</i> у сприйнятих на слух текстах образні і влучні вирази, коментує їх; <i>розрізняє</i> основну і додаткову інформацію; <i>виявляє</i> своє ставлення до дійових осіб, їхніх вчинків; <i>виконує</i> усні інструкції й настанови вчителя щодо навчальних завдань; <i>переказує</i> зміст почутого творчо (змінює оповідача в тексті-розповіді, послідовність наведених ознак в описі, послідовність аргументів у міркуванні, доповнює опис іншими ознаками, а міркування іншими аргументами); <i>вибирає</i> з почутого інформацію для створення власного висловлення з конкретною метою (усне оголошення, усний відгук, усний стислий переказ); <i>узагальнює</i> і <i>систематизує</i> почуту інформацію; <i>прогнозує</i>, як отриману інформацію можна використати з користю; <i>обґрунтовує</i> своє ставлення до почутого, спираючись на набуті знання, власний досвід; <i>визначає</i> позицію мовця, погоджується з нею чи заперечує; <i>ініціює</i> спілкування на тему, яка зацікавила; <i>бере участь</i> у дискусії, наводить докази; <i>висловлює</i> доброзичливо своє ставлення до думок інших співрозмовників (поділяє їх повністю, частково чи аргументовано відхиляє); <i>висловлює</i> й <i>аргументує</i> свою позицію; <i>обирає</i> вербальні й невербальні засоби спілкування для досягнення мети; <i>дотримується</i> мовленнєвого етикету, норм літературної вимови; <i>будує</i> самостійно усне зв'язне висловлення (розповідь, опис, міркування, есе) за спостереженнями в навколишньому світі, ілюстрацією, поданим зачином або кінцівкою, за опорними словами, за поданим або колективно чи самостійно складеним планом;</p>	<p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.</p> <p>Зіставлення теми й головної думки усного повідомлення з власним досвідом.</p> <p>Визначення власного ставлення до повідомлюваного.</p> <p>Виявлення в прослуханих текстах виражальних засобів.</p> <p>Вибір і використання інформації з почутого для створення власних висловлень щодо його змісту.</p> <p>Відтворення змісту почутого творчо.</p> <p>Вибір і використання інформації з почутого для створення власних висловлень</p> <p>Оцінювання усної інформації.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, вербальними і невербальними засобами, етикетними нормами культури спілкування, відстоювання власної позиції, толерантне</p>
--	---

<p><i>пропонує, як можна вдосконалити або доповнити зв'язне висловлення.</i> <i>використовує виражальні засоби мови;</i> <i>виражає своє ставлення до висловлюваного;</i> <i>дає загальну оцінку почутому діалогу або розповіді, опису, есе чи міркуванню;</i></p> <p><i>бере участь у відтворенні, розігруванні діалогу, створенні діалогу на задану тему, за ілюстрацією, за заданою ситуацією (з 5–6 реплік на кожного учасника без урахування етикетних реплік початку і завершення діалогу);</i> <i>оцінює представлений діалог, вносить в нього корективи;</i> <i>дотримується правил етикету, культури спілкування</i></p>	<p>ставлення до думки співрозмовника.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування, есе), їх вдосконалення.</p> <p>Використання виражальних засобів мови у власних висловлюваннях.</p> <p>Повідомлення власної думки про висловлене, доповнення почутого власними міркуваннями.</p> <p>Оцінювання почутого діалогу, розповіді, опису чи міркування, надання пропозиції щодо їх удосконалення або доповнення.</p> <p>Відтворення, розігрування прослуханого діалогу, створення власного діалогу за заданою ситуацією.</p> <p>Удосконалення діалогічних висловлень.</p> <p>Оцінка і редагування представленого діалогу.</p> <p>Правила етикету й культура спілкування в усному мовленні.</p>
<p>Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>самостійно контролює виконання загальних правил письма, пропорційної висоти, ширини, нахилу великих і малих букв та пунктуаційних знаків (! ?) у зошиті в одну лінійку;</i> <i>нарощує швидкість письма, безвідривно поєднуючи елементи буква буква між собою, зберігаючи розбірливість; спрощує окремі форми букв, їх поєднання, зберігаючи легкість читання написаного;</i> <i>прискорює письмо в міру своїх психофізіологічних можливостей, не спотворюючи форми букв та їх поєднань;</i> <i>пише в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел;</i> <i>пише розбірливо;</i> <i>робить охайні виправлення;</i> <i>дотримується абзаців, полів зошита;</i> <i>записує слова в колонку;</i> <i>заповнює таблицю;</i> <i>складає тексти для письмового спілкування (оголошення, запрошення, афіша тощо);</i> <i>створює і записує загадки, лічилки,</i></p>	<p>Удосконалення навички письма.</p> <p>Самоконтроль за виконанням графічних, технічних, гігієнічних правил письма.</p> <p>Розвиток швидкості письма: безвідривно поєднання елементів букв <i>х, ж, ю</i> та 4–6 букв типу <i>день, злива, очерет</i>, спрощення окремих форм букв та їх поєднань.</p> <p>Прискорення темпу письма.</p> <p>Дотримання культури оформлення письмових робіт.</p> <p>Запис слів у колонку, заповнення таблиці.</p> <p>Створення коротких письмових повідомлень, малих фольклорних форм. Відповідно оформлює на письмі власні повідомлення.</p>

<p>чистомовки, невеликі казки тощо з орієнтацією на читача; <i>обирає</i> для власного повідомлення відповідне оформлення (шрифт, розмір, колір букв тощо);</p> <p><i>складає</i> самостійне письмове висловлення (розповідь, опис, міркування, есе) на добре знайомі й цікаві теми; <i>відновлює</i> й <i>корегує</i> деформований текст: виділяє відсутні абзаци, відновлює послідовність частин тексту, вилучає речень, які суперечать змісту, додає кінцівку, замінює недоречно повторювані слова, відновлює зв'язок між реченнями й абзацами; <i>пише</i> переказ (докладний, стислий, вибірковий, творчий) тексту розповідного змісту з елементами опису або міркування; <i>використовує</i> у власних висловленнях виражальні засоби мови; <i>висловлює</i> своє ставлення до того, про що пише; <i>записує</i> власні висловлення грамотно і зрозуміло; <i>складає</i> ділові і дружні привітання, запрошення, пише оголошення; <i>складає</i> невеличку лінгвістичну казку за матеріалом, що вивчається;</p> <p><i>бере участь</i> в обговоренні письмових робіт у парах, групах; <i>відзначає</i> позитивні сторони, <i>висловлює</i> поради щодо можливого удосконалення тексту, <i>спираючись</i> на пам'ятку; <i>удосконалює</i> письмовий текст</p>	<p>Побудова зв'язних текстів різних типів (розповідь, опис, міркування, есе).</p> <p>Робота з відновлення деформованого тексту.</p> <p>Письмовий переказ переказ (докладний, стислий, вибірковий, творчий) комбінованого тексту мови. Використовує у власних висловленнях виражальних засобів. виражальні засоби мови.</p> <p>Написання різних видів переказів Висловлення свого ставлення про написане власноруч. Належне оформлення й зрозумілий письмовий виклад власної думки про предмет висловлення. Складання власних ділових та привітальних текстів. Спроба складання художніх текстів за темою вивченого. Обговорення власних письмових робіт і робіт однокласників. Удосконалення чужих і власних письмових текстів.</p>
Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>сприймає</i> критично доступні медіатексти; <i>визначає</i> мету й цільову аудиторію окремих медіапродуктів; <i>декодує</i> (тлумачить) повідомлення у простих медіатекстах, виявляє очевидні ідеї; <i>висловлює</i> власні погляди на події, явища, предмети, цінності, представлені в медіатексті; <i>пояснює</i>, чи змінилися під впливом медіатексту власні уявлення або думки про предмет повідомлення, як саме; <i>створює</i> прості медіапродукти, <i>враховує</i> мету й аудиторію;</p>	<p>Критичне сприймання доступних медіапродуктів.</p> <p>Виявлення впливу медіапродуктів на власні думки й погляди.</p>

<p><i>пояснює</i> вплив створеного медіапродукту на себе та інших</p>	<p>Створення простих медіа продуктів (комікс, книжечка, стіннівка, реклама тощо)</p>
<p>Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>дотримується</i> правил вимовляння слів з ненаголошеними голосними [е], [и], дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим, подовженими приголосними звуками; <i>правильно наголошує</i> загальноновживані слова; <i>розташовує</i> 10–12 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу, другу і третю літери в слові; <i>знаходить</i> потрібне слово в навчальному словнику, користуючись алфавітом; <i>утворює</i> словосполучення зі словами у прямому і переносному значеннях; <i>добирає</i> до поданого слова 2-3 найуживаніші синоніми, антоніми; <i>користується</i> навчальними словниками синонімів, антонімів; <i>розкриває</i> значення найуживаніших багатозначних слів, <i>вводить</i> їх у словосполучення, речення; <i>пояснює</i> значення найуживаніших фразеологізмів; <i>добирає</i> до фразеологізмів близькі за значенням слова; <i>знаходить</i> синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми в тексті і <i>пояснює</i> їх роль; <i>розпізнає</i> застарілі й нові слова в текстах; <i>використовує</i> у власному мовленні слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми для досягнення мети спілкування; <i>досліджує</i> походження слів;</p> <p><i>правильно записує</i> слова із сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції (просьба, боротьба, нігті, кігті); <i>розрізняє і правильно записує</i> слова зі співзвучними префіксами і прийменниками; <i>правильно пише</i> слова з апострофом після префіксів; <i>розрізняє і правильно записує</i> слова з префіксами <i>пре-</i> і <i>при-</i>;</p>	<p>Дотримання орфоепічних вимог у власному мовленні.</p> <p>Дотримання акцентологічних норм у загальноновживаних словах.</p> <p>Користування алфавітом. Дослідження ролі в мовленні лексичних груп слів: слова з прямим і переносним значеннями; багатозначні слова, фразеологізми, антоніми, застарілі й нові слова. Використання у власному мовленні різних лексичних груп слів.</p> <p>Дослідження походження окремих слів (запозичення з іншої мови, словотворення). Дослідження і засвоєння пов'язаних із будовою слова орфограм: слова із сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції, зі співзвучними префіксами і прийменниками, з апострофом після префіксів, з префіксами <i>пре-</i> і <i>при-</i>.</p> <p>Утворення нових слів за допомогою префіксів і суфіксів.</p>

<p><i>утворює нові слова</i> за допомогою префіксів, з найуживанішими суфіксами зменшення, здрібнілості, пестливості тощо; <i>дотримується правил</i> переносу слів з префіксами, зі збігом однакових приголосних на межі кореня і суфіксах; <i>володіє поняттям</i> про частини мови як лексико-граматичні групи слів; <i>визначає</i> загальне значення частин мови за допомогою питань та набору граматичних значень; <i>розрізняє</i> самостійні й службові слова за їх роллю у мові; <i>виділяє</i> займенникові слова, визначає, яку частину мови вони заміщують; <i>розрізняє</i> прийменники, сполучники і частки за їхньою роллю у мовленні;</p> <p><i>використовує</i> правило окремого написання службових слів із самостійними словами; <i>будує</i> сполучення слів і речень, використовуючи сполучники, правильно уживаючи розділові знаки.</p> <p><i>правило</i> написання частки не з дієсловами. <i>володіє поняттям</i> про іменник як групу слів, що означають предмет і мають граматичні значення роду, числа і відмінка;</p> <p><i>розрізняє</i> власні і загальні іменники, <i>уживає</i> в письмових текстах власні іменники з великою буквою; <i>упізнає</i> в тексті і самостійно <i>добирає</i> іменники з абстрактним значенням; <i>розрізняє</i> назви істот і неістот; правильно визначає їхній рід;</p> <p><i>визначає</i> число, рід та відмінок іменників;</p> <p><i>знає</i> назви відмінків і відмінкові питання; <i>змінює</i> іменники за відмінками з орієнтуванням на таблицю відмінювання, <i>визначає</i> початкову форму іменника (називний</p>	<p>Перенос слів з префіксами і суфіксами, зі збігом однакових приголосних на межі кореня і суфіксах</p> <p>Дослідження граматичних ознак і граматичних форм слів. Володіння поняттям про частини мови. Загальні граматичні значення частин мови.</p> <p>Визначення загального значення слова як частини мови за допомогою набору його граматичних значень.</p> <p>Самостійні і службові частини мови.</p> <p>Займенникові слова, їх стосунок до різних самостійних частин мови. Дослідження службових частин мови. Усвідомлення ролі прийменників, сполучників, частки у мовленні. Правопис службових частин мови. Окреме написання прийменників із самостійними словами. Правильне уживання розділових знаків між сполучниками, що поєднують однорідні члени речення і частини складного речення. Правопис частки не з дієсловами.</p> <p>Дослідження самостійних частин мови. Загальне поняття про іменник. Загальне значення іменника (предметність), його вираження в граматичних значеннях (роду, числа й відмінка). Розрізнення власних і загальних іменників. Написання великої букви у власних іменниках.</p> <p>Іменники з абстрактним значенням. Розрізнення іменників – назв істот і назв неістот. Значення роду іменників-назв істот й іменників-назв неістот. Іменники спільного роду. Визначення числа іменників. Іменники, які мають однину й множину. Іменники, що не змінюються за числом. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. Закінчення іменників, різних за значенням роду. Відмінювання іменників.</p>
--	--

<p>відмінок однини); <i>володіє</i> способами визначення відмінків іменників; <i>аналізує</i> відмінкові закінчення іменників назвістот і неістот; <i>уживає</i> в усному і писемному мовленні паралельні форми родового, давального й місцевого відмінків іменників чоловічого роду;</p> <p><i>правильно вимовляє</i> кінцеві приголосні основи іменників жіночого роду у родовому відмінку на -а закінчення -и, -і;</p> <p><i>правильно вживає</i> в усному і писемному мовленні іменники в орудному відмінку однини чоловічого та жіночого роду з основою на м'який приголосний та [ж, ч, ш] закінчення -єю (землею, межею, кручею, тишею);-ем (конем, ножем, мечем, споришем); закінчення -єю в іменниках жіночого роду на -ія (лінія – лінією); закінчення -ем в іменниках чоловічого роду на [й] (гай – гаєм); перевіряє за словником закінчення в родовому й орудному відмінках іменників на -ар, -яр; <i>змінює</i> у процесі словозміни іменників приголосні [г], [к], [х] перед закінченням -і на [з'],[ц'],[с'], голосний [і] на [о], [е]; <i>правильно вживає</i> відмінкові форми іменників у множині; <i>правильно вживає</i> прийменники з іменниками в окремих відмінках; <i>уживає</i> літературні форми місцевого відмінку іменників множини (закінчення -ах, -ях) . <i>розпізнає</i> серед слів особові займенники, <i>ставить</i> до них питання; <i>пояснює</i> роль займенників у мовленні; <i>відмінює</i> особові займенники за зразком; <i>правильно вживає</i> займенники з прийменниками; <i>використовує</i> займенники у власному мовленні для зв'язку речень у тексті та з метою уникнення повторів тих самих слів;</p> <p><i>володіє</i> поняттям про прикметник як групу слів, що означають ознаку предмета і мають залежні від іменника граматичні значення роду, числа і відмінка; <i>знаходить</i> прикметники в реченні і тексті; <i>пояснює</i> роль прикметників у мові і мовленні; <i>удосконалює</i> речення й тексти шляхом добору прикметників до іменників</p>	<p>Відмінок іменника (набір відмінків, їхні назви). Уживання прийменників з іменниками в різних відмінках. Способи визначення відмінків іменників у тексті. Набори відмінкових закінчень іменників в однині і в множині. Особливості відмінювання іменників в однині. Закінчення іменників назв-істот і назв неістот. Паралельні форми родового, давального й місцевого відмінків іменників чоловічого роду (підручника, але уроку; батькові і батьку). Тверда, м'яка (пом'якшена вимова кінцевих приголосних основи у відмінкових формах іменників (іграшки – товариші, печі; доктори – школярі; кріги – межі, овочів; маляра – лікаря, подорожжю тощо). Закінчення іменників в орудному відмінку однини: закінчення -ою, -єю, -сю в іменниках жіночого роду відповідно до кінцевого приголосного основи (стіною, землею, кручею, сім'єю); закінчення -ом, -ем, -єм в іменниках чоловічого роду відповідно до кінцевого приголосного основи (столом, конем, ножем, чаєм); закінчення -ом, -єм в іменниках чоловічого роду на -ар, -яр (маляр^{ом}, лікар^{ем}). Чергування голосних і приголосних звуків у відмінкових формах іменників (ніч – ночі, нога – нозі, друг – друже, тощо). Правопис відмінкових закінчень іменників. Особливості відмінювання іменників у множині. Засвоєння вимови й правопису закінчень іменників у родовому відмінку множини, а також літературних форм іменників у місцевому відмінку множини з прийменником по (по містах, по очах). Займенникові іменники, їхня роль у мовленні. Особові займенники (1-ї, 2-ї і 3-ї особи однини і множини), їхнє значення і синтаксична роль. Роздільне написання займенників із прийменниками. Відмінювання особових займенників. Побудова сполучень слів і речень із займенниками в різних відмінках.</p> <p>Загальне поняття про прикметник. Загальне значення прикметників (ознака</p>
---	--

<p><i>змінює</i> прикметники за родами і числами; <i>змінює</i> прикметники разом зі зв'язаними з ними іменниками за відмінковими питаннями; <i>визначає</i> граматичну форму прикметника (рід, число, відмінок) за іменником, з яким він зв'язаний;</p> <p><i>правильно вимовляє і записує</i> прикметники з м'яким кінцевим приголосним основи у різних відмінкових формах;</p> <p><i>утворює</i> форми ступенів порівняння прикметників; <i>правильно вимовляє і записує</i> прикметники на –ський, –цький, –зький; <i>уживає</i> у власних зв'язних висловленнях прикметники в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми; <i>знаходить</i> у тексті займенникові прикметники (який, такий), <i>використовує</i> їх у власному мовленні – усному і писемному; <i>аналізує</i> особливості їх відмінювання. <i>володіє поняттям</i> про числівник як групу слів, що мають загально граматичне значення кількості і змінюються за відмінками; <i>розрізняє числівники та іменники</i>, що мають лексичне значення числа (двійка, десятка), і порядкові прикметники (другий, десятий);</p> <p><i>аналізує</i> особливості відмінювання числівників; <i>правильно відмінює, вимовляє і пише</i> числівники, передбачені програмою для 1-4 класів, зокрема, форми родового відмінка числівників 50-80 (п'ятдесяти, шістдесяти, сімдесяти, вісімдесяти); будує словосполучення з числівниками за зразком; <i>уживає правильні форми</i> числівників на позначення часу протягом доби;</p>	<p>предмета), його вираження за допомогою граматичних значень роду, числа і відмінка. Залежність цих значень від іменника.</p> <p>Роль прикметників у реченні.</p> <p>Змінювання прикметників за родами й числами. Відмінювання прикметників.</p> <p>Визначення граматичної форми прикметника (рід, число, відмінок) за іменником, з яким він пов'язаний; у реченні. Зіставлення відмінкових закінчень прикметників з основою на твердий і м'який приголосний в однині й множині. Засвоєння твердої й м'якої вимови кінцевих приголосних основи у відмінкових формах прикметників (зелений – синій; широкий – широ́кій, на широ́кім, широ́кі; чужий – чужі́м, на чужі́м, чужі́ тощо). Правильна вимова закінчень прикметників жіночого роду в давальному і місцевому відмінках однини (зимові́й, хоро́шій), а також в орудному відмінку однини (гарячо́ю, літньо́ю). Правопис відмінкових закінчень прикметника. Ступені порівняння прикметників. Творення прикметників від іменників і прикметників за допомогою суфіксів. Правопис прикметників із суфіксами -ськ, -цьк. Уживання прикметників у власному мовленні як засобу виразності.</p> <p>Дослідження займенникових прикметників, їх використання у власному усному і писемному мовленні.</p> <p>Загальне поняття про числівник. Загальне значення числівника (кількість) і його граматичні зміни. Роль числівника в реченні. Зіставлення числівника з іменниками й прикметниками, лексичне значення яких пов'язане з кількістю. Числівники прості, складні, складені.</p>
--	---

<p><i>знаходить у тексті</i> займенникові числівники (скільки, стільки), <i>використовує</i> їх у власному мовленні – усному і писемному;</p> <p><i>володіє поняттям</i> про дієслово як групу слів, що означають дії і мають граматичні значення часу, числа роду, особи;</p> <p><i>знає</i> неозначену форму дієслова та її суфікси; <i>доречно використовує</i> її в мовленні;</p> <p><i>розуміє</i> значення дієслів на –ся, -сь; <i>будує речення</i> з однорідними присудками, вираженими дієсловами, за ілюстраціями, мовленнєвими ситуаціями, графічними моделями;</p> <p><i>використовує</i> дієслова в навчальних вправах, у текстах розповідного та описового типу;</p> <p><i>добирає</i> з-поміж поданих дієслів те, що найбільш відповідає мовленнєвій ситуації; <i>унікає</i> одноманітності у використанні дієслів із значенням руху, мовлення та ін.;</p> <p><i>упізнає на слух</i> та в <i>письмових текстах</i> неозначену форму дієслова; <i>добирає</i> неозначену форму до дієслів, поданих в інших формах;</p> <p><i>використовує</i> неозначену форму у побудові навчальних текстів;</p> <p><i>використовує</i> на письмі правила написання <i>не</i> з дієсловами;</p> <p><i>змінює дієслова</i> минулого часу за родами з опорою на навчальну таблицю та за зразком; <i>ставить</i> дієслова минулого часу в потрібну родову форму за питанням (що робив? (-ла, -ло), що зробив? (-ла, -ло); <i>переконструює</i> навчальні тексти шляхом заміни дієслівних форм одну одною відповідно до поставленого завдання;</p> <p><i>змінює</i> дієслова за особами і числами в теперішньому і майбутньому часі за зразком (таблицею);</p> <p><i>уживає</i> ці дієслівні форми в реченнях і зв'язних висловлюваннях;</p> <p><i>визначає</i> дієслова, які належать до I і II дієвідміни з опорою на закінчення в 3-ій особі множини;</p> <p><i>використовує</i> навчальну таблицю для визначення особи дієслів теперішнього і майбутнього часу, їх закінчень у різних особових формах;</p> <p><i>правильно пише</i> особові закінчення дієслів;</p>	<p>Особливість відмінювання складних числівників, вимова, правопис найуживаніших числівників. Чергування голосних у відмінкових формах числівника (шість – шести, вісім – восьми).</p> <p>Правильне вживання числівників у власному мовленні</p> <p>Займенникові числівники. Використання їх у власному мовленні – усному і писемному.</p> <p>Загальне поняття про дієслово. Загальне значення дієслова (дія), його вираження в граматичних значеннях часу, особи, роду й числа. Неозначена форма дієслова. Суфікси неозначеної форми.</p> <p>Дієслова на -ся (-сь). Визначення ролі дієслова в реченні. Використання різних форм дієслів у власному мовленні – усному і писемному.</p> <p>Використання різних форм дієслів у навчальних текстах.</p> <p>Правопис <i>не</i> з дієсловами. Значення часу (відношення дії до моменту мовлення). Теперішній, минулий і майбутній час дієслів. Змінювання дієслів за часом. Змінювання дієслів за родами й числами в минулому часі.</p> <p>Перепебудова навчальних текстів шляхом заміни дієслівних форм</p> <p>Значення особи дієслів (відношення дії до учасників розмови – мовця, слухача або</p>
--	--

<p><i>правильно вимовляє і пише</i> дієслова із чергуванням приголосних в основах дієслів, перед –ся;</p> <p><i>розпізнає</i> серед поданих слів прислівники; <i>знає</i> їх основну граматичну ознаку – незмінюваність;</p> <p><i>розпізнає</i> серед слів прислівники і ставить до них питання;</p> <p><i>утворює</i> словосполучення прислівників із дієсловами,</p> <p><i>доречно вживає</i> прислівники у власних зв'язних висловленнях.</p> <p><i>вводить</i> прислівники до складу речення;</p> <p><i>поширює</i> речення найуживанішими прислівниками;</p> <p><i>добирає</i> до найуживаніших прислівників синоніми й антоніми;</p> <p><i>правильно пише</i> найуживаніші прислівники;</p> <p><i>пояснює</i> роль речення (висловлювання) в усному і писемному мовленні;</p> <p><i>розрізняє</i> на слух і на письмі розповідні, питальні і спонукальні речення; <i>розрізняє</i> серед них окличні і неокличні;</p> <p><i>знаходить</i> головні і другорядні члени речення у простих випадках;</p> <p><i>встановлює</i> логіко-граматичні зв'язки між членами речення за допомогою питань;</p> <p><i>поширює</i> речення словами і словосполученнями;</p> <p><i>виявляє</i> в реченні однорідні члени (головні і другорядні);</p> <p><i>виконує</i> навчальні вправи з реченнями з однорідними членами;</p> <p><i>уживає</i> кому при однорідних членах речення;</p> <p><i>поєднує</i> однорідні члени речення інтонацією, сполучниками <i>і, та, а, але</i>;</p> <p><i>складає</i> речення з однорідними членами, <i>поширює</i> їх залежними словами; <i>правильно інтонує</i> речення з перелічуванням та протиставленням;</p> <p><i>складає</i> речення за поданими графічними схемами;</p> <p><i>відновлює</i> зміст деформованих речень;</p> <p><i>має</i> уявлення про складне речення;</p> <p><i>співвідносить</i> частини складного речення з</p>	<p>когось іншого). Вираження цього значення в особових закінченнях дієслів. Змінювання дієслів за особами й числами в теперішньому і майбутньому часі.</p> <p>Визначення особи дієслів за допомогою особових займенників. I і II дієвідміни дієслова. Визначення дієвідміни дієслів за 3-ою особою множини.</p> <p>Правопис особових закінчень дієслів (повторення).</p> <p>Вимова дієслів із чергуванням приголосних перед -ся (сміє[с']я, діви[ц']я), правопис цих дієслів.</p> <p>Чергування приголосних в основах дієслів (пишу – писав, хочу – хотів тощо).</p> <p>Загальне поняття про прислівник. рислівник. Загальне значення прислівника (ознака) і його зіставлення зі значенням прикметника (ознака предмета). Незмінюваність прислівників.</p> <p>Використання прислівників у власному мовленні.</p> <p>Поширення речень прислівниками.</p> <p>Прислівники-синоніми і прислівники-антоніми.</p> <p>Правопис найуживаніших прислівників.</p> <p>Дослідження речення (висловлювання) і його ролі у спілкуванні між людьми.</p> <p>Речення розповідні, питальні, спонукальні. Окличні і неокличні речення. Речення зі звертанням.</p> <p>Головні і другорядні члени речення.</p> <p>Установлення зв'язку слів у реченнях: визначення головних і другорядних членів. Речення поширені і непоширені.</p> <p>Різні види зв'язку слів у реченні (за допомогою закінчень і прийменників, тільки закінчень). Однорідні члени речення. Головні і другорядні однорідні члени речення. Спостереження за вживанням речень з однорідними членами в тексті.</p> <p>Поєднання однорідних членів за допомогою інтонації, сполучників.</p> <p>Інтонація перелічування та</p>
---	--

<p>простими реченнями; <i>об'єднує</i> два простих речення в одне.</p> <p><i>Самостійно формулює</i> тему і основну думку тексту; <i>добирає</i> заголовок, який відповідає темі або основній думці тексту; <i>знаходить</i> у тексті зачин, основну частину, кінцівку; <i>ділить</i> текст на частини за поданим планом, <i>самостійно складає</i> план тексту (в групі, в парі, індивідуально);</p> <p><i>аналізує</i> тексти-описи й тексти-розповіді; <i>виявляє</i> слова, які характеризують істотні ознаки описуваних предметів, явищ; <i>аналізує</i> тексти-міркування; виявляє в них структурні елементи: твердження, доведення та висновок; <i>будує</i> в навчальній роботі тексти-міркування; бере участь в їх удосконаленні; <i>будує</i> розповідь з елементами опису й міркування за малюнком, сюжетом мультфільму, на задану тему; <i>переказує</i> докладно і стисло тексти різних типів; стилі мовлення (розмовний, художній, діловий, науковий); <i>розрізняє</i> монологічне і діалогічне мовлення; <i>використовує</i> звертання, формули мовленнєвого етикету в діалогічному мовленні; <i>застосовує</i> правила запису діалогу; <i>складають і пишуть</i> оголошення і запрошення; <i>робить спробу написати</i> замітку до класної (шкільної) стінгазети; <i>бере участь у написанні</i> колективного листа; <i>пише</i> особистий лист, адресований близькій людині, ровеснику тощо; <i>веде</i> письмові спостереження за природними явищами. <i>знаходить</i> в наукових текстах терміни; <i>уміє працювати</i> зі словниковими статтями орфографічного і тлумачного словників; <i>знаходить</i> в текстах, що належать до художнього стилю мовлення, синоніми, антоніми, порівняння, слова, вжиті у переносному значенні;</p>	<p>протиставлення. Розділові знаки у реченнях з однорідними членами.</p> <p>Складання речень за зразком, за схемою.</p> <p>Відновлення змісту деформованих речень. Речення прості і складні. Побудова складних речень з двох простих. Моделювання простих і складних речень. Добір речення до поданої схеми. Дослідження тексту. Удосконалення вмінь визначати тему висловлювання в різних за типом текстах, самостійно формулювати основну думку тексту. Аналіз структури текстів різних типів. Поділ тексту на логічно завершені частини й складання його плану – в групі, в парі та індивідуально. Докладний і стислий переказ текстів за самостійно складеним планом. Тексти-описи, тексти-розповіді, їхні ознаки.</p> <p>Текст-міркування. Його структурні елементи.</p> <p>Складання текстів-міркувань, добір переконливих доказів, формулювання висновків. Складання і написання комбінованих текстів.</p> <p>Стислий і докладний перекази текстів різних типів. Аналіз стилів мовлення (розмовний, діловий, науковий, художній). Розмовний стиль. Монолог і діалог. Уживання звертань у діалогічному мовленні. Репліки діалогу. Формули мовленнєвого етикету, їхнє використання в діалозі. Правила запису діалогу. Діловий стиль. Написання оголошень, інструкцій, листів, запрошень тощо.</p>
--	--

<p><i>використовує</i> слова, що належать до різних частин мови, в текстах різних стилів; <i>удосконалює</i> тексти – чужі і власні: <i>виправляє</i> порядок слів у реченні, <i>змінює</i> порядок частин, <i>усуває</i> зайве, <i>відновлює</i> слова, яких не вистачає в тексті тощо</p>	<p>Аналіз наукового стилю мовлення. Стаття і тексти підручника як приклади наукового стилю. Аналіз художнього стилю мовлення.</p> <p>Образність художніх текстів. Слова – синоніми й слова – антоніми в мові художніх творів. Роль порівнянь. Переносне значення слова, використання слів у переносному значенні в художніх текстах. Приказки, прислів'я, загадки як форми образного мовлення. Порівняння художнього і науково-популярного описів. Написання замітки до стінгазети. Особливості вживання різних частин мови в різних типах текстів.</p> <p>Редагування тексту, виправлення порядку слів у реченні, змінювання порядку частин, усунування зайвого, відновлювання слів, яких не вистачає в тексті тощо.</p>
--	--

**Навчальна програма
(система розвивального навчання Д. Ельконіна – В. Давидова)**

Автори: С. В. Ломакович, Л. І. Тимченко
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

**УКРАЇНСЬКА МОВА (ЧИТАННЯ)
для шкіл з українською мовою навчання
1-2 класи**

Пояснювальна записка

Метою початкового курсу мовно-літературної освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності – слухання, говоріння, читання і письма, формування ключових компетентностей – комунікативної та читацької; розвиток здатності спілкуватися рідною мовою, користуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху; вільне володіння державною мовою – готовність уживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях, здатність спілкуватися українською мовою для духовного, культурного і національного самовияву, послуговуватися нею в особистому житті, у міжкультурному діалозі.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виховання в учнів позитивного ставлення до рідної мови, формування пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- розвиток мовлення учнів, мислення, їх інтелектуальних і творчих здібностей;
- формування повноцінних навичок читання і письма, уміння брати участь у діалозі, інсценізаціях, створювати усні й письмові монологічні висловлення;
- формування вмінь працювати з різними видами та джерелами інформації;
- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики й жанрів, формування прийомів самостійної роботи з дитячою книжкою;
- формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (опис, розповідь, міркування) і стилів (художні, науково-популярні, навчальні, офіційно-ділові);
- дослідження мовних одиниць і явищ, опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- залучення молодших школярів до практичного застосування умінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

Відповідно до зазначених мети і завдань у початковому курсі мовно-літературної освіти виділено такі **змістові лінії**: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища», «Театралізуємо»

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно»** спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія **«Читаємо»** передбачає формування в учнів повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки, висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду, користуватися раціональними прийомами пошуку потрібної інформації в різних джерелах, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді. Через аспект театралізації ця лінія спрямована на стимуляцію дитячої творчості, на розкриття артистичних талантів і творчого потенціалу молодших школярів, розвиток їх художньо-естетичного смаку, сприяння формуванню у дітей моральних якостей і розвитку пізнавальних процесів, розвитку мовлення.

Змістова лінія **«Взаємодіємо письмово»** спрямована на формування в молодших школярів повноцінної навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності.

Змістова лінія **«Досліджуємо медіа»** передбачає формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її, створювати прості медіапродукти.

Змістова лінія **«Досліджуємо мовні явища»** спрямована на дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань, норм літературної вимови та правил правопису, на формування в молодших школярів умінь послуговуватися рідною мовою в усіх сферах життя, дотримуючись її літературних норм.

Змістові лінії реалізуються через такі інтегровані курси і навчальні предмети:

1 клас – інтегрований курс «Навчання грамоти»;

2 клас – навчальні предмети «Українська мова», «Читання».

1 клас

Навчання грамоти

Очікувані результати	Зміст навчання
----------------------	----------------

Змістова лінія «Взаємодіємо усно»

Здобувач / здобувачка:

усвідомлює мову як основний засіб спілкування між людьми;
усвідомлює необхідність вивчення рідної мови;
пояснює значення мови і мовлення у житті людей;
знає і вживає у власному мовленні етикетні слова;

з увагою *сприймає* усні репліки співрозмовника, *доречно реагує* на них;
відтворює за ролями (з учнями або вчителем) діалог із прослуханих казок, розповідей;
вступає в діалог на теми, які викликають зацікавлення;
самостійно формулює репліки (запитання) до співбесідника за змістом попередньо підготовленої короткої розмови на добре знайому тему;
уважно слухає співрозмовника й *адекватно відповідає* на його запитання;
користується формулами мовленнєвого етикету в ситуаціях навчального та побутового спілкування (вітання, прощання, вибачення, подяка, звернення з проханням);
дотримується правил спілкування з людьми різного віку;
уживає різні форми звертання до співрозмовника залежно від ситуації;
слухає й *розуміє* коротке монологічне висловлення;
виконує навчальні та ігрові дії відповідно до прослуханої інструкції;
відповідає на запитання за змістом прослуханого (*хто? що? де? коли? як?*);
розповідає, про що мовиться в тексті, який прослуховувався;
ділиться своїми почуттями та емоціями від почутого;
розповідає, що зацікавило в усному повідомленні;
регулює дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування;
слухає і *розуміє* усне висловлювання (сюжетний текст), звучання якого триває до 1 хвилини (80–100 слів);
повторює услід за вчителем зразок зв'язного

Роль мови в житті людей. Мова – засіб передачі досвіду людства, найважливіший засіб спілкування людей.

Поняття про рідну мову.

Поняття про мовленнєву вправність.

Культура спілкування. Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.

Усне й писемне мовлення. Діалог як зразок усного мовлення. Відтворення (за ролями) діалогів із прослуханих казок, розповідей.

Складання, розігрування діалогів за темами, близькими до життєвого досвіду дітей, – після попередньої підготовки (обговорення змісту, робота зі словом, словосполученням, етикетними формулами, що використовуються у діалогах).

Аудіювання — слухання-розуміння усного мовлення

Сприймання на слух інструкцій, що стосуються виконання навчальних дій чи ігрових завдань.

Сприймання на слух мовних одиниць різного рівня.

Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.

Оцінювання усної інформації.

Говоріння. Формування уміння регулювати дихання, силу голосу, темп мовлення.

Побудова запитань і відповідей на них за прослуханим чи прочитаним текстом, малюнком, діафільмом, навчальною ситуацією у класі та ін.

<p>висловлення (обсягом 2–3 речення) зі збереженням його змісту та інтонаційних особливостей; <i>переказує</i> знайому казку, короткий прослуханий текст з опорою на подані малюнки, словосполучення, запитання, план;</p> <p><i>переказує</i> сюжетний текст букварного типу з опорою на подані ключові слова і словосполучення, запитання, план тексту; самостійно (в парі) <i>будує</i> зв'язне висловлювання за поданим початком і малюнком (ілюстрацією, серією малюнків), на основі прослуханого тексту або випадку з життя</p>	<p>Сприймання на слух, розуміння, запам'ятовування з 1–2 прослуховувань змісту невеликих (за складністю подібних до букварних) текстів, що належать до художнього й розмовного стилів (казка, розповідь, вірш).</p> <p>Переказ невеликих за об'ємом текстів з опорою на малюнки, слова і словосполучення, запитання, план;</p> <p>Створення усних зв'язних висловлювань за поданим початком і малюнком (серією малюнків), на основі прослуханого тексту, випадку з життя тощо</p>
<p>Змістова лінія «Читаємо»</p>	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>усвідомлює</i> значення вміння читати в житті людини і прагне опанувати його; <i>читає вголос</i> доступні тексти переважно цілими словами (окремі слова ускладненої структури – складами); <i>виявляє</i> процесі читання <i>розуміння</i> значення більшості слів, <i>звертає увагу</i> на незнайомі слова, запитує у дорослих їх значення;</p> <p><i>правильно інтонує</i> речення, наприкінці яких стоять різні розділові знаки (після попередньої підготовки);</p> <p><i>читає і правильно називає</i> нескладні за змістом і формою фольклорні та літературні тексти (загадка, лічилка, казка, вірш, оповідання);</p> <p><i>виділяє</i> в структурі тексту заголовки; <i>пояснює</i> зв'язок заголовка та ілюстрацій зі змістом твору (у прозорих випадках); <i>виявляє розуміння</i> фактичного змісту невеликих за обсягом і нескладних текстів: <i>пояснює</i>, яка подія відбулася, <i>називає</i> персонажів твору, <i>відповідає на запитання</i> за змістом прочитаного; <i>пояснює</i>, якими словами в тексті автор описує</p>	<p>Роль уміння читати в житті школярів і дорослих людей. Формування дії читання окремих складів та слів за складами з орієнтацією на букви голосних, а також слів у складі сполучень і речень. Поступовий перехід від читання за складами до читання цілими словами з урахуванням наголошеного складу. Відпрацювання навичок поскладового читання та читання цілими словами. Дотримання пауз, що відокремлюють одне речення від іншого. Інтонування речень відповідно до розділових знаків: крапки, знаку питання і знаку оклику. Типи речень за метою висловлювання та емоційним забарвленням. Крапка, знак питання, знак о оклику в кінці речення. Усвідомлене читання доступних текстів. Читання слів, речень і зв'язних текстів із вивченими буквами. Читання невеликих за обсягом народних і авторських творів: казок, загадок, прислів'їв та приказок, пісень, віршів, оповідань, невеличких текстів з дитячих газет і журналів Удосконалення навичок читання зв'язних текстів. Читання діалогів за ролями. Відпрацювання навичок правильної вимови голосних і приголосних звуків, вимовляння слів із правильним наголосом під час читання. Практичне знайомство з текстами різних типів. Їх сприймання і практичне розрізнення. Аналіз та інтерпретація змісту тексту.</p>

<p>характер героя, його зовнішність, передає красу природи і т. ін. (з допомогою вчителя); <i>переказує</i> близько до змісту прочитаний твір чи окремі його епізоди з опорою на ілюстрації, запитання вчителя; <i>висловлює власне ставлення</i> до прочитаного: хороший/ поганий вчинок, хто сподобався / не сподобався у творі, які епізоди найбільше запам'яталися, вразили; <i>читає за ролями</i> діалоги з казок, оповідань, віршів;</p> <p><i>має уявлення</i> про найважливіші джерела інформації: дитячі книжки, журнали, енциклопедії, телебачення, бібліотека, Інтернет; <i>розрізняє</i> вербальну і візуальну інформації в тексті; <i>знаходить</i> за завданням учителя потрібну візуальну інформацію в дитячій книжці, енциклопедії, пояснює її зміст; <i>знаходить і називає</i> елементи дитячої книжки (прізвище автора, заголовки, ілюстрації), спираючись на них, <i>висловлює</i> здогад, про що може розповідатися в книжці (творі); <i>розрізняє</i> дитячі книжки казок, оповідань, віршів у виданнях з чітко вираженим поліграфічним оформленням (ілюстраціями, заголовком, графічним представленням тексту); <i>дотримується правил</i> збереження книжки та гігієни читання (під керівництвом дорослого); <i>виявляє інтерес, позитивне ставлення</i> до книжки; <i>пояснює</i> свої читацькі вподобання (яким темам, жанрам надає переваги); <i>відповідає</i> на запитання, про що (про кого) любить читати; <i>називає</i> своїх улюблених літературних героїв</p> <p>з репліками, відтворюючи діалоги з казок, віршів, народних пісень тощо <i>бере участь</i> у виставі</p>	<p>Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного.</p> <p>Діалогічне і монологічне мовлення. Читання діалогів за ролями зі словами і без слів автора.</p> <p>Ознайомлення з різними джерелами та видами інформації.</p> <p>Ознайомлення школярів з періодичними виданнями (дитяча газета, журнал).</p> <p>Робота з дитячою книжкою.</p> <p>Практичне ознайомлення учнів зі змістом понять: письменник, його прізвище, назва (заголовок) книжки (твору), малюнок (ілюстрація), обкладинка, написи на ній, корінець, сторінка.</p> <p>Формування початкових умінь читати-розглядати дитячу книжку.</p> <p>Практичне ознайомлення учнів з поняттями: бібліотека, бібліотекар, читальна зала, каталог.</p> <p>Ознайомлення школярів з основними правилами гігієни читання-розглядання, з правилами збереження книжки, правилами поведінки в бібліотеці</p> <p>Теми дитячого читання: про Батьківщину, сім'ю, живу й неживу природу, дітей, шкільне життя, дружбу, пригоди, історії винаходів, відкриттів, сучасні технології, фантастика та ін.</p> <p>Підготовка до розігрування діалогів з казок: читання казки, «спілкування» з героями казки, обговорювання, робота над дикцією, мімікою, жестами.</p> <p>Розігрування групі діалогів з відомих казок</p>
<p>Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»</p>	

<p>Здобувач / здобувачка: <i>розрізняє</i> друкований і рукописний текст; <i>аналізує</i> графічну форму друкованих букв; називає і пише друковані букви; <i>називає і пише</i> всі рукописні малі й великі літери українського алфавіту затвердженої форми з однаковим нахилом, висотою, шириною;</p> <p><i>володіє</i> спеціальними правилами списування слів і окремих речень, списує з друкованого і рукописного текстів; <i>записує</i> під диктування окремі слова, сполучення слів і речення (3–4), написання і вимова яких збігаються; <i>складає й записує</i> речення за ілюстрацією, життєвою ситуацією (самостійно та з допомогою вчителя); <i>дотримується</i> культури оформлення письмових робіт; <i>перевіряє</i> написане; <i>виявляє і виправляє</i> недоліки письма (графічні, орфографічні, пунктуаційні) самостійно чи з допомогою вчителя</p>	<p>Формування і розвиток навичок письма. Аналіз графічного образу друкованих букв. Письмо їх у зошиті з прямокутною графічною сіткою. Письмо елементів рукописних букв у зошиті з графічною сіткою № 1 малі і великі літери українського алфавіту затвердженої форми з однаковим нахилом, висотою, шириною; Списування слів і речень за спеціальними правилами з друкованого і рукописного текстів. Письмо слів, сполучень слів і невеличких речень, що містять слова, написання й вимова яких збігаються, під диктування вчителя. Відновлення деформованих речень Створення власних письмових висловлювань за ілюстрацією, життєвою ситуацією. Відпрацювання дій письма під диктування і за зразком (списування). Письмо речень і невеликих текстів, Позначення інтонації речення на письмі за допомогою крапки, знаку питання і знаку оклику. Коректура власного запису.</p>
Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>сприймає</i> прості медіапродукти (світлини, комікси, дитячі журнали тощо); <i>бере участь</i> в обговоренні змісту і форми медіапродуктів; <i>розповідає</i> про свої враження від прослуханих/переглянутих медіа продуктів</p>	<p>Ознайомлення школярів з медіапродукцією (дитяча газета, журнал, комікси)</p>
Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>співвідносить</i> слово і зображення відповідного предмета, дії, ознаки, числа; <i>має уявлення</i> про номінативну функцію слова; <i>встановлює відповідність</i> між родовою і видовими назвами; <i>упізнає і розрізняє</i> слова – назви предметів, ознак, дій, чисел, службові слова; <i>розрізняє</i> близькі й протилежні за значенням слова; <i>ставить до слів питання хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки?;</i> <i>знає</i> тематичні групи слів, що називають державу, її столицю, державну символіку, реалії життя народу, <i>доповнює</i> тематичні групи</p>	<p>Початкове уявлення про слово. Слово і предмет. Виокремлення слова з мовленнєвого потоку. Номінативна роль слова. Слова – назви предметів, ознак, дій, кількості та службові слова. Родові і видові назви.</p> <p>Знайомство зі словами, близькими і протилежними за значенням. Здатність слів відповідати на питання <i>хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки?</i></p>

<p>слів;</p> <p><i>розпізнає</i> речення за графічними орієнтирами (велика буква на початку, розділовий знак у кінці);</p> <p><i>визначає</i> кількість слів у реченні, яке складається з 2–4 слів.</p> <p><i>розрізняє</i> мовні і немовні звуки;</p> <p><i>володіє способом</i> визначення послідовності звуків в слові з опорою на його графічну модель;</p> <p><i>відтворює</i> ланцюжок звуків у почутому слові (без явищ асиміляції);</p> <p><i>пояснює</i> зміну значення слова в результаті заміни одного зі звуків;</p> <p><i>поділяє на склади</i> слова під час переносу їх частин в інший рядок;</p> <p><i>розрізняє</i> голосні і приголосні звуки за звучанням та способом вимовляння;</p> <p><i>розрізняє</i> наголошений і ненаголошені склади в слові;</p> <p><i>правильно наголошує</i> загальноживані слова;</p> <p><i>пояснює</i> залежність (в окремих випадках) значення слова від зміни наголосу в ньому; (використовує відповідні розділові знаки);</p> <p><i>правильно вимовляє</i> тверді й м'які, дзвінкі й глухі, подовжені приголосні звуки; <i>правильно</i> позначає їх у звуковій моделі слова;</p> <p><i>добирає</i> слова до поданої звукової моделі.</p> <p><i>розуміє</i> знакову природу букв, <i>відтворює</i> алфавітні назви букв;</p> <p><i>позначає</i> мовні звуки буквами на письмі;</p> <p><i>правильно записує</i> слова, вимова й написання яких збігаються;</p> <p><i>пояснює</i> співвідношення між звуками і буквами у складі, слові;</p> <p><i>правильно позначає</i> на письмі м'якість-твердість приголосних звуків в позиції перед голосним;</p> <p><i>правильно позначає</i> на письмі м'якість приголосних звуків перед О, на кінці слова і перед твердими приголосними звуками за допомогою букви ь;</p>	<p>Тематичні групи слів. Тематичні групи слів, що називають державу, її столицю, державну символіку, реалії життя народу (протягом року).</p> <p>Національні символи України – <i>верба, калина, барвінок</i>.</p> <p>Народні і релігійні свята, обрядові дійства під час них (протягом року)..</p> <p>Слово і ечення.Складанняреченьізслів.</p> <p>Визначення кількості слів у реченні.</p> <p>Дослідження і конструювання речень.</p> <p>Звуки мови. Звуки як «матеріал», із якого створені слова. Визначення останнього й першого звуків у слові. Визначення звуків у слові з орієнтацією на його графічну модель.</p> <p>Побудова моделі, яка відображає кількість звуків у слові. Добір слів за такою моделлю.</p> <p>Смислорозрізнявальна роль звуків.</p> <p>Встановлення зв'язку між значенням слова і його звуковим складом. Відображення цього зв'язку в моделі слова.</p> <p>Склад.Членування слова на склади – мінімальні одиниці вимови. Складова модель слова. Розрізнявання голосних і приголосних звуків, їх позначення у звукоскладовій моделі слова. Складотворна роль голосних звуків.</p> <p>Наголос. Засоби визначення наголошеного складу в слові. Вимовляння слів із правильним наголосом.</p> <p>Дзвінки і глухі, м'які і тверді приголосні, їх позначення у звуковій моделі слова.</p> <p>Приголосні парні за дзвінкістю-глухістю, твердістю-м'якістю. Подовжені приголосні, їхнє відображення у звуковій моделі слова. Добір слів за моделлю.</p> <p>Позначення звуків буквами.</p> <p>Буква як знак звука.</p> <p>Букви на позначення голосних звуків. Послідовне введення до графічної моделі слів букв на позначення голосних звуків. Відомості про рукописні букви.</p> <p>Буква О як знак звука [o]. Позначення голосних звуків [a], [y], [e], [и], [і] за допомогою букв А – Я, У – Ю, Е – Є, И, І залежно від твердості або м'якості попереднього приголосного.</p> <p>Букви на позначення приголосних звуків, послідовне введення їх до моделі слова.</p> <p>Позначення звуків, сприйнятих на слух, відповідними рукописними буквами.</p>
---	---

<p><i>володіє</i> узагальненим поняттям про орфограму; <i>знаходить</i> вивчені орфограми в тексті; <i>знає</i> основні правила переносу слів з рядка на рядок і <i>користується</i> ними;</p> <p><i>позначає</i> на письмі звук [й] разом із наступним голосним звуком буквами Ї, Є, Я, Ю на початку слова та складу; <i>позначає</i> звук [й] після твердих приголосних перед голосними [а], [е], [у], [і] за допомогою апострофа; <i>користується</i> правилами переносу слів з апострофом. <i>позначає</i> звуковий склад слова знаками спрощеної фонетичної транскрипції;</p> <p><i>правильно вимовляє</i> підчас читання звуку [дж], [дз], [дз'], звук [г] і [ґ], звукосполучення [шч] та подовжені приголосні, <i>правильно позначає</i> їх на письмі; <i>записує</i> невеличкі речення з вивченими буквами; <i>позначає</i> межі речень на письмі: велика буква на початку речення, крапка на кінці речення; робить інтервали між словами; <i>доповнює</i> речення 1–2 словами за змістом; <i>називає і вживає</i> на письмі пунктуаційні знаки: крапку, кому, оклику і питання; <i>володіє</i> алгоритмом списування, <i>списує</i> за правилами слова, словосполучення і речення; <i>пише під диктування</i> склади, слова, речення, невеличкі тексти; <i>складає</i> речення за малюнком, з поданих слів, на задану тему; <i>уявлення</i> про текст (практично відрізняє його від речення); <i>визначає</i> кількість речень у тексті (з 2–4 речень), <i>виявляє</i> їх межі за графічними орієнтирами</p>	<p>Запис під диктовку окремих слів, вимова яких збігається з написанням, із попереднім визначенням складів. Вибір букви голосного залежно від твердості або м'якості попереднього приголосного.</p> <p>Поняття про орфограму як місце в буквенному записі, яке важно визначати за вимовою. Уживання великої букви у власних назвах. Основні правила переносу слів. Запис слів за зразком.</p> <p>Позначення на письмі звука [й] буквою Ї (на кінці слова та складу, перед звуком [о]), буквами Ї, Є, Я, Ю (на початку слова перед голосними й між двома голосними).</p> <p>Позначення звука [й] після твердих приголосних перед голосними [а, е, у, і] за допомогою апострофа. Перенос слів з апострофом.</p> <p>Перехід від графічної моделі слова до позначення його звукового складу знаками фонетичної транскрипції.</p> <p>Позначення буквами звуків [дж], [дз], [дз'], звуків [г] і [ґ], звукосполучення [шч] буквою Щ. Подовження м'яких приголосних звуків і його позначення на письмі.</p> <p>Запис найпростіших речень із попереднім їхнім моделюванням.</p> <p>Велика буква на початку речення. Інтервали між самостійними й службовими словами. Крапка на кінці речення.</p> <p>Списування окремих слів, словосполучень, речень за спеціальними правилами.</p> <p>Письмо під диктування слів, речень, невеличких текстів (2–3 речення).</p> <p>Складання самостійних висловлювань з поданих слів, на задану тему, за малюнком, Речення і текст. Зв'язок речень у тексті.</p>
--	--

2 клас

Очікувані результати	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p>Здобувач / здобувачка: з увагою <i>сприймає</i> усні репліки співрозмовника, <i>перепитує, доречно реагує</i> на них;</p>	<p>Сприймання на слух мовних одиниць різного рівня. Сприймання на слух інструкцій, що</p>

<p><i>виконує</i> сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань; <i>сприймає</i> монологічне висловлення й <i>використовує</i> усну інформацію з конкретною метою; <i>відповідає на запитання</i> за змістом прослуханого і <i>ставить</i> запитання до усного повідомлення; <i>відтворює</i> основний зміст усного повідомлення; <i>вибирає</i> інформацію з почутого і <i>пояснює</i>, чому вона зацікавила, <i>обговорює</i> її з іншими; <i>висловлює</i> своє ставлення до почутого: до подій, персонажів тексту; <i>розповідає</i> про власні почуття, які викликав прослуханий текст; <i>пояснює</i>, чому щось подобається, а щось ні; <i>бере участь</i> у розігруванні діалогів за змістом малих фольклорних форм, казок, віршів, <i>використовує</i> доречно силу голосу, темп мовлення, міміку, жести, рухи; <i>вступає</i> в діалог, <i>підтримує</i> й <i>ініціює</i> діалог на добре відому тему та на теми, які викликають зацікавлення; <i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету (ввічливими словами); <i>дотримується</i> правил спілкування; <i>використовує</i> відповідно до ситуації спілкування несловесні засоби (жести, міміка тощо);</p> <p><i>регулює</i> дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування; <i>усно переказує</i> текст із опорою на допоміжні матеріали (ілюстрація, план, опорні слова, словосполучення); <i>створює</i> власне висловлення за ілюстраціями; <i>розповідає</i> про свої спостереження, враження, події з власного життя; <i>висловлює</i> власні думки</p>	<p>стосуються виконання навчальних дій чи ігрових завдань. Сприймання усної інформації.</p> <p>Сприймання на слух, розуміння, запам'ятовування з 1–2 прослуховувань змісту невеликих (за складністю подібних до букварних) текстів, що належать до художнього й розмовного стилів (казка, розповідь, вірш).</p> <p>Читання напам'ять віршів, загадування загадок, промовляння скоромовок тощо. Відтворення (за ролями) діалогів із прослуханих казок, розповідей.</p> <p>Складання, розігрування діалогів за темами, близькими до життєвого досвіду дітей, – після попередньої підготовки (обговорення змісту, робота зі словом та словосполученням, етикетними формулами, що використовуються у діалогах). Побудова запитань і відповідей на них за прослуханим чи прочитаним текстом, малюнком, діафільмом, навчальною ситуацією у класі та ін.</p> <p>Формування умінь регулювати дихання, силу голосу, темп мовлення, використовувати несловесні засоби спілкування.</p> <p>Аналіз та розкриття змісту почутого з опорою на допоміжні матеріали – малюнки, опорні слова, план. Оцінювання усної інформації.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень за малюнком (серією малюнків), за власними спостереженнями, на теми, що хвилюють другокласників</p>
Змістова лінія «Читаємо»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>читає вголос</i> правильно, свідомо, плавно, цілими словами нескладні за змістом і формою тексти, правильно інтонує прості</p>	<p>Розвиток навичок читання цілими словами. Розвиток навичок миттєвого впізнавання найуживаніших слів, що складаються з 2-3</p>

<p>речення будь-якого виду;</p> <p><i>виявляє початкові уміння читати мовчки; пояснює значення більшості слів, ужитих у прямому та переносному значеннях; розпізнає, називає в тексті яскраві, образні слова, вислови, пояснює їх роль у творі (з допомогою вчителя); знаходить у тексті незнайомі слова, з'ясовує їх значення, користуючись виносками, тлумачним словником, а також через контекст (за допомогою вчителя); користується найпростішими прийомами регулювання темпу читання, сили голосу, дихання залежно від змісту тексту (самостійно та за завданням учителя); самостійно читає, практично розпізнає, лише проглянувши текст, не читаючи всього підряд, наявність або відсутність заголовка, загальну кількість абзаців, наявність власних назв в середині речення</i></p> <p><i>правильно інтонує речення з однорідними членами і зі звертанням; розрізняє тексти-описи і тексти-розповіді; визначає тему тексту і його основну думку; розрізняє з опорою на найпростіші жанрові особливості тексти малих фольклорних форм, що опрацьовувалися під час навчання, а також літературних жанрів (казка, вірш, оповідання, уривки з повістей-казок), правильно їх називає; самостійно читає та розрізняє нехудожні тексти за відсутністю у їх змісті яскравих образних висловів, наявністю наукових понять, фактів, історичних дат, передачі інформації; виділяє в структурі художнього і нехудожнього текстів заголовки, ілюстрації, схеми, таблиці, використовує їх для прогнозування орієнтовного змісту тексту та кращого його розуміння; виявляє розуміння фактичного змісту тексту та основних думок (за допомогою вчителя) художніх і нехудожніх текстів; пояснює, які, де, коли відбулися події; визначає, правильно називає персонажів художнього твору, виділяє серед них головного;</i></p>	<p>букв, і коротких словосполучень (<i>хто ти, ми тут і подібне</i>).</p> <p>Формування вміння читати мовчки.</p> <p>Аналіз мовних засобів прочитаного тексту. Однозначні і багатозначні слова. переносні значення слів – метафора і метонімія (без уживання термінів).</p> <p>З'ясування значення незнайомих слів за контекстом і за тлумачним словником.</p> <p>Виразне читання. Визначення місця логічного наголосу в реченнях тексту. Використання під час читання прийомів регулювання дихання, сили голосу, темпу читання.</p> <p>Формування уміння миттєво (не читаючи всього підряд) розпізнавати окремі характеристики тексту: наявність або відсутність заголовка, загальна кількість абзаців, наявність слів з великою літерою в середині речення (власних назв).</p> <p>Читання, правильне інтонування речень, що містять звертання, однорідні члени речення. Читання текстів різних типів – розповіді, опису.</p> <p>Визначення теми тексту і його головної думки.</p> <p>Читання текстів, що належать до малих фольклорних форм, різних літературних жанрів. Аналіз структури тексту – зачин, основна частина, кінцівка.</p> <p>Сприймання і практичне розрізнення текстів різних жанрів і різних типів.</p> <p>Читання текстів, що належать до наукового і ділового стилю мовлення (без використання термінів).</p> <p>Читання матеріалів, які мають комунікативне навантаження: достатньо розгорнутих (порівняно з попереднім роком навчання) інструкцій до ігрових чи навчальних завдань; листів, записок різного змісту, написаних учителем чи учнями; взаємне читання учнями виконаних творчих робіт.</p> <p>Робота з дитячою книжкою</p> <p>Практичне ознайомлення учнів зі змістом понять: письменник, його прізвище, назва (заголовки) книжки (твору), малюнок (ілюстрація), обкладинка, написи на ній, корінець, сторінка.</p>
---	---

<p><i>перераховує</i> цікаві факти, важливі ідеї в інформаційному тексті; <i>встановлює зв'язки</i> між подіями, дійовими особами; <i>ставить запитання</i> за фактичним змістом прочитаного з метою уточнення свого розуміння; <i>передає зміст</i> (детально або вибірково) твору чи окремих епізодів з дотриманням логіки викладу, а також з урахуванням структурних елементів тексту: зачину, основної частини, кінцівки;</p> <p><i>пояснює вчинки</i> персонажів у творі, висловлює щодо них найпростіші оцінні судження; <i>обґрунтовує</i> свої висновки (за допомогою вчителя); <i>розповідає</i> про свої загальні враження, почуття від прочитаного, (що саме сподобалося / не сподобалося, що було цікаво / нецікаво, що нового дізнався / дізналась), <i>підтверджує</i> свої думки фактами з тексту; <i>пов'язує</i> зміст прочитаного зі своїми знаннями, попереднім читацьким, а також власним життєвим емоційно-чуттєвим досвідом; <i>передає</i> власне ставлення до подій, вчинків персонажів; <i>бере участь</i> у колективному обговоренні прочитаного <i>добирає</i> для читання дитячі книжки на відповідну тему: казки про тварин, пригоди, фантастика та ін.; <i>зацікавлено й уважно слухає</i> співрозмовників, <i>толерантно ставиться</i> до їхніх думок, <i>пояснює своє розуміння</i> дискусійних питань; <i>знає і називає</i> найважливіші інформаційні ресурси: бібліотека, Інтернет, телебачення, дитячі газети, журнали, книжки, довідкові видання; <i>називає</i> кілька прізвищ авторів прочитаних творів; <i>називає</i> державні символи України й окремі національні символи, традиції українського народу <i>імпровізує</i> з репліками, відтворюючи діалоги з казок, віршів, народних пісень тощо <i>бере участь</i> у виставі, <i>вчиться використовувати</i> доречно голос і мову тіла (міміку, жести, рухи); <i>додержується</i> правил поведінки у театрі; <i>ділиться</i> своїми враженнями про виставу з</p>	<p>Формування початкових умінь читати-розглядати дитячу книжку. Формування умінь правильно називати книжку (вір): спочатку прізвище письменника, потім назву. Практичне ознайомлення учнів з поняттями: бібліотека, бібліотекар, читальна зала, каталог. Ознайомлення школярів з основними правилами гігієни читання-розглядання, з правилами збереження книжки, правилами поведінки в бібліотеці. Формування і розвиток навички читання.</p> <p>Орієнтовний зміст літературного матеріалу: дитяча література в авторській жанрово-тематичній різноманітності: – твори усної народної творчості, дитячий фольклор; – твори відомих письменників-класиків України та зарубіжжя на актуальні теми для дітей; – художня вітчизняна і зарубіжна література сучасних письменників: казки, легенди, оповідання, вірші, п'єси, повісті-казки, комікси; – науково-пізнавальна література для дітей: книжки, енциклопедії, довідники; – дитяча періодика;</p> <p>Теми дитячого читання: про Батьківщину, сім'ю, на героїко-патріотичну тематику, про живу й неживу природу, дітей, дружбу, шкільне життя, пригоди, фантастика, казки, дитячі детективи, історії винаходів, відкриттів, сучасні технології та ін.</p> <p>Розігрування у групі діалогів з відомих казок. Складання і розігрування діалогів за малюнком, за описаною ситуацією. Відвідування циркової вистави, вистави у дитячих а (Театрі юного глядача, Ляльковому театрі)</p>
---	---

<p>однокласниками, описує свої почуття від переглянутої вистави; <i>уміє знаходити</i> в афіші потрібну інформацію</p>	
Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>розрізняє</i> види письма: друкованого, рукописного, малюнкowego; розуміє їх значення для спілкування між людьми на відстані і в часі; <i>усвідомлює</i> роль в житті людей уміння писати грамотно, правильно, красиво; <i>добирає і записує</i> (за допомогою вчителя) назву малюнка, заголовок до тексту; <i>пише</i> правильно, розбірливо, охайно з однаковимнахилом букв; <i>дотримується</i> свідомо гігієнічних правил письма; <i>дотримується</i> культури оформлення письмових робіт: <i>розташовує</i> самостійно заголовок у рядку, <i>дотримується</i> поля, правого і лівого краю сторінки, абзаців, <i>робить</i> охайні виправлення; <i>складає, записує</i> (самостійно, в парі, з допомогою вчителя) речення за ілюстраціями, навчальною ситуацією, створеною вчителем. <i>розташовує</i> слова й віршові строфи в колонку; <i>записує</i> слова в таблицю; <i>обмінюється</i> елементарними письмовими повідомленнями (записка, лист, вітальна листівка, смс-повідомлення та ін.); <i>відновлює</i> деформований текст з 3–4 речень; <i>створює і записує</i> коротке зв'язне висловлення на добре відому та цікаву тему; <i>перевіряє</i> (з допомогою вчителя), чи грамотно написаний власний текст; <i>виправляє</i> орфографічні й пунктуаційні помилки на вивчені правила; <i>удосконалює</i> текст із часто повторюваними словами шляхом заміни їх синонімами та займенниками (без уживання термінів) самостійно і з допомогою вчителя</p>	<p>Уявлення про те, що письмо є важливим винаходом, який дає змогу передавати інформацію на відстані, зберігати її тривалий час. Переваги письма над іншими засобами передачі інформації (жести, умовні знаки, звукові сигнали та ін.). Переваги грамотної людини над безграмотною. Роль уміння писати в житті людей. Добір і записування назви малюнків, заголовків до текстів. Дотримування гігієнічних правил письма і культури оформлення письмових робіт. Складання і записування речень за ілюстраціями, навчальною ситуацією, подіями з життя Розташування слів у таблиці, у колонку, на робочому рядку. доповнення таблиці пропущеними словами або словосполученнями Написання листа, листівки, записки, смс-повідомлення, запрошення, привітання, Доповнення тексту однією із пропущених частин. Відновлення деформованого тексту (порушена послідовність речень, частин тексту, присутність у тексті речення, що не стосується теми тексту. Коректура чужого і власного тексту, виправлення помилок усіх видів – лексичних, орфографічних, пунктуаційних. Удосконалення тексту – заміна слів, що часто повторюються займенниками і синонімами</p>
Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>сприймає</i> прості медіапродукти; <i>обговорює</i> зміст простих медіатекстів,</p>	<p>Робота з медіа продукцією: читання текстів, що можуть зацікавити учнів, обговорення їх</p>

<p><i>розповідає</i>, про що в них ідеться; <i>визначає</i>, кому і для чого призначений медіатекст; <i>практично розрізняє</i> дитячі періодичні видання: газету, журнал; правильно називає 1 – 2 дитячі журнали (наприклад, «Малятко», «Пізнайко» «Вигадує, думай, грай», «Світ принцес», «Барбоскін», «Котелло» та ін); <i>створює</i> СМС-повідомлення, фото, інформацію в Інтернеті за допомогою дорослих</p>	<p>змісту; перегляд мультфільмів.</p> <p>Ознайомлення школярів з періодичними виданнями (дитяча газета, журнал).</p> <p>СМС-повідомлення. Правила написання смс-повідомлень.</p> <p>Формування уміння знаходити в Інтернеті необхідну інформацію</p>
---	--

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»

<p>Здобувач / здобувачка: <i>знає і розповідає</i> про роль мови і мовлення в житті людей; <i>володіє</i> поняттям про рідну мову <i>знає</i> ввічливі слова і формули привітання, подяки, прощання, прохання, вибачення, <i>використовує</i> їх у власному мовленні під час спілкування; <i>розрізняє</i> усні і письмові висловлювання, текст; <i>вирізняє</i> діалогічне мовлення. <i>розрізняє</i> мовні і немовні звуки; <i>знає</i>, що слова складаються зі звуків, що звуки на письмі позначаються буквами;</p> <p><i>пояснює</i> зміну значення слова у результаті заміни одного зі звуків або їх перестановки; <i>правильно відтворює</i> ланцюжок звуків у почутому слові з 2-5 звуків(без явищ асиміляції); <i>виділяє</i> перший і останній звуки у будь-якому слові букварного тексту; <i>поєднує</i> окремі звуки (2-4) у склад відповідної структури або слова;</p> <p><i>розрізняє</i> <i>голосні і приголосні звуки</i> за звучанням та способом вимовляння;</p> <p><i>правильно вимовляє</i> приголосні звуки [дж], [дз], [дз'], [ц], [ц'], [ч], гортанний звук [ґ] та глотковий [ґ]; <i>володіє</i> <i>способом</i> поділу слів на склади; <i>поділяє</i> на склади слова; <i>володіє</i> <i>способом</i> визначення наголосу в словах; <i>вимовляє</i> слова з правильним наголосом (за вимогами програми); <i>правильно наголошує</i> загальнонавчальні</p>	<p>Мова і мовлення. Роль мови в житті людей. Мова – засіб передачі досвіду людства, найважливіший засіб спілкування людей. Поняття про рідну мову.</p> <p>Культура спілкування. Поняття про мовленнєву вправність.</p> <p>Усне й писемне мовлення. Діалог як зразок усного мовлення. Українське письмо.</p> <p>Звуки і букви. Склад. Наголос</p> <p>Звуки мовлення у зіставленні з немовними звуками.</p> <p>Уявлення про те, що слова складаються зі звуків.</p> <p>Смислорозрізнавальна роль звуків; спостереження за тим, як вставка, пропуск, заміна одного зі звуків слова може призвести до появи іншого слова (<i>сон – слон, танк – так, сини – сіни</i> та ін.).</p> <p>Послідовний ряд звуків слова. Виділення окремих звуків слова шляхом інтонування.</p> <p>Утворення складів різної структури, слів з розрізнених звуків.</p> <p>Голосні і приголосні звуки, голосні наголошені і ненаголошені, приголосні тверді і м'які, дзвінки і глухі.</p> <p>Удосконалення вимови окремих звуків, які мають певні вимовні труднощі: [ґ], [ґ], [дж], [дз], [дз'], [ц], [ц'], [ч] та ін.</p> <p>Поділ слова на склади. Повторення за вчителем слів з наступним поділом їх на склади (слово вимовляється за правилами вимови). Розрізнення одно-, дво-, трискладових слів.</p> <p>Наголос у слові. Повторення за вчителем слів так, щоб було чітко чути склад під наголосом</p> <p>Оволодіння нормами правильної вимови українських слів. Оволодіння українськими</p>
---	---

<p>слова; <i>експериментує</i> з наголосом: <i>порівнює</i> і <i>пояснює</i> значення слів, які відрізняються лише наголосом;</p> <p><i>переносить</i> слова з рядка в рядок складами; <i>не відриває</i> при переносі від слова склад, позначений однією буквою; <i>правильно переносить</i> слова зі збігом приголосних, з літерами <i>ь, й</i>, буквосполученнями <i>дж, дз, йо, ьо</i>, апострофом, подвоєними приголосними; <i>правильно читає</i> (напам'ять або із запису) український алфавіт; <i>розташовує</i> 5–6 слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру; <i>користується</i> алфавітом у роботі з навчальними словниками; <i>пояснює</i> співвідношення між звуками і буквами у складі, слові; <i>розрізняє</i> форми слова і різні слова;</p> <p><i>володіє способом</i> визначення в словах закінчення і основи;</p> <p><i>правильно вимовляє</i> слова з ненаголошеними голосними [е], [и], з приголосними, парними за дзвінкістю-глухістю, в слабких позиціях; <i>володіє поняттям</i> про сильні і слабкі позиції голосних і парних за дзвінкістю-глухістю і м'якістю-твердістю приголосних звуків. <i>розрізняє</i> сильні і слабкі позиції голосних і приголосних звуків; <i>перевіряє</i> орфограми слабких позицій за допомогою зміни слів;</p> <p><i>володіє поняттям</i> про споріднені слова і корінь слова; <i>знаходить</i> серед групи слів спільнокореневі; <i>добирає</i> до поданого слова спільнокореневі; <i>розрізняє</i> спільнокореневі слова і форми того самого слова, спільнокореневі слова і словах омонімічними коренями; <i>перевіряє</i> орфограми слабких позицій за допомогою спільнокореневих слів; <i>володіє способами</i> роботи з орфографічним словником; <i>володіє</i> загальноживаними українськими словами, зокрема тими, що стосуються навчальної діяльності; <i>впізнає і розрізняє</i> слова–назви предметів,</p>	<p>акцентологічними нормами.</p> <p>Основні правила переносу слів з рядка на рядок. Позначення звуків буквами.</p> <p>Алфавіт. Алфавітні назви букв. Розташування слів за алфавітом. використання алфавіту для роботи з орфографічним и тлумачними словниками для початкової школи.</p> <p>Грамотичне значення слова. Форми слова і різні слова. Склад слова: основа і закінчення. Спосіб визначення закінчення і основи в слові.</p> <p>Позиційні чергування голосних [е/и] і приголосних, парних за дзвінкістю-глухістю, звуків в українських словах.</p> <p>Поняття про сильну і слабку позиції звуків. Сильні і слабкі позиції голосних і парних за дзвінкістю-глухістю і м'якістю-твердістю приголосних звуків. Перевірка орфограм слабких позицій зміною слова. Значущі частини слова – основа, закінчення, корінь. Формування поняття про споріднені слова і корінь слова. Формування способу визначення значущих частин у слові. Спільнокореневі слова і форми слова. Спільнокореневі слова і слова з омонімічними коренями. Перевірка орфограм за допомогою спільнокореневих слів. Орфографічний словник і способи роботи з ним. Перевірка правопису слів за орфографічним словником.</p> <p>Здатність слова називати. Слова-назви предметів, ознак предметів, дій предметів. Слова ввічливості, їхня роль у мовленні. Дослідження лексичного значення слова.</p>
--	--

<p>ознак, дій; ставить до слів питання <i>хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять?</i>;</p> <p><i>розпізнає</i> слова, близькі і протилежні за значенням; <i>розрізняє</i> пряме й переносне значення слів; <i>намагається пояснювати</i> різні значення багатозначних слів; <i>розподіляє</i> ряд слів на 2 групи за смисловою ознакою; <i>доповнює</i> кожну групу 2-3 словами; <i>доречно вживає</i> слова різних лексичних груп у власному мовленні;</p> <p><i>відрізняє</i> на слух загальноживані українські слова від слів споріднених мов з тим самим значенням;</p> <p><i>співвідносить</i> слово і зображення відповідного предмета, дії, ознаки; вибирає з-поміж 2-3 слів те, якому відповідає тлумачення, пропонуване вчителем; <i>пояснює</i> лексичне значення найуживаніших українських слів; <i>дізнається</i> про походження деяких українських слів.</p> <p><i>визначає</i> кількість слів у реченні, розрізняє службові слова і слова-назви; <i>володіє способом</i> визначення службового слова в реченні;</p> <p><i>складає</i> графічні схеми простих речень (до 5 слів), у тому числі зі службовими частинами мови; <i>складає</i> речення, які відповідають заданим графічним моделям; <i>доповнює</i> речення 1–2 словами за змістом, добираючи їх самостійно або вибираючи із запропонованих у підручнику, вчителем. <i>інтонаційно правильно вимовляє</i> (читає) речення, різні за метою висловлювання, і відповідно оформляє їх на письмі; <i>упізнає</i> речення за певною комунікативною ознакою (містить запитання, прохання, побажання та ін.); <i>складає</i> речення за малюнком, на задану тему;</p>	<p>Слова, близькі і протилежні за лексичним значенням. Слова однозначні і багатозначні. Пряме й переносне значення слів. Використання лексичного багатства української мови у власному мовленні</p> <p>Тематичні групи слів. Робота над засвоєнням власне українських загальноживаних слів на місці засвоєних окремими учнями в дошкільному житті російських слів: <i>олівець, гумка, рядок, зошит, лялька, годинник, літак, смужка, малюнок, крапка, кишеня, сорочка</i> та ін. Уточнення правильного вимовляння українських слів, на місці яких засвоєно під впливом російської мови слова з іншим звучанням: <i>лінійка, вікно, ліс, дерево, бабуся, дідусь</i> та ін. Робота над усвідомленням учнями лексичного значення слова: розв'язання кросвордів, відгадування загадок, добір до слів синонімів та антонімів (без уживання термінів), знайомство з походженням окремих слів</p> <p>Слово і речення. Поділ речення на слова. Службові слова. Розмежування в усному мовленні і на письмі слів-назв і службових слів (прийменників, часток, сполучників). Побудова графічних схем речень, які складаються з 1–5 слів. Добір речень, що відповідають заданим графічним моделям.</p> <p>Поширення речень. Речення як засіб мовленнєвого спілкування. Речення розповідні, питальні, спонукальні. Окличні речення. Розділові знаки наприкінці речення. Правильне інтонування речень, різних за метою висловлювання та емоційним забарвленням, оформлення цих речень на письмі. Спостереження за інтонацією розповідних, питальних, спонукальних, а також окличних речень. Складання власних висловлювань за малюнком, на задану тему, за власними</p>
---	--

<p><i>визначає</i> кількість речень у тексті (з 2–4 речень); виявляє їх межі за графічними орієнтирами; <i>розпізнає</i> текст за основними ознаками; <i>обирає</i> з поданих або добирає самостійно заголовок до тексту букварного типу; <i>розрізняє</i> текст-розповідь і текст-опис та <i>пояснює</i> їх призначення; <i>визначає</i> в тексті зачин, основну частину, кінцівку;</p> <p><i>відновлює</i> деформований текст;</p> <p><i>пояснює</i> роль виражальних засобів у тексті; <i>складає і записує</i> невеликий текст (3–4 речення) за ілюстрацією, серією малюнків, про події з власного життя; <i>дотримується</i> абзаців у процесі записування текстів; <i>використовує</i> займенники, прислівники, контекстні синоніми (без уживання термінів) для зв'язку речень у тексті</p>	<p>спостереженнями Речення і текст. Зв'язок речень у тексті.</p> <p>Ознаки зв'язного тексту. Зміст, заголовок тексту; відповідність заголовка змісту тексту. Тема тексту і його основна думка. відображення в заголовку до тексту його теми або основної думки. Типи текстів – опис і розповідь. Структура тексту – зачин, основна частина, кінцівка. Роль абзаців в тексті. Відновлення деформованого тексту: розташування речень за змістом. Перевірка і вдосконалення чужих і власних Роль виражальних засобів у тексті. Поділ зв'язного висловлювання на речення; встановлення меж речення на слух і за графічними ознаками (велика літера у першому слові, розділові знаки в кінці). Списування навчальних друкованих і рукописних текстів. Письмо під диктування. Навчальні диктанти, матеріалом для яких є слова, речення, тексти</p>
--	--

МАТЕМАТИЧНА ГАЛУЗЬ

МАТЕМАТИКА

1-2 клас

Навчальна програма

(система розвивального навчання Д. Ельконіна – В. Давидова)

Автори-укладачі: С.О. Жукова, О. М. Кондратюк

Пояснювальна записка

Навчальна програма математичної галузі відповідає вимогам, викладеним у Державному стандарті початкової освіти. Програму укладено на основі багаторічних досліджень у галузі теорії і практичного застосування системи Д.Б. Ельконіна – В.В. Давидова.

Програма ґрунтується на працях Л.С. Виготського, О.М. Леонтєва, П.Я. Гальперіна, Д.Б. Ельконіна, В.В. Давидова, О.К. Дусавицького, В.В. Рєпкіна та зберігає класичні підходи до змісту та його структури, що склалися у розвивальному навчанні, зокрема реалізовані у програмі з математики Е.І. Александрової.

Зміст курсу математики представлений системою навчальних та навчально-практичних задач, що відтворюють життєві ситуації або ситуації, в яких виникало те чи інше поняття в історії людства. У результаті розв'язання навчальних задач учні засвоюють узагальнені способи дії та конкретні знання, що проявляються як розуміння

принципу й початкового уміння його застосувати, яке складає основу предметної математичної компетентності.

Розв'язання навчальних і навчально-практичних задач вимагає організації колективно-розподіленої діяльності учнів у формі колективної, групової, парної співпраці учнів з учителем і один з одним. Основним завданням вчителя є створення ситуацій, умов для прояву активності кожного учня у спільному навчальному пошуку, у відкритті загального способу дії.

Реалізація мети і завдань математичної освітньої галузі, окреслених у Державному стандарті початкової освіти, у поданій програмі здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Величини і відношення. Дії з величинами», «Числа, дії з числами», «Геометричні фігури. Просторові відношення», «Вирази, рівності, нерівності», «Робота з даними», «Сюжетні задачі».

Змістова лінія **«Величини і відношення. Дії з величинами»** спрямована на формування в учнів понять «величина» та «відношення», що є базовими у пропонованому курсі математики; опанування учнями способів порівняння предметів за певною величиною та способів моделювання відношень між величинами (предметного, графічного та знакового), вимірювання величин за допомогою мірки (системи мірок) або стандартних мір, оперування з величинами.

Зміст навчання в межах цієї лінії у 1 класі подається через систему навчально-практичних задач: задача на добір предметів, рівних (нерівних) за заданою ознакою (способи безпосереднього порівняння величин); задача виготовлення предмета, рівного даному за певною ознакою (способи зрівнювання величин); задача відновлення цілого за частинами.

Змістова лінія **«Числа, дії з числами»** є основою курсу та від 1 до 4 класу розгортається через систему з п'яти навчальних задач, умовно названих «Число», «Багатоцифрове число», «Додавання і віднімання багатоцифрових чисел», «Дія множення», «Дробове число». Зміст цієї лінії створює умови для формування в учнів поняття числа, розуміння сутності арифметичних дій; навичок виконання дій з числами за допомогою числової прямої і без неї; розуміння принципу утворення багатоцифрового позиційного числа; конструювання та засвоєння загального способу виконання арифметичних дій з багатоцифровими числами; формування поняття дробового числа.

Змістова лінія **«Вирази, рівності, нерівності»** спрямована на формування в учнів уміння створювати, читати і використовувати знакові моделі: буквені та числові вирази; рівності і рівняння; буквені та числові нерівності; розуміння залежності результату арифметичної дії від зміни одного з її компонентів.

Змістова лінія **«Геометричні фігури. Просторові відношення»** значною мірою пов'язана з вивченням величин і дій з ними. Однією з особливостей подання геометричного матеріалу є конструктивний підхід до геометричних понять, що зумовлює велику кількість задач на побудову, «розрізування» та «перекроювання» геометричних фігур. Зміст спрямований на розвиток в учнів уявлень про просторові відношення, здатності розрізняти геометричні фігури за їх істотними ознаками, креслити, моделювати й конструювати геометричні фігури від руки та за допомогою простих креслярських інструментів.

Змістова лінія **«Сюжетні задачі»** націлена на формування в учнів здатності розпізнавати практичні проблеми, що розв'язуються із застосуванням математичних методів; виявляти відношення, що зв'язують дані з шуканим, фіксувати їх у вигляді моделі (схеми) та обирати й виконувати необхідну арифметичну дію для розв'язання сюжетної задачі.

Змістова лінія **«Робота з даними»** передбачає розвиток в учнів умінь виділяти і впорядковувати дані за певною ознакою.

Програма математичної галузі для першого циклу початкової освіти (1–2 клас) складається з розділів: «**Величини і їх вимірювання**», «**Додавання і віднімання величин**», «**Опосередковане порівняння величин. Число як відношення величин**», «**Текстові задачі**», «**Багатоцифрові числа**», «**Додавання і віднімання багатоцифрових чисел**».

У програмі закладено підхід до введення числа як особливого відношення між величинами (вимірюваною та міркою), яке виявляється в процесі вимірювання. Такий підхід обумовлює місце й тривалість дочислового періоду. Програмою передбачений тривалий дочисловий період у 1 класі, під час якого вивчаються розділи «**Величини і їх вимірювання**» та «**Додавання і віднімання величин**», що закладає основу для формування узагальненого поняття числа. Учні діють з різними предметами, виявляють їх ознаки, які є величинами (тобто властивостями, для яких можна встановити відношення «більше», «менше») та опановують способи порівняння предметів за цими ознаками. Відношення, отримане в результаті порівняння предметів, учні вчать моделювати спочатку предметно, а потім графічно (схемою) й знаково (формулами $A = B$, $A < B$, $A > B$). Отже, під час дочислового періоду формується вміння створювати та читати моделі (схеми, формули). Опора на графічні (схеми) і знакові (формули) моделі дає змогу виявити та дослідити відношення рівності і нерівності, частин і цілого, які є основою розв’язування текстових задач і рівнянь.

Число з’являється як результат вимірювання величини, що є способом порівняння величин в ситуації, коли це неможливо зробити безпосередньо (просторова або часова віддаленість величин одна від одної). В межах вивчення розділу «**Опосередковане порівняння величин. Число як відношення величин**» учні опановують загальний спосіб опосередкованого порівняння величин – дії вимірювання й відмірювання, виконання яких передбачає використання однорідної величини – одиниці або мірки. Дії моделюються за допомогою схем і формул, а сам процес вимірювання–відмірювання – за допомогою числової прямої.

У колективному дослідженні у 2 класі учні «відкривають» новий для них спосіб вимірювання величини, яка набагато більша за мірку, – вимірювання за допомогою системи мірок та спосіб запису результату вимірювання – багатоцифрове число (розділ «**Багатоцифрові числа**»). Учні опановують принцип побудови багатоцифрового числа, досліджують властивості «нових чисел» і на цій основі конструюють спосіб та алгоритми їх додавання і віднімання (розділ «**Додавання і віднімання багатоцифрових чисел**»).

І цикл початкової освіти (1–2 клас)

Очікувані результати	Зміст навчання
Величини і відношення. Дії з величинами	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>розпізнає</i> різні ознаки в одному предметі; <i>використовує</i> порівняння як спосіб виділення ознак предметів; <i>порівнює</i> предмети за кольором, формою, матеріалом, розміром; <i>описує</i> результат порівняння, використовуючи відповідну термінологію: «рівні (однакові) за...», «нерівні (різні) за...»;</p> <p><i>знає</i> назви величин (довжина, у тому числі периметр; площа; об’єм; маса; кількість; кут); <i>порівнює</i> площі фігур двома способами: накладанням і перекроюванням</p>	<p>Предмет як носій багатьох ознак. Порівняння предметів за кольором, формою, матеріалом, розміром та іншими ознаками. Відношення рівності-нерівності.</p> <p>Довжина (ширина). Спосіб порівняння за довжиною. Периметр як довжина контуру фігури. Способи порівняння</p>

<p><i>порівнює</i> предмети за заданою ознакою і <i>описує</i> виявлене відношення; <i>добирає</i> предмети чи геометричні фігури за заданою ознакою та відношенням;</p> <p><i>моделює</i> відношення рівності і нерівності предметів за певною ознакою за допомогою відношення між іншими предметами;</p> <p><i>розуміє</i> величину як ознаку предмета, за якою він може бути більшим або меншим;</p> <p><i>використовує</i> знаки «=», «≠», «<», «>» та букви латинського алфавіту, що за написанням збігаються з українськими;</p> <p><i>створює графічну модель</i> відношення рівності й нерівності величин (схема);</p> <p><i>моделює</i> відношення рівності й нерівності за допомогою букв латинського алфавіту та знаків «=», «≠», «<», «>», тобто записує формулу;</p> <p><i>вживає у мовленні</i> терміни «рівні», «нерівні», «більше», «менше»;</p> <p><i>розуміє зв'язок</i> між діями з предметами, схемою і формулою: <i>описує</i> результат порівняння величин за допомогою схеми (формули); <i>відтворює</i> за схемою (формулою) предметну ситуацію; <i>відновлює</i> схему за формулою і навпаки;</p> <p><i>обґрунтовує</i> вибір знаку при порівнянні величин;</p> <p><i>прогнозує</i> результат порівняння величин шляхом їх оцінювання і прикидки результату;</p> <p><i>виконує</i> перевірку правильності порівняння, обираючи доцільний спосіб порівняння;</p> <p><i>має уявлення про</i> опосередковане порівняння величин, задане через схему або формулу.</p> <p><i>виконує</i> практичні дії з предметами на <i>зрівнювання</i> за певною величиною;</p> <p><i>обирає</i> доцільний спосіб зрівнювання, орієнтуючись на життєву практичну або уявну ситуацію;</p> <p><i>описує</i> за допомогою схеми дії з величинами: порівняння, додавання, віднімання;</p> <p><i>описує</i> процес зрівнювання за допомогою формул, що містять букви та знаки «+» і «-»;</p> <p><i>виконує</i> зрівнювання предметів за певною величиною за схемою та/або формулою;</p> <p><i>розв'язує</i> практичні задачі, пов'язані зі збільшенням або зменшенням величин;</p>	<p>периметрів різних фігур.</p> <p>Предметне моделювання відношень рівності і нерівності.</p> <p>Площа. Способи порівняння площ. Рівновеликі і рівноскладені фігури.</p> <p>Об'єм. Способи порівняння об'ємів.</p> <p>Маса. Способи порівняння за масою предметів.</p> <p>Кут. Способи порівняння кутів.</p> <p>Кількість. Способи порівняння за кількістю.</p> <p>Поняття величини.</p> <p>Схема як графічна модель відношення величин.</p> <p>Формула як знакова модель відношення величин.</p> <p>Опосередковане порівняння величин.</p> <p>Зрівнювання величин як перехід від нерівності до рівності. Способи зрівнювання. Моделювання процесу зрівнювання.</p> <p>Знаки «+», «-».</p> <p>Збільшення або зменшення</p>
--	--

<p><i>розуміє</i> сутність додавання та віднімання величин як дій з переходу від нерівності до рівності та навпаки; <i>створює</i> графічні моделі відношень (схеми) для розв'язування практичних задач, пов'язаних зі збільшенням або зменшенням величин;</p> <p><i>відновлює</i> ціле за частинами та невідому частину за цілим і відомою частиною; <i>описує</i> відношення між частинами і цілим за допомогою схеми, формули і знакографічного запису (запис з «промінцями»); <i>знаходить</i> ціле або частини за допомогою схеми та/або формули; <i>виконує</i> практичні дії з відновлення цілого (частини) за схемою (записом з «промінцями», формулою); <i>розуміє сутність</i> понять частина й ціле з урахуванням їх відносності; <i>знає</i> назви компонентів і результату дій додавання і віднімання; <i>розуміє зв'язок</i> компонентів дій додавання і віднімання з поняттями частина та ціле; <i>має уявлення</i> про нульову величину;</p> <p><i>використовує</i> мірку як засіб опосередкованого порівняння величин; <i>знає</i> компоненти дії вимірювання (величина, мірка, число); <i>добирає</i> мірку, зручну для вимірювання величини та величину, зручну для вимірювання даною міркою; <i>використовує</i> прості і складені мірки</p> <p><i>вимірює</i> величину міркою; <i>записує</i> число як результат вимірювання; <i>утворює</i> величину за міркою і числом; <i>розуміє</i> залежність одного з компонентів дії вимірювання від збільшення (зменшення) другого при сталому третьому;</p> <p><i>вимірює і порівнює величини:</i> довжину, площу, масу, місткість; <i>має уявлення</i> про прилади зі шкалами (лінійка, терези, годинник, вимірювальна ємність, термометр) ;</p> <p><i>вимірює</i> величину набором упорядкованих мірок; <i>розуміє</i> розряд як «номер» мірки у наборі упорядкованих мірок; <i>передбачає</i> кількість знаків у числі, що буде отримано в результаті вимірювання величини, створює «заготовку» для числа та <i>зіставляє</i> одержаний результат із прогнозованим;</p>	<p>величин (відношення «більше на», «менше на»).</p> <p>Властивості відношень рівності та нерівності</p> <p>Частини і ціле. Моделювання відношення між частинами і цілим. Відносність понять частина і ціле. Властивості операції додавання величин: переставна і сполучна.</p> <p>Задача на відновлення величини в ситуації, коли серед існуючих величин немає рівних даних. Спосіб вимірювання-відмірювання. Добір мірки, зручної для вимірювання даної величини</p> <p>Компоненти дії вимірювання: величина, мірка, число. Залежності між величиною, міркою, числом.</p> <p>Лінійка як предметна модель відрізка числової прямої. Шкала. Прилади, які мають шкали:</p>
--	--

<p><i>розуміє</i> зв'язок порядкового «номеру» найбільшої з обраних мірок з кількістю цифр у записі числа; <i>розуміє</i> суттєву ознаку системи мірок: постійне відношення між мірками; <i>вимірює</i> величину системою мірок; <i>записує</i> результат вимірювання системою мірок у вигляді позиційного багатоцифрового числа; <i>утворює</i> величину за числом за допомогою системи мірок;</p> <p><i>вимірює</i> за допомогою вимірювальних приладів (лінійка, годинник); <i>записує</i> результати вимірювання величин у міліметрах, сантиметрах, дециметрах, метрах (мм, см, дм, м), годинах, хвилинах (год, хв); <i>оперує</i> грошима в уявному процесі купівлі-продажу та в практичній діяльності; <i>використовує</i> їх короткі позначення (гривня – грн, копійка – к.) <i>порівнює</i> час та <i>визначає</i> послідовність часу (пори року, періоди доби); <i>позначає</i> час (у межах цілих годин) на макеті циферблату годинника зі стрілками.</p>	<p>лінійка, терези, годинник, вимірювальна ємність, термометр.</p> <p>Задача на вимірювання–відмірювання величини, набагато більшої за подану. Набір мірок для вимірювання величини. Таблична форма запису результату вимірювання. Відношення між мірками. Відношення «у ... разів більше», «у... разів менше».</p> <p>Система мірок як набір зі сталим відношенням між мірками. Вимірювання та побудова величини за допомогою системи мірок.</p> <p>Система мір довжини. Гроші. Міри часу.</p>
Числа, дії з числами	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>розуміє</i>, що відношення між двома величинами (вимірюваною і міркою) може бути описане за допомогою натурального числа;</p> <p><i>уживає</i> в мовленні кількісні і порядкові числівники під час вимірювання величин; <i>відтворює</i> послідовність чисел від 0 до 9 в будь-якому напрямку, починаючи з будь-якого числа;</p> <p><i>записує</i> число як результат вимірювання за допомогою міток; <i>використовує</i> лічилки при вимірюванні величин; <i>має уявлення</i> про різні нумерації (римську, давньослов'янську, арабську); <i>розуміє</i>, що цифри – це знаки для запису чисел; <i>записує</i> за допомогою загальноприйнятих арабських цифр <i>та читає</i> числа першого десятка;</p>	<p>Число як результат вимірювання величини та як засіб для її відтворення. Вимірювання та побудова величини за допомогою мірки та числа. Числа 1–9. Число 0.</p> <p>Мітки як знак числа.</p> <p>Запис числа за допомогою цифр у різних нумераціях.</p> <p>Способи написання цифр. Класифікація всіх цифр на підставі порівняння їх за складом елементів і формою на</p>

<p><i>порівнює</i> числа різними способами: будуючи величини, на основі нумерації або на основі знання складу чисел; <i>знає</i> склад чисел від 2 до 9 на основі понять частини й цілого; <i>використовує</i> терміни «частина» і «ціле» під час виконання дій додавання і віднімання у межах 9; <i>виконує</i> додавання і віднімання у межах 9; <i>користується</i> в обчисленнях переставною властивістю додавання; <i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання та <i>зиставляє</i> одержаний результат з прогнозованим;</p> <p><i>будує</i> або <i>відновлює</i> числову пряму (промінь), <i>обираючи</i> початок, напрямок та «кроку»-одичного відрізка; <i>знає</i> суттєві ознаки числової прямої (променю); <i>зображає</i> число на числовій прямій відрізком і точкою;</p> <p><i>порівнює</i> числа за допомогою числової прямої; <i>розуміє</i> принцип утворення числа наступного і попереднього поданому на числовій прямій; <i>визначає</i> попереднє і наступне числа для даного;</p> <p><i>додає</i> і <i>віднімає</i> одноцифрові числа за допомогою двох лінійок; <i>користується</i> способами прилічування та відлічування для знаходження суми і різниці чисел; <i>використовує</i> числову пряму під час розв'язування рівнянь і текстових задач для пошуку числового значення результату дії; <i>утворює</i> число додаванням або відніманням одиниці (2, 3) від будь-якого числа в межах 9;</p> <p><i>розуміє</i>, що одна і та сама цифра в записі числа набуває різних значень залежно від своєї позиції; <i>складає</i> заготовки для запису числа у позиційній формі; <i>розуміє</i> смисл нуля у записі багатоцифрових чисел; <i>розуміє</i> принцип утворення багатоцифрових чисел у будь-якій системі числення; <i>записує</i> результат вимірювання системою мірок у вигляді позиційного багатоцифрового числа; <i>записує</i> і <i>читає</i> багатоцифрові числа в різних системах числення, користуючись загальним способом;</p> <p><i>читає</i> та <i>записує</i> трицифрові числа в десятковій системі з опорою на назви розрядів;</p>	<p>три групи: а) цифри 1, 4, 7; б) цифри 3, 5, 2; в) цифри 6, 9, 8 і 0.</p> <p>Порівняння одноцифрових чисел.</p> <p>Додавання і віднімання у межах 9.</p> <p>Переставна властивість операції додавання</p> <p>Числова пряма (промінь) як модель процесу вимірювання-відмірювання.</p> <p>Побудова числової прямої (променю).</p> <p>Порівняння чисел. Попереднє і наступне числа.</p> <p>Моделювання відношення нерівності величин (більше-менше) на числовій прямій. Різницева порівняння чисел. Додавання і віднімання чисел за допомогою числової прямої. Способи знаходження суми і різниці з опорою та без опори на числову пряму</p> <p>Багатоцифрове позиційне число як результат вимірювання величини системою мірок із заданим відношенням (основою системи). Поняття розряду.</p>
---	--

<p><i>відтворює</i> послідовність чисел у межах тисячі; <i>визначає</i> розрядний склад багатоцифрового числа; <i>подає</i> числа у вигляді суми розрядних доданків; <i>замінює</i> суму розрядних доданків числом; <i>виконує</i> додавання та віднімання на основі нумерації чисел; <i>перевіряє</i> правильність результату арифметичної дії; <i>виявляє і виправляє</i> помилки;</p> <p><i>порівнює</i> величини за результатами їх вимірювання; <i>визначає</i> місце багатоцифрового числа на числовій прямій, орієнтуючись на задані на ній числа; <i>застосовує</i> загальний принцип позиційного (порозрядне) порівняння багатоцифрових чисел до чисел, записаних у різних системах числення, у тому числі у десятковій;</p> <p><i>розуміє</i> сутність порозрядного виконання додавання і віднімання багатоцифрових чисел;</p> <p><i>записує</i> багатоцифрові числа для їх порозрядного додавання і віднімання у стовпчик;</p> <p><i>визначає</i> розряди, що «переповнюються» при додаванні або ті, що потребують «розбиття» для виконання дії віднімання; <i>визначає</i> кількість розрядів у результаті виконання дії додавання або віднімання; <i>планує</i> послідовність виконання дій; <i>застосовує</i> загальний спосіб виконання додавання і віднімання багатоцифрових чисел у стовпчик;</p> <p><i>розуміє</i> сутність прийомів додавання і віднімання одноцифрових чисел частинами; <i>застосовує</i> взаємозв'язок між діями додавання і віднімання при відніманні з переходом через десяток; <i>застосовує</i> переставний і сполучний закони додавання, правила віднімання суми від числа, віднімання числа від суми; <i>розуміє</i> залежність результатів дій додавання і віднімання від зміни одного з компонентів; <i>прогнозує</i> результат обчислення, покроково контролюючи правильність і повноту виконання з опорою на складений спільно з іншими дітьми довідник помилок; <i>володіє</i> навичками додавання і віднімання у межах 20; <i>додає і віднімає</i> багатоцифрові числа з опорою на таблицю додавання одноцифрових чисел або без неї; <i>аналізує і контролює</i> правильність виконання</p>	<p>Нуль у записі числа. Позиційні системи числення.</p> <p>Десяткова система числення як окремий випадок позиційної системи числення. Числа 10 – 1000.</p> <p>Місце багатоцифрового числа на числовій прямій. Способи порівняння багатоцифрових чисел.</p> <p>Задачі додавання і віднімання багатоцифрових чисел. Принцип порозрядного виконання дій додавання і віднімання багатоцифрових чисел. Конструювання табличної і позиційної (у стовпчик) форми запису додавання (віднімання) чисел. Алгоритм виконання дії додавання (віднімання) багатоцифрових чисел.</p>
--	--

<p>додавання і віднімання; <i>знаходить</i> помилки у математичних обчисленнях, усуває їх, виконуючи необхідні дії; <i>розв'язує</i> рівняння і текстові задачі, знаходить значення числового виразу, в яких необхідно виконати дії додавання та віднімання багатоцифрових чисел;</p> <p><i>обирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку; <i>володіє</i> навичками усного додавання і віднімання чисел у межах 100; <i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання, перевіряє правильність обчислень.</p>	<p>Побудова таблиці додавання одноцифрових чисел на множині цілих невід'ємних чисел. Таблиця Піфагора. Дослідження властивостей таблиці додавання</p> <p>Прийоми усного додавання та віднімання у межах 100</p>
Вирази, рівності, нерівності	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>моделює</i> відношення рівності й нерівності величин за допомогою формули; <i>розрізняє</i> рівності та нерівності; <i>встановлює</i> відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами;</p> <p><i>читає і записує</i> рівняння, що містять одну арифметичну дію; <i>складає</i> рівняння та нерівності (у т.ч. числові), описуючи свої предметні дії; <i>визначає</i> невідомий компонент дії додавання (віднімання), спираючись на поняття частина і ціле і <i>знаходить</i> його значення; <i>розв'язує</i> рівняння типу $a + x = b$, $a - x = b$, $x - a = b$ з опорою на схему; <i>добирає</i> відповідні числа до таких рівнянь та обчислює</p>	<p>Буквені та числові рівності, нерівності.</p> <p>Рівняння.</p>

<p>результат;</p> <p><i>розуміє</i> призначення дужок у буквених виразах; <i>читає і записує</i> вирази з дужками; <i>встановлює</i> порядок виконання дій у виразах з дужками спираючись на властивості додавання; <i>використовує</i> схеми для обґрунтування вибору порядку виконання дій; <i>встановлює порядок виконання дій</i> в числових виразах з дужками (з опорою на схему) та <i>обчислює</i> їх значення.</p>	<p>Дужки як знак, що показує іншу послідовність виконання дій над величинами: $A - B - C = A - (B + C)$.</p> <p>Числові вирази з дужками</p>
<p>Геометричні фігури. Просторові відношення</p>	
<p>Здобувач / здобувачка: орієнтується на площині і в просторі; описує або зображає схематично розміщення, напрямок і рух об'єктів;</p> <p><i>розрізняє</i> геометричні площинні та об'ємні фігури за їхніми істотними ознаками; <i>наводить приклади</i> предметів у навколишньому світі, які мають форму площинної чи об'ємної фігури; <i>розпізнає</i> геометричні фігури: точка, пряма, промінь, відрізок, ламана, крива, коло; <i>знаходить</i> площинні (трикутник, чотирикутник, круг) та об'ємні (куб, піраміда, куля, конус, циліндр) фігури серед предметів навколишнього середовища, на малюнках; <i>має уявлення</i> про кут; <i>розпізнає</i> прямі, гострі і тупі кути; <i>створює моделі</i> плоских геометричних фігур; <i>будує</i> прямокутник/квадрат на аркуші в клітинку; <i>розбиває</i> плоскі та об'ємні фігури на частини і складає з частин цих фігур ціле; <i>креслить</i> відрізки заданої довжини; <i>розрізняє</i> круг і коло.</p>	<p>Розміщення об'єктів на площині та у просторі. Напрямки руху об'єктів.</p> <p>Трикутник, чотирикутник (квадрат, прямокутник), круг. Точка, пряма, промінь, відрізок, ламана, крива, коло. Куб, куля, циліндр, конус, піраміда.</p>
<p>Сюжетні задачі</p>	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>створює</i> графічні моделі (схеми, діаграми) при розв'язуванні текстових задач з буквеними (числовими) даними з опорою на поняття цілого і частини та різницеve порівняння величин; <i>досліджує і аналізує</i> залежність розв'язання задачі від її умови, зафіксованої в схемі; <i>розуміє</i> сутність відношень між величинами «більше на...», «менше на...»; <i>розв'язує</i> прості сюжетні задачі на додавання і віднімання за допомогою виразу або рівняння, спираючись на зв'язок між частиною і цілим; <i>розв'язує</i> сюжетні задачі з буквеними даними, пов'язані зі збільшенням або зменшенням величин;</p>	<p>Сюжетні текстові задачі з буквеними (числовими) даними на знаходження частини або цілого.</p>

<p><i>шукає</i> різні способи розв'язання задачі, <i>обирає</i> раціональний спосіб розв'язання з опорою на графічну модель (схему); <i>прогнозує</i> результат розв'язання задачі; <i>критично оцінює</i> дані, процес та результат розв'язання навчальних і практичних задач; <i>оцінює</i> з допомогою вчителя правильність розв'язання задачі; <i>складає</i> сюжетні задачі на одну і дві дії за схемою, виразом, рівнянням; <i>добирає</i> числа, що підходять до заданого сюжету, для заміни буквених даних в задачах на додавання та віднімання</p>	<p>Прості та складені сюжетні задачі.</p>
Робота з даними	
<p>Здобувач / здобувачка: <i>описує</i> відношення між величинами за допомогою схем, діаграм; <i>вносить</i> дані до таблиць; <i>виділяє</i> дані, вміщені в таблицях, на схемах, діаграмах; <i>користується</i> даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач і в практичних ситуаціях.</p>	<p>Виділення і впорядкування даних за певною ознакою</p>